Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra ekonomiky

Diplomová práce

Ekonomická a environmentální udržitelnost rodinné farmy

Helena Kabíčková

© 2022 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Bc. Helena Kabíčková

Veřejná správa a regionální rozvoj

Název práce

Ekonomická a environmentální udržitelnost rodinné farmy

Název anglicky

Economic and environmental sustainability of the family farm

Cíle práce

Cílem diplomové práce je zpracovat analýzu ekonomické a environmentální udržitelnosti vybrané rodinné farmy za účelem identifikace hlavních determinant a návrhu dalšího rozvoje.

Metodika

Pro zpracování diplomové práce budou využita primární a sekundární data. Sekundární data jsou získána z dostupné literatury, odborných dokumentů a článků, databází, statistických údajů a z webových stránek. Primární data pro zpracování diplomové práce v empirické části budou poskytnuta z interních zdrojů rodinné farmy a nestandardizovaným dotazováním rodiny vybraného hospodářství.

Teoretická část práce bude zpracována na základě metody studia dokumentu.

Empirická část práce bude v různé míře využívat metod a technik analýzy vnitřního a vnějšího prostředí farmy.

Doporučený rozsah práce

50 – 60 stran

Klíčová slova

Konvenční zemědělství, ekologické zemědělství, skot, rodinná farma, trvale udržitelný rozvoj, finanční analýza

---

Doporučené zdroje informací

ALTIERI, A. Miguel and Clara I. NICHOLLS. Agroecology and the Search for a Truly Sustainable Agriculture. Mexico: United Nations Environmental Programme, Environmental Training Network for Latin America and the Caribbean, 2005. 290 p. ISBN 968-7913-35-5

BEČVÁŘOVÁ, V. *Zemědělská politika*. V Brně: Mendelova zemědělská a lesnická univerzita, 2001. ISBN 80-7157-514-3.

FOJTÍKOVÁ, Lenka a Marian LEBIEDZIK. Společné politiky EU: historie a současnost se zaměřením na Českou republiku. Praha: C. H. Beck, 2008. 179 s. ISBN 978-80-7179-939-9.

MOUDRÝ, J. a kol. Základní principy ekologického zemědělství. České Budějovice: Zemědělská fakulta Jihočeské univerzity, 2007. 39 s. ISBN 978-80-7394-041-6.

REID, D. Sustainable Development: An Introductory Guide. New York: Taylor & Francis, 1995. ISBN 978-1-85383-241-3

ROBERTSON, M. Sustainability Principles and Practice. 2 edt. New York: Routledge, 2017. ISBN 978-1-138-650224-4.

SOUKUP, J. a kol. Zdroje a perspektivy evropských ekonomik na počátku 21. století v kontextu soudobé globalizace. Praha: Management Press, 2015. ISBN 978-80-7261-281-9.

TUHÁČEK, M., JELÍNKOVÁ, J. a kol. Právo životního prostředí: praktický průvodce. Praha: Grada Publishing, 2015. ISBN 978-80-247-5464-2.

UNITED NATIONS. Report of the United Nations Conference on Environment and Development Rio de Janeiro, 3-14 June 1992. New York: United Nations, 1993. 486 p. ISBN 92-1-100498-5

Předběžný termín obhajoby

2021/22 LS – PEF

Vedoucí práce

prof. Ing. Lukáš Čechura, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra ekonomiky

Elektronicky schváleno dne 7. 3. 2022

prof. Ing. Miroslav Svatoš, CSc.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 8. 3. 2022

doc. Ing. Tomáš Šubrt, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 14. 03. 2022

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci "Ekonomická a environmentální udržitelnost na rodinné farmě" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny na konci práce v seznamu použitých zdrojů. Jako autorka uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne 28.3.2022 _____

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala prof. Ing. Lukáši Čechurovi, Ph.D. za odborné vedení, mnoho cenných rad a za čas věnovaný mé diplomové práci. Dále bych chtěla poděkovat všem, kteří mi poskytli potřebné informace, za spolupráci a ochotu při psaní diplomové práce. V neposlední řadě bych ráda poděkovala své rodině a přátelům za podporu, kterou mi poskytovali po celou dobu studia.

Ekonomická a environmentální udržitelnost rodinné farmy

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá analýzou ekonomické a environmentální udržitelnosti rodinné farmy. Hlavním cílem této práce je stanovit udržitelnost farmy v prostředí českého zemědělství, zjistit současný stav zemědělské činnosti farmy, schopnost finanční udržitelnosti za využití dotačních programů rodinné farmy, navrhnout řešení ekonomické stability a další možnosti rozvoje rodinné farmy. Teoretická část vymezuje trvale udržitelný rozvoj, zemědělskou politiku, konvenční a ekologické zemědělství. Empirická část charakterizuje studované území a popisuje hospodaření rodinné farmy s vyobrazením majetkové a kapitálové struktury. Následuje rozbor obdržených dotací, které v rámci dotační politiky rodinná farma využívala a jež činí nejvýznamnější podíl příjmů. Finanční analýza byla zpracována na základě daňové evidence za období 2018–2020. Horizontální a vertikální analýza představuje položky daňové evidence a její změny v relativním vyjádření. Výsledky poměrových ukazatelů prokazují ekonomickou stabilitu farmy. V závěru diplomové práce jsou shrnuty finanční výsledky provedených analýz s cílem ohodnotit ekonomickou stabilitu farmy. Dále jsou zpracovány a diskutovány návrhy ke zlepšení finanční situace a zhodnocena rodinná farma z pohledu trvale udržitelného rozvoje.

Klíčová slova: Konvenční zemědělství, ekologické zemědělství, skot, rodinná farma, trvale udržitelný rozvoj, finanční analýza.

Economic and environmental sustainability of the family farm

Abstract

The thesis deals with the analysis of the economic and environmental sustainability of the family farm. The main objective of this thesis is to determine the sustainability of the farm in the environment of Czech agriculture, to determine the current state of agricultural activity of the farm, the ability of financial sustainability using the subsidy programs of the family farm, to propose solutions of economic stability and other possibilities of development of the family farm. The theoretical part defines sustainable development, agricultural policy, conventional and ecological agriculture. The empirical part characterizes the studied area and describes the management of the family farm with a representation of the property and capital structure. The following is an analysis of received subsidies, which were used within the subsidy policy of the family farm and which account for the most significant share of income. The financial analysis was prepared on the basis of the tax records for the period 2018-2020. The horizontal and vertical analysis presents the items of the tax records and its changes in relative terms. The results of the ratio indicators demonstrate the economic stability of the farm. At the end of the thesis the financial results of the analyses carried out with the aim of evaluating the economic stability of the farm are summarised. Furthermore, proposals to improve the financial situation are processed and discussed and the family farm is evaluated from the perspective of sustainable development.

Keywords: Conventional agriculture, organic agriculture, cattle, family farm, sustainable development, financial analysis.

Obsah

1 ÚVOD 13
2 CÍLE PRÁCE A METODIKA 15
2.1 CÍLE PRÁCE 15
2.2 METODIKA 15
2.2.1 Horizontální a vertikální analýza 16
2.2.2 Analýza poměrových ukazatelů 16
3 TEORETICKÁ VÝCHODISKA 21
3.1 TRVALE UDRŽITELNÝ ROZVOJ 21
3.1.1 Definice trvale udržitelného rozvoje 21
3.1.2 Historie trvale udržitelného rozvoje 23
3.1.3 Pilíře trvale udržitelného rozvoje 24
3.2 ZEMĚDĚLSKÁ POLITIKA V ČR A EU 26
3.2.1 Specifikace zemědělské politiky EU 26
3.2.2 Zemědělská politika ČR 27
3.2.3 Vývoj zemědělské politiky 28
3.2.4 Reformy zemědělské politiky 30
3.2.5 Financování zemědělské politiky 33
3.3 KONVENČNÍ A EKOLOGICKÉ ZEMĚDĚLSTVÍ 34
3.3.1 Definice pojmů 35
3.3.2 Historie konvenčního a ekologického zemědělství 37
3.3.3 Vliv na životní prostředí 38
3.3.4 Méně příznivé oblasti 42
3.4 SOUČASNÝ STAV ZEMĚDĚLSTVÍ 43
3.4.1 Vývoj farem v ekologickém zemědělství 45
3.4.2 Vývoj trhu obdělávané půdy 48
3.4.3 Vývoj trhu s hovězím masem 51
4 VLASTNÍ PRÁCE 55
4.1 CHARAKTERISTIKA FARMY 55
4.1.1 Majetková struktura farmy 56
4.1.2 Kapitálová struktura farmy 60
4.1.3 Získané dotace farmy 61

4.2 ANALÝZA ABSOLUTNÍCH DAT 63
4.2.1 Horizontální analýza 63
4.2.2 Vertikální analýza 66
4.3 ANALÝZA POMĚROVÝCH UKAZATELŮ FARMY 69
4.3.1 Ukazatele rentability 69
4.3.2 Ukazatele aktivity 71
4.3.3 Ukazatele zadluženosti 72
4.3.4 Ukazatele likvidity 73
5 DISKUSE VÝSLEDKŮ 75
5.1 SHRNUTÍ FINANČNÍCH VÝSLEDKŮ FARMY 76
5.2 NÁVRHY KE ZLEPŠENÍ EKONOMICKÉ SITUACE FARMY 78
5.3 ZHODNOCENÍ RODINNÉ FARMY Z MOŽNOSTÍ TUR 80
6 ZÁVĚR 83
7 SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ 85

Seznam obrázků

Obrázek 1: Pilíře trvale udržitelného rozvoje 25
Obrázek 2: Historický vývoj zemědělské politiky EU 30

Seznam tabulek

Tabulka 1: Konvenční vs. ekologické zemědělství 36
Tabulka 2: Primární negativní dopady konvenčního zemědělství a jejich důsledky 40
Tabulka 3: Sazby pro oblasti za rok 2020 43
Tabulka 4: Počet zemědělských podnikatelů obhospodařující zemědělskou půdu 44
Tabulka 5: Vývoj počtu ekofarem v ČR a EU za vybrané roky období 2003-2019 47
Tabulka 6: Vývoj plochy obdělávané půdy v ekologickém zemědělství v ČR a EU za vybrané roky období 2003-2019, v ha 50
Tabulka 7: Vývoj vybraných aspektů hovězího masa v ČR za roky 2013-2019 52
Tabulka 8: Vývoj vybraných aspektů hovězího masa v EU za roky 2013-2019 53
Tabulka 9: Majetková struktura 57
Tabulka 10: Stavy hektarů jednotlivých oblastí za příslušné období 58

Tabulka 11: Stavy skotu k jednotlivým rokům hospodaření 58
Tabulka 12: Kapitálová struktura farmy 60
Tabulka 13: Přehled získaných dotací 61
Tabulka 14: Horizontální analýza aktiv 63
Tabulka 15: Horizontální analýza pasiv 65
Tabulka 16: Vertikální analýza aktiv 66
Tabulka 17: Vertikální analýza pasiv 67
Tabulka 18: Ukazatele rentability 70
Tabulka 19: Ukazatele aktivity 71
Tabulka 20: Ukazatele zadluženosti 73
Tabulka 21: Ukazatele likvidity 73

Seznam grafů

Graf 1: Počet evidovaných zemědělských podnikatelů 45
Graf 2: Procentuální změny vývoje ekofarem v ČR a EU za vybrané roky období 2003-2019, v % 48
Graf 3: Procentuální změny vývoje plochy půdy v ekologickém zemědělství v ČR a EU vybrané roky období 2003-2019, v % 51
Graf 4: Vývoj stavů skotu za jednotlivé období hospodaření 59
Graf 5: Vývoj aktiv v letech 2018-2020 64
Graf 6: Vývoj pasiv v letech 2018-2020 65
Graf 7: Struktura aktiv 2018-2020 67
Graf 8: Struktura pasiv 2018-2020 68
Graf 9: Vývoj ukazatele rentability v % 71

Seznam použitých zkratek

ANC	Areas with Natural Constraints
BTPM	Bez tržní produkce mléka
ČR	Česká republika
EAGF	Evropský zemědělský záruční fond
EAFRD	Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova
EAGGF	Evropský zemědělský záruční a orientační fond
EU	Evropská unie
EZ	Ekologické zemědělství
IUCN	Mezinárodní svaz ochrany přírody
JZD	Jednotné zemědělské družstvo
LFA	Less-favoured areas
OECD	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj
OSN	Organizace spojených národů
PGRLF	Podpůrný a garanční rolnický a lesnický fond
ROA	Rentabilita aktiv
ROE	Rentabilita vlastního kapitálu
ROS	Rentabilita tržeb
SAPS	Jednotná platba na plochu
SZP	Společná zemědělská politika
TUR	Trvale udržitelný rozvoj
UNEP	United Nations Environment Programme
WWF	Světový fond na ochranu přírody
ŽP	Životní prostředí

1 ÚVOD

Planeta Země je denně vystavována tlakům lidstva, a to nejen z hlediska zajištění jeho přežití, ale i narůstajících nároků a potřeb vlivem plynule a trvale rostoucího počtu obyvatel. Za 50 let se počet obyvatel více než zdvojnásobil (v roce 1970 se jednalo o 3,7 miliardy lidí a v roce 2021 o 7,9 miliardy, nárůst o 112,7 %) (Worldometer, 2021). Každá aktivita společnosti pak méně či více ovlivňuje okolní životní prostředí. Moderní a znalostní společnost je si těchto aspektů vědoma a usiluje o snížení svých „nesmazatelných" stop. Vzniklá environmentální politika je tak denně skloňována napříč politickými, mediálními, podnikatelskými, odbornými i veřejnými diskusemi. Zahrnuje ochranu životního prostředí v řadě oblastí, např. ochrana klima, ochrana vody, šetrné nakládání s odpady a obaly, ale také ochrana půdy a celkové šetrnější zemědělství.

Potřebná zemědělská plocha na světě tvoří z celkové rozlohy povrchu půdy 38 % Země (FAO, 2020), ekologičtější zásady mají tak výrazný dopad nejen na komplexní reliéf, ale na další výše uvedené oblasti životního prostředí. Jedinci, skupiny, ale i světová uskupení (např. Evropská unie, OSN) lobují, nastolují a implementují šetrnější zemědělské postupy. Tyto postupy jsou označovány jako ekologické zemědělství. Za ekologické zemědělství lze označit takové zemědělství, které pěstuje potraviny v různých systémech, které jsou organické (neobsahují chemikálie) a nevyužívají monokultury. Díky tomu dochází k budování a udržování vyšší úrodnosti půdy po celý rok. Používané postřiky a hnojiva jsou oproti „klasické" průmyslové nebo i konvenční zemědělské produkci výhradně z rostlinných materiálů (např. z kompostů). Jedná se tedy o zemědělství založené na přirozeném systému, které je reálně trvale udržitelné, protože může regenerovat a opakovaně využívat degradované či zničené zemědělské půdy pokrývající většinu světa. Ekologické zemědělství je pro lidstvo, ale i pro celou planetu, správným krokem pro lepší životní prostředí, kdy jsou vzniklé produkty u společnosti stále žádanějšími a vyhledávanějšími artikly.

Jak již bylo uvedeno výše, mezi primární „bojovníky" za čistší Evropu /svět se řadí Evropská unie (dále také jen „EU"), která je lídrem v tomto nekončícím boji a vlivem své podstaty (členství 27 zemí Evropy v této jednotě) udává směr, politiky a standardy do mnoha zemí. Tato diplomová práce se svým obsahem zaměřuje právě na zemědělskou politiku EU s bližším směřováním na diference mezi konvenčním a ekologickým zemědělství, a to vše s následnou komparací s ČR. Toto téma bylo zvoleno

nejen z hlediska celkové vyzývavosti unifikace vybrané politiky z evropského i tuzemského hlediska, ale také vlivem aktuálnosti a narůstající oblibě ekologického zemědělství ve světě i v ČR.

Cílem této diplomové práce je prozkoumat ekonomickou a environmentální udržitelnost rodinné farmy a zmapovat současný stav zemědělství, identifikovat schopnost finanční udržitelnosti rodinné farmy a navrhnout řešení ekonomické stability.

Práce je členěna od komplexních po dílčí kapitoly. K jejich zpracování jsou využity standardní vědecko-výzkumné metody, kdy se jedná o literární rešerši, analýzu, komparaci a vyhodnocení. Prostřednictvím literární rešerše jsou uvedena aktuální teoretická východiska vybraných pojmů a procesů trvale udržitelného rozvoje, zemědělské politiky a konvenčního vs. ekologického zemědělství. Analýza je využita pro zmapování vývoje vybraných trhů v zemědělství. Dále uvedená komparace slouží k porovnání hodnot a vývoje vybraných subjektů (ČR vs. EU). Následné vyhodnocení umožní stanovit možné budoucí trendy v zemědělství.

Jako první je v práci představen pojem „trvale udržitelný rozvoj“, což je v podstatě jedním z důvodů vzniku ekologického zemědělství a komplexní environmentální politiky EU. Následuje kapitola cílená na zemědělskou politiku ČR a EU, a to z hlediska zásad, podstat, specifikací, vývoje, ale také např. možností financování této politiky. Čtvrtá kapitola identifikuje a následně komparuje konvenční a ekologické zemědělství z pohledu jejich dopadů na životní prostředí a možného opodstatnění prosazování ekologického smýšlení, další kapitola práce mapuje aktuální stav zemědělství na základě vybraných aspektů, kdy se jedná o vývoj ekofarem, vývoj obdělávané půdy a vývoj trhu s hovězím masem.

Po teoretické části následuje empirická část s charakteristikou rodinné farmy, zkoumání, jak je na tom farma z finančního hlediska i z pohledu pilířů TUR. První část je zaměřena na popis farmy, její majetkovou a kapitálovou strukturu. Dále je provedena analýza absolutních dat a analýza poměrových ukazatelů, shrnutí finančních výsledků a návrhy na zlepšení ekonomické stability. Následně navazuje zhodnocení z možností TUR.

2 CÍLE PRÁCE A METODIKA

2.1 CÍLE PRÁCE

Hlavním cílem diplomové práce je zhodnotit udržitelnost rodinné farmy, zpracovat analýzu ekonomické a environmentální udržitelnosti hospodaření na rodinné farmě v prostředí českého zemědělství za účelem identifikace hlavních determinant. Hlavní cíl je rozdělen do několik dílčích cílů:

- zjistit současný stav zemědělské činnosti rodinné farmy,
- evaluovat schopnost finanční udržitelnosti rodinné farmy,
- navrhnout řešení ekonomické stability rodinné farmy a další možnosti rozvoje.

2.2 METODIKA

Pro zpracování diplomové práce jsou využita primární a sekundární data. Sekundární data jsou získána z dostupné literatury, odborných dokumentů a článků, databází, statistických údajů a v neposlední řadě z webových stránek. Primární data pro zpracování diplomové práce v empirické části jsou poskytnuta z interních zdrojů především z účetnictví rodinné farmy a nestandardizovaným dotazováním rodiny vybraného hospodářství. Cílem práce je navrhnout řešení ekonomické stability rodinné farmy a další možnosti rozvoje.

Teoretická část práce je zpracována na základě metody studia dokumentu.

Pro zhodnocení ekonomické situace rodinné farmy Kabíček je v této diplomové práci provedena horizontální a vertikální analýza, dále analýza poměrových ukazatelů, pomocí nichž bude zhodnoceno hospodaření podniku. Následují finanční výsledky posouzeny a doplněny o návrhy vedoucí ke zlepšení ekonomické situace. Na závěr dojde ke zhodnocení rodinné farmy z možností trvale udržitelného rozvoje.

2.2.1 Horizontální a vertikální analýza

Horizontální analýza porovnává položky výkazů, daňové evidence v čase. Sledují se nejen změny absolutních hodnot dat v čase ale i jejich procentní, relativní změny. Po řádcích se horizontálně monitorují změny samostatných položek výkazů (Sedláček, 2011).

$$změna\ v\ \% = \frac{\text{běžné období} - \text{předchozí období}}{\text{předchozí období}} * 100 \qquad (1)$$

Při vertikální analýze se hodnotí individuální položky majetku i kapitálu. Tato analýza postupuje v jednotlivých letech odlišně, než jako tomu bylo u horizontální analýzy, a to odshora dolů po sloupcích při procentním vyjádření položek. Základem pro procentní vyjádření se bere hodnota celkových aktiv rozvahy podniku. Vertikální analýza nám signalizuje ekonomickou stabilitu podniku (Sedláček, 2011).

2.2.2 Analýza poměrových ukazatelů

Poměrové ukazatele jsou základním nástrojem pro finanční analýzu. Pomocí poměrových ukazatelů analyzujeme účetní výkazy, který umožňuji získat dostatečnou a rychlou představu o finanční stavu podniku. Mezi základní skupiny patří ukazatele rentability, ukazatele aktivity, ukazatele zadluženosti a ukazatele likvidity.

Ukazatele rentability

Rentabilita, jiným slovem výnosnost vloženého kapitálu, je míra schopnosti podniku produkovat nové zdroje, docílit zisku za pomoci investovaného kapitálu. V tržní ekonomice míra zisku slouží jako zásadní kritérium pro alokaci kapitálu. Rentabilita je všeobecně definována jako poměr zisku a vloženého kapitálu (Valach, J. a kol., 1999).

Vložený kapitál se používá ve třech rozličných významech, rozlišujeme ho na tři základní ukazatele: rentabilita celkového kapitálu, rentabilita vlastního kapitálu a rentabilita tržeb (Valach, J. a kol., 1999).

Rentabilita celkového kapitálu (ROA), definuje celkovou efektivnost podniku, jeho produkční sílu.

$$ROA = \frac{\text{čistý zisk}}{\text{celková aktiva}} \qquad (2)$$

Veškerý vložený kapitál se v tomto případě rozumí krátkodobým a dlouhodobým závazkům a vlastního jmění. Bez ohledu na jeho původ, zda je cizí nebo vlastní, se klasifikuje reprodukce veškerého kapitálu.

Rentabilita vlastního kapitálu (ROE), jejímž měřením vyjadřujeme výnosnost kapitálu, který vložili akcionáři. Definujeme tento poměr jako vztah čistého zisku a vlastního jmění.

$$ROE = \frac{\text{čistý zisk}}{\text{vlastní kapitál}} \qquad (3)$$

Aby zhodnocení pokrývalo výnosovou míru a rizikovou prémii musí být zhodnocení vlastního kapitálu dostatečně velké. Úroková míra bezrizikových cenných papírů by měla být menší než míra výnosnosti.

Rentabilita tržeb (ROS) také označovaná jako zisková marže, jejímž měřením vyjadřujeme procentuální podíl výsledku hospodaření na tržbách z prodeje zboží, výrobků a služeb.

$$ROS = \frac{\text{čistý zisk}}{\text{tržby}} \qquad (4)$$

Ukazatele aktivity

Ukazatele aktivity se řadí mezi dílčí ukazatele vázané na kapitál, do nichž řadíme rychlost a dobu obratu zásob, obratovost pohledávek a obratovost aktiv (Valach, J. a kol., 1999).

Poměrem tržeb a průměrného stavu zásob veškerého druhu je definovaná **rychlost obratu zásob**. Stanovuje, kolikrát se přemění zásoby v jiné formy oběžného majetku až po prodej výrobků a opětovný nákup zásob.

$$Rychlost\ obratu\ zásob = \frac{\text{tržby}}{\text{zásoby}} \qquad (5)$$

Ukazatel doby obratu zásob umožňuje posoudit potřebnou dobu produkce, aby se vykompenzovaly zásoby. Poměrem průměrného stavu zásob a průměrných denních nákladů, určíme, jak dlouho jsou oběžná aktiva vázaná v podobě zásob.

$$Doba\ obratu\ zásob = \frac{\text{zásoby}}{\text{tržby} : 360} \qquad (6)$$

Poměrem tržeb a průměrného stavu pohledávek je vyjadřována **obratovost pohledávek**. Určuje, jak spěšně jsou pohledávky přeměňovány v peněžní prostředky. **Doba obratu pohledávek** vyjadřuje průměrnou dobu, za kterou je majetek podniku vázán ve formě pohledávek.

$$Obrat\ pohledávek = \frac{\text{tržby}}{\text{pohledávky}} \qquad (7)$$

$$Doba\ obratu\ pohledávek = \frac{365}{\text{Obrat pohledávek}} \qquad (8)$$

Poměr tržeb a aktiv vyjadřuje kolikrát se aktiva obrátí za časový úsek (rok). Podnik je považován za efektivní a fungující, pokud **ukazatel obratovosti aktiv**, co nejvyšší.

$$Obratovost\ aktiv = \frac{\text{tržby}}{\text{aktiva}} \qquad (9)$$

Ukazatele zadluženosti

Ukazatele zadluženosti vyjadřují skutečnost, že podnik využívá k placení svých aktiv a fungování cizí zdroje. Hlavní podstata ukazatele zadluženosti je najít optimální spojitost mezi vlastním a cizím kapitálem. Z rozvahy podniku jsou odvozeny ukazatele k vyhodnocení finanční struktury (Valach, J. a kol., 1999).

Ukazatel věřitelského rizika, jedná se o základní ukazatel zadluženosti. Pokud je hodnota ukazatele vysoká, je vyšší zadluženost podniku.

$$Ukazatel\ věřitelského\ rizika = \frac{\text{cizí kapitál}}{\text{celková aktiva}} \qquad (10)$$

Ukazatel samofinancování nebo také ukazatel podílu vlastních zdrojů na aktivech vyjadřuje rozsah schopnosti podniku krýt svůj majetek vlastními zdroji.

$$Ukazatel\ samofinancování = \frac{\text{vlastní kapitál}}{\text{celková aktiva}} \qquad (11)$$

Ukazatele likvidity

Jednou ze základních podmínek prosperující existence podniku je trvalá platební schopnost, která vyjadřuje schopnost podniku hradit své závazky. Ukazatele likvidity poměřují, čím je možné financovat, s tím, co je potřebné uhradit. Ukazatele poměřují položky oběžných aktiv s krátkodobými cizími zdroji. Likviditu dělíme na tři stupně: běžnou (III. stupně), pohotovou (II. stupně) a okamžitou (I. stupně) (Valach, J. a kol., 1999).

Běžná likvidita stanovuje, kolikrát je podnik schopen hradit své krátkodobé závazky, když přemění všechen krátkodobý oběžný majetek v hotovost. Optimální interval se pohybuje v rozmezí 1,5 – 2,5.

$$Běžná\ likvidita = \frac{\text{oběžná aktiva}}{\text{krátkodobé závazky}} \qquad (12)$$

Pohotová likvidita měří poměr oběžných aktiv (po odečtení zásob) ke krátkodobým závazkům. Čím vyšší ukazatel je, tím zaručenější je úhrada krátkodobých závazků. Za optimální hranici je považován interval 1,0 – 1,5.

$$Pohotová\ likvidita = \frac{\text{oběžná aktiva} - \text{zásoby}}{\text{krátkodobé závazky}} \qquad (13)$$

Okamžitá likvidita poměřuje finanční majetek ke krátkodobým závazkům. Při výpočtu je nutné odstranit vliv pohledávek. Ukazatel udává schopnost podniku, za jakou dobu uhradí své krátkodobé závazky, za jehož optimální hodnoty se považuje interval v rozmezí 0,9 – 1,1.

$$Okamžitá\ likvidita = \frac{\text{finanční majetek}}{\text{krátkodobé závazky}} \qquad (14)$$

3 TEORETICKÁ VÝCHODISKA

Teoretická část je zaměřena na zemědělství v České republice, které rozdělujeme na konvenční a ekologické, trvale udržitelný rozvoj a jeho pilíře v oblasti zemědělství. Cílí na vývoj farem hospodařících v ekologickém zemědělství, vývoj trhu obdělávané půdy a vývoj trhu s hovězím masem, podporu malých a středních podniků a dotační politiku České republiky.

3.1 TRVALE UDRŽITELNÝ ROZVOJ

Každá doba s sebou nese určité charakteristické jevy a události. Lze stanovit, že na pozadí dějů minulého století má aktuální společnost významně lepší podmínky pro život, ale také pro klíčová stanoviska. Nyní ovšem stojí lidstvo v historickém rozhodujícím okamžiku. V minulém století byla společnost konfrontována vlastní společností, tedy člověk proti člověku. Dnes je ovšem společnost konfrontována daleko silnějším a mocnějším oponentem, a to samotnou přírodou.

Ve společnosti přetrvávají diference mezi národy, prohlubuje se chudoba, hlad, zdravotní stav, míra negramotnosti, pokračuje zhoršování ekosystémů atd., kdy na tomto všem závisí komplexní blahobyt společnosti. Je tak nezbytné věnovat větší pozornost integraci životního prostředí s naplňováním základních potřeb (United Nations, 1993), což představuje tzv. trvale udržitelný rozvoj, kterému je věnována tato 3.1 kapitola práce.

3.1.1 Definice trvale udržitelného rozvoje

Pokrok je vždy možný, vždy existuje nějaký vhodný proces ke zlepšení z hlediska jeho dopadů na okolní prostředí a subjekty, harmonizace společnosti s hospodářským a společenským pokrokem při maximální ochraně a zachování životního prostředí. I takto lze primárně představit fundament trvale udržitelného rozvoje jako jednoho z hlavních pojmů dnešní moderní doby.

V tuzemských i zahraničních zdrojích lze nalézt mnoho způsobů definování pojmu „trvale udržitelný rozvoj“, kdy z nejčastěji citovaných se uvádí definice dle tzv. Brundtlandové zprávy (dále jen „Zpráva“) což byla publikace z roku 1987 vydaná Světovou komisí pro životní prostředí a rozvoj (WCED), zahrnující následující identifikaci: „*Trvale udržitelný rozvoj je rozvoj, který splňuje potřeby současnosti, aniž by byla ohrožena schopnost budoucích generací uspokojovat své vlastní potřeby*“ (Knowles, Diamantis a El-Mourhabi, 2001, s. 103). Uvedená Zpráva měla spojit hlavní pojmy, a to ekonomický růst, sociální a environmentální udržitelnost (Knowles, Diamantis a El-Mourhabi, 2001, s. 103). Konkrétně se tedy jedná o způsob organizace společnosti, aby mohla dlouhodobě existovat. To znamená zohlednit současné i budoucí požadavky, jako je ochrana životního prostředí a přírodních zdrojů, ale také ekonomický růst.

Z uvedené definice z roku 1987 vychází i tuzemská terminologie, kdy od roku 1992 je v zákoně 17/1992 Sb. o životním prostředí v § 6 předmětný pojem definován následovně: „*Trvale udržitelný rozvoj společnosti je takový rozvoj, který současným i budoucím generacím zachovává možnost uspokojovat jejich základní životní potřeby, a přitom nesnižuje rozmanitost přírody a zachovává přirozené funkce ekosystémů*“ (Maier a kol., 2012, s. 37).

Jedná se tedy o značně frekventovaný pojem dominující nejen politické rétorice, ale také obsahu příslušných konferencí, odborné literatuře, přednášek i veřejných diskusí. Z předchozích charakteristik lze shrnout, že je cíleným procesem změn chování společnosti, který má základy v integraci a rovnováze hlavních pilířů, které jsou blíže představeny v kap. 3.1.3 této práce a v ekologicky efektivními inovacemi. Základní ideou je současné dosahování harmonického stavu životního a sociálního prostředí a ekonomického rozvoje s paralelní preferencí primárním významu rozvoje lidí v převažujícím demokratickém smýšlení. Výhodou představovaného konceptu je právě celkový trojdimenzionální náhled, kdy dílčí pilíře nejsou pojímány separovaně, ale jako jeden komplex. Trvale udržitelný rozvoj lze dále přirovnat ke stoličce, která funguje pouze tehdy, pokud stojí na třech nohách, jimiž jsou ekonomická prosperita, ochrana životního prostředí a sociální odpovědnost. Je to odpověď na apely dnešní doby světového vývoje, díky čemuž státy tento rozvoj přijímají za své základní východisko hospodářské politiky a komplexního rozvoje lidské společnosti (Kunz, 2012; Srpová, Řehořek a kol., 2010).

3.1.2 Historie trvale udržitelného rozvoje

Shodně jako neexistuje jedna celosvětově přijímaná charakteristika trvale udržitelného rozvoje, neexistuje ani jednotnost datování prvopočátků tohoto přístupu. Někteří autoři datují apely na nutnost ochrany životního prostředí k 19. století a někteří dokonce k 18. Na prvopočátky ke konci 18. století odkazoval např. anglický ekonom T. Malthus, když v roce 1798 vydal esej o principu lidské populace, ve které polemizoval o možnostech a limitech lidského rozvoje v dlouhodobém hledisku, kdy stanovil, že rozvoj společnosti v dynamickém tempu růstu a protichůdném pomalém růstu produkce potravin skončí kolapsem. Tedy rozvoj společnosti je neudržitelný. Predikce ekonoma se nenaplnila vlivem technologického rozmachu, ale jedná se o první zmínku problému udržitelného rozvoje lidské společnosti (Pavlík a kol., 2014).

Z hlediska 19. století se pochybnosti o udržitelnosti růstu společnosti a životního prostředí směřují k 60. rokům a německému biologovi E. Häckelovi, následně ke 30. letům 20. století a anglickému ekologovi H. G. Tansleyovi, který zavedl pojem „ekosystém“. Určité obavy o udržitelném růstu v rámci zachovávání životního prostředí vyjadřovali ekonomové a politici v roce 1960 v zakládací listině Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD) (Šubrt a kol., 2010). Na konci 80. let minulého století se „udržitelný rozvoj“ stával poměrně frekventovaným termínem převažujících politických rétorik, ale následně i odborných studií z odvětví přírodních věd, sociologie, ekonomie atd. (Reid, 1995). V roce 1980 v souvislosti s životním prostředím a rozvojem Mezinárodní svaz ochrany přírody (IUCN), Program OSN pro životní prostředí (UNEP) a Světový fond na ochranu přírody (WWF) zveřejnily dokument Světové strategie ochrany přírody, ve kterém byl prvně konkrétně uveden termín „udržitelný rozvoj“. Tento rozvoj byl stanoven jako jeden ze tří hlavních principů zachování přírodních zdrojů a životního prostředí. V dokumentu bylo apelováno na nutnost ochrany životního prostředí, a to jak z užitkových, tak i z etických důvodů (McCool a Moisey, 2009; Robertson, 2017). Pojem a diskusi trvale udržitelného rozvoje následně podpořil v roce 1990 program OSN pro lidská sídla (tzv. Habitat), kdy publikoval zprávu „Lidé, sídla, životní prostředí a rozvoj“, která formulovala základní východiska udržitelného rozvoje sídel. Habitat také založilo Program pro trvale udržitelný rozvoj měst. V roce 1991 uvedené instituce IUCN a WWF vydaly další dokument pod názvem „Pečujeme o Zemi“, který navazoval na jejich dokument z roku 1980 a razil spojení „trvale udržitelný život“, který zohledňuje nejen materiální prospěch, ale také

zdraví, lidská práva, životní prostředí atd. Nicméně věhlasnější dopad na rozmach a propagaci nutnosti trvale udržitelného rozvoje měla již výše uvedená zpráva z roku 1987 vydaná WCED, kterou lze považovat za oficiální identifikaci podstaty udržitelnosti (MMR, 2007).

Nejzásadnější role v propagaci a prosazovaní konceptu trvale udržitelného rozvoje má ovšem z historického hlediska tzv. Akční plán pro příští století prezentovaný na konferenci OSN o životním prostředí a rozvoji v Riu de Janeiru v roce 1992, kdy plán je známější pod označením „Agenda 21“. Tato Agenda navazovala na již zdůrazňovanou nutnost stanovení vládních strategií udržitelného rozvoje, které měly integrovat koncepce rozvoje hospodářství a života společnosti. Ochrana životního prostředí byla sjednocujícím aspektem. Doposud ovšem vlády své požadavky formulovaly shora, Agenda naopak vyzdvihovala postavení subjektů regionálních komunit a jejich organizací, kteří mohou dosáhnout trvale udržitelného rozvojem postupem zdola, díky čemuž mohou být u rozvojových států uspokojeny základní potřeby. Díky Agendě a uvedenému přístupu došlo v polovině 90. let minulého století k sestavení navazujících Agend na národních a regionálních úrovních (United Nations, 1993). V českém prostředí se za primárního propagátora „trvale udržitelného života“ uvádí ekolog Jozef Vavroušek, který v roce 1993 popsal hodnotové orientace kapitalismu, které jsou neslučitelné s myšlenkou trvalé udržitelnosti (Soukup a kol., 2015).

3.1.3 Pilíře trvale udržitelného rozvoje

Trvale udržitelný rozvoj je tvořen třemi pilíři, a to ekologickým/environmentálním pilířem (vztah lidí a přírody), ekonomickým pilířem (přírodní kapitál) a sociálním (rozvoj lidské osobnosti i celé sociální sféry) (Jeníček a Foltýn, 2010).

Pouze v případě, že jsou tyto 3 pilíře v rovnováze, je dosažena skutečná udržitelnost, což je značně obtížný úkol. Udržitelný rozvoj má hodně co do činění s péčí a ochranou, ne-li přímo obnovou životního prostředí. Nicméně, musí být zohledněny i další faktory, které nejsou environmentální, tedy ekonomické a sociální, kdy mnohdy jsou preferovány ty ekonomické. Preference ekonomických faktorů nastává nezřídka u výrazné politické korupce v zemi při tlaku na růst např. plynárenského nebo ropného průmyslu.

Následující obrázkové zobrazení (obrázek 1) znázorňuje provázanost a podstatu uvedených pilířů trvale udržitelného rozvoje.

Obrázek 1: Pilíře trvale udržitelného rozvoje

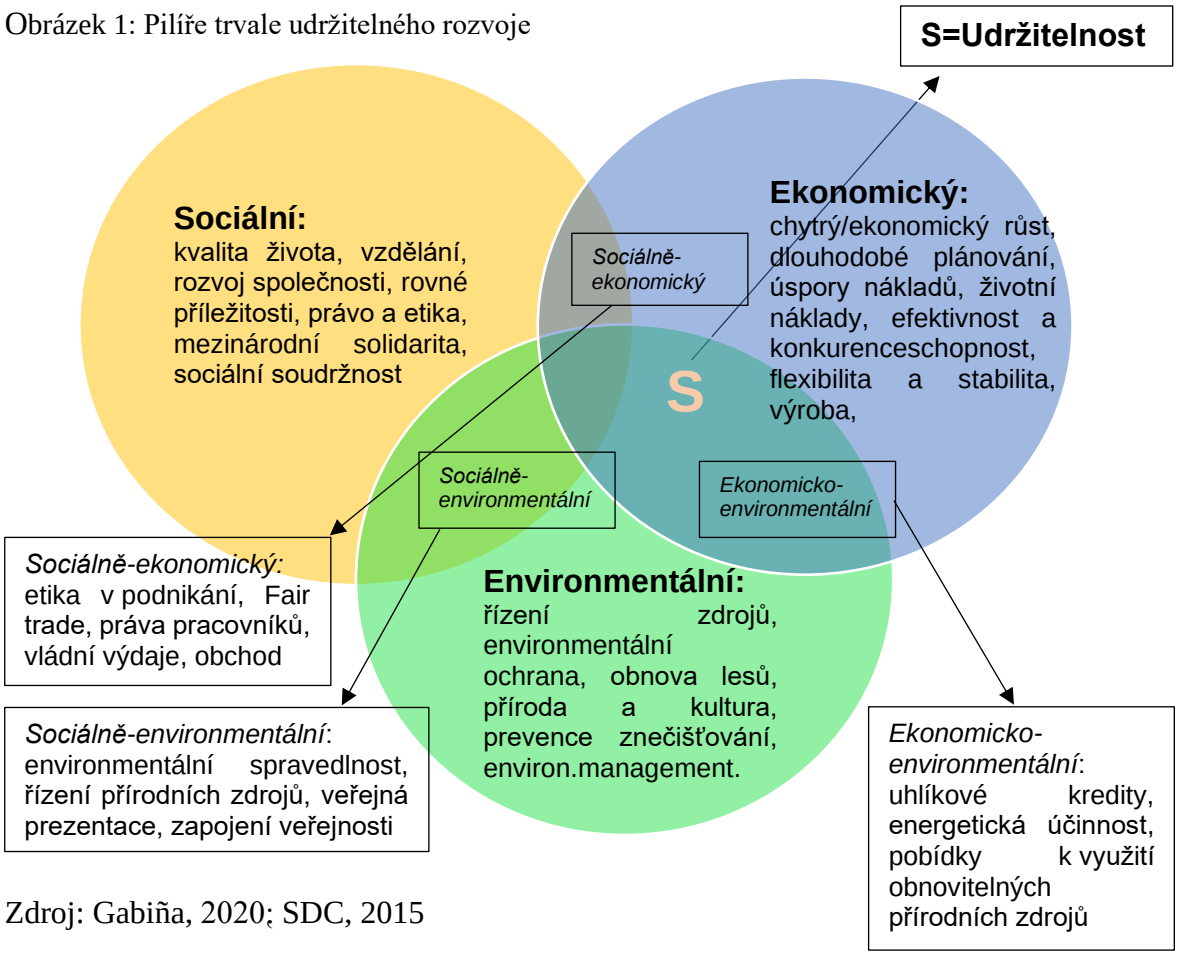

Zdroj: Gabiña, 2020; SDC, 2015

Z obrázku lze stanovit, že téměř vše, co člověk dělá nebo plánuje dělat má dopady na životní prostředí, ekonomiku nebo společnost. Tři pilíře představují soubor vzájemně korespondujících konceptů, které by měly tvořit fundament rozhodnutí a aktivit společnosti při dosahování udržitelnosti. Patří sem např. využití půdy, hospodaření s vodou, šetrné zemědělské postupy, projektování a výstavba budov, hospodaření se zdroji, rovné příležitosti (Gabiña, 2020).

Výše uvedený ekonomický pilíř je udržením stabilní hladiny ekonomického rozvoje a zaměstnanosti. Ekologický pilíř vychází z efektivní ochrany životního prostředí a šetrné implementace přírodních zdrojů. Obsahem posledního uvedeného sociálního pilíře je respektování materiálních a duchovních potřeb a požadavků společnosti. Všechny tři pilíře musí mít pro dosahování udržitelnosti shodný význam (Mulačová, Mulač a kol., 2013).

3.2 ZEMĚDĚLSKÁ POLITIKA V ČR A EU

Tato kapitola je směřována na představení základů primární zemědělské politiky EU a ČR, a to z pohledu cílů, koncepce, nastavení atd. Jedná se o značně rozsáhlou oblast, které by bylo možné věnovat samostatnou případovou studii, což ovšem není cílem této práce. Uvedeny jsou tak základní aspekty, aby čtenář získal povědomí o funkčnosti a směřování této stěžejní politiky pro evropskou i českou ekonomiku.

3.2.1 Specifikace zemědělské politiky EU

Evropská unie je specifická a jedinečná jednota evropských zemí, kdy jejím fundamentem je právě jednota a společný přístup, např. v rámci trhu členských zemí, ale také strategií a politik. Společná politika funguje jako určité partnerství mezi EU a členskými státy.

Zemědělská politika EU neboli také společná zemědělská politika (SZP) byla zavedena již v roce 1962 a funguje tedy jako partnerství mezi sektorem zemědělství a společností, mezi Evropou a jejími zemědělci. Nicméně, její základní charakteristiky byly již definovány v Římské smlouvě v roce 1957. Z tohoto aspektu je SZP nejstarší politikou EU (tehdejšího Evropského společenství/ES). SZP je společnou politikou pro veškeré členské státy, kterou řídí EU a z jejího rozpočtu je také financována (Evropská komise, 2017; Fojtíková a Lebiedzik, 2008).

Jak uvádí Bečvářová (2001) základy SZP vycházejí z nástrojů podpory tržních cen. SZP fungovala pomocí cenových systémů zajišťujících společnou úroveň cen komodit, a to jak na vnitřním trhu EU, tak i na světovém trhu. V roce 1962 byl také založen Evropský fond zemědělské garance a orientace, ze kterého byla SZP financována.

Mezi hlavní cíle SZP lze zařadit následující (Evropská komise, 2017):

- podpora zemědělců a zvyšování produktivity v tomto sektoru pro zajištění stabilních dodávek potravin za dostupné ceny,
- ochrana zemědělců v EU pro zajištění jejich přiměřené životní úrovně,
- podpora řešení změn klimatu a udržitelného hospodaření s přírodními zdroji,
- zachovávání venkovských oblastí a typů krajin v EU,

- udržování životaschopnosti hospodaření venkovských oblastí podporou pracovních míst v zemědělství, zemědělsko-potravinářském průmyslu a přidružených odvětvích.

Pro dosažení uvedených cílů zemědělská politika zahrnovala tři hlavní zásady pro regulaci produkce a odbytu reflektující kurzové výkyvy měn členských zemí. Prvotně se jedná o zásadu jednotného trhu, ve kterém se zavádějí jednotné ceny, což je dále spojeno s volným pohybem příslušných produktů v rámci členských zemí. Dále byla na tomto trhu odstraněna cla, kvóty a další omezující vlivy. Druhá zásada spočívá v preferenci trhu členských zemí, což znamená, že členské země musí upřednostňovat výrobky vyprodukované ve členských zemích při jejich umisťování na společný trh. Poslední zásada se označuje jako finanční solidarita předpokládající vyplácení dotací domácím producentům, kteří mohli následně zvyšovat zemědělskou produkci (Fojtíková a Lebiedzik, 2008).

3.2.2 Zemědělská politika ČR

ČR je od roku 2004 řádným členem EU, kdy na základě přístupové smlouvy podepsané v řeckých Aténách v roce 2003 byly zformulovány podmínky pro zemědělský sektor, ale také pro životní prostředí a bezpečnost potravin. Klíčové podmínky se dále týkaly míry produkce a vyplácení podpor z fondů v tomto sektoru (Střeleček, Lososová a Zdeněk, 2009). Koncepce zemědělské politiky ČR z hlediska jejího celkového rámce, podstaty, regulace atd. je zcela podřízena a je součástí reformované SZP EU. Zemědělská politika byla při vstupu ČR do EU jednou z nejkontroverznějších oblastí. Přijetí SZP přineslo tuzemským zemědělcům řadu výhod, ale také požadovanou vyšší náročnost na dodržování ekologických a hygienických norem a předpisů, včetně nutnosti restrukturalizace a modernizace zemědělské produkce (Fojtíková a Lebiedzik, 2008).

I přes nutnou harmonizaci a reflexi SZP s českou zemědělskou politikou Synek, Kislingerová a kol. (2010) představují cíle zemědělské politiky v rámci ČR. Cílem bylo dokončit privatizaci a narovnat majetkoprávní vztahy v sektoru, dále je již dlouhodobým cílem zpřístupnit finanční prostředky pro podnikatele v předmětném sektoru, efektivně modifikovat strukturu produkce prostřednictvím útlumových programů, zvýšit kvalitu a zdravotní nezávadnost potravin, přispívat ke stabilizování cen zemědělských produktů, podporovat liberalizaci agrárního trhu s ostatními státy atd.

Koncepce politiky ČR je tedy v harmonizaci s Evropským modelem zemědělství zahrnující následující čtyři pilíře (Synek, Kislingerová a kol., 2010):

- rozvíjení multifunkčního zemědělství,
- zachování multifunkčního zemědělství na maximální ploše,
- existence životaschopných a konkurenčních podniků,
- intenzivnější integrace zemědělství s rozvojem venkova.

Členství v EU ovšem neznamená pouze „slepě“ přijímat a implementovat SZP, ale umožňuje také částečně se podílet na reformách a změnách, které v SZP EU probíhají. Konkrétní reformy zemědělské politiky jsou blíže představeny v kapitole 3.2.4 této práce.

3.2.3 Vývoj zemědělské politiky

Jak již bylo naznačeno výše, vývoj zemědělské politiky se datuje k roku 1957 s realizací v roce 1962. V této době se jednalo o politiku zajišťující potraviny pro EU, zajišťující určitou životní úroveň pro zemědělce (Fojtíková a Lebiedzik, 2008).

V prvním desetiletí byla poskytována podpora prostřednictvím SZP zemědělcům, a to smluvními cenami (vyššími než na světovém trhu), ochranou hranic a intervencemi na trhu. Pro klíčové zemědělské produkty byly zajištěny organizace trhu, díky čemuž vznikl první pilíř politiky. V roce 1972 proběhla reforma posilující druhý pilíř a byly zavedeny strukturální strategie zajišťující podporu zemědělství. Na konci 70. let a počátku 80. tato politika ovšem vedla k nadměrné zásobě potravin, zvyšování výdajů a mezinárodních neshod s hlavními obchodními partnery tehdejšího Společenství. Pokusy o kontrolu výdajů, včetně např. kvót na mléko v roce 1984, tento problém z dlouhodobého hlediska nevyřešily. Až v roce 1992 byla schválena radikální reforma (tzv. MacSharry), která se již oprostila od podpory cen, ale směřovala více k podpoře zemědělců (klesla cena obilovin a hovězího masa, zemědělci byli odškodněni za ztrátu příjmů v podobě částečně vázaných přímých plateb). Devadesátá léta byla ve znamení, z hlediska předmětné politiky, opatření zajišťující nové investice, nové legislativní normy a nárůst významu třetího pilíře SZP.

Na konci desetiletí také pokračovalo prostřednictvím SZP snižování cen (prvně byly také sníženy ceny mléčných výrobků) a zvyšování výdajů na přímé platby zemědělcům, což bylo ukotveno v roce 1999 v Agendě 2000. Na tuto Agendu navázala Agenda 2003, kdy byla architektura SZP rozdělena na dvě části. První se zabývala klasickými cíli zemědělské politiky (např. řízení trhu, podpora příjmů zemědělských podniků) a druhá část shromažďovala opatření ke zlepšení zemědělských struktur, lepší regionální pomoc zemědělcům ve znevýhodněných oblastech, agroenvironmentální opatření i opatření ke zlepšení kvality života na venkově. Postupem času se význam této druhé struktury zvyšoval. Pro příjem plateb byla ovšem stanovená určitá podmíněnost, a to že zemědělci museli respektovat zdraví zvířat/rostlin, chránit životní prostředí, bezpečnost potravin a zajišťovat zvířatům dobré podmínky pro život. V roce 2008 proběhla kontrola stavu SZP, kontrola potvrdila orientaci politiky a zavedla nové výzvy (hospodaření s vodou, změna klimatu, obnovitelná energie atd.), dále byla zrušena kvóta na mléko. Doposud poslední reforma proběhla v roce 2013, která se zaměřila na větší spravedlnost při rozdělování přímých plateb, rozdělování plateb na ekologizaci produkce, dále na cílenější podporu pro mladé zemědělce a málo produkční, na nové nástroje a opatření, na efektivní opatření k posílení pozice výrobců v potravinářství, podporu dalších inovací a výzkumu a celkově jednodušší a efektivnější SZP. Určitým charakteristickým rysem této reformy byla také mnohem větší flexibilita směrem ke členským zemím z hlediska provádění dílčích opatření SZP (Popescu a Jean-Vasile, 2015, s. 53-57; Matthews,Salvatici a Scoppola, 2016, s. 8-10).

Aktuálně v roce 2021 je další reforma v jednání, kdy se její realizace předpokládá na leden 2023. Evropská komise již v polovině roku 2018 představila konkrétní legislativní návrhy na novou reformu pro období let 2021-2027. Nicméně, vlivem neustálých jednání mezi Evropským parlamentem a Radou EU byl návrh reformy odložen na výše uvedený rok. SZP má být nyní více ekologické a více podporovat menší farmáře (Evropská komise, 2020). Následující obrázkové schéma znázorňuje podstatu, etapy a primární aspekty vývoje SZP EU od roku 1962.

Obrázek 2: Historický vývoj zemědělské politiky EU

Zdroj: Popescu a Jean-Vasile, 2015, s. 57

3.2.4 Reformy zemědělské politiky

Již v přechozím textu byly nastíněny důvody a dílčí reformy. Z hlediska jejich zásadního vlivu na SZP je ovšem nezbytné, v rámci představování základů vybrané politiky, identifikovat zásadní momenty u reforem blíže.

První reforma se pojí s obdobím 60. let minulého století, kdy nastala krize z nadvýroby a neefektivní podpory zaměstnanců, což bylo signálem pro zásadní reformu SZP. Krize byla tedy způsobena nadvýrobou a iracionálním podpůrným cenovým systémem motivující farmáře k tvorbě nadprodukce. Přípravy byly zahájeny v roce 1968, kdy Evropská komise formou memoranda navrhla tzv. Mansholtův plán (pojmenování po tehdejším komisaři pro zemědělství). Plán byl směřován na snížení pracovních míst v zemědělství a na zvýšení efektivnosti produkce v tomto sektoru. Snaha o tuto „modernizaci“ byla ovšem negována organizací farmářů. Plán reforem dále zahrnoval zmražení intervenčních cen, omezení garancí a zavádění produkčních prahů. Jednalo se o značně radikální zásahy, které byly zamítnuty. V uvedeném roce byl ovšem schválen a zaveden první systém kvót, a to na rafinovaný cukr (Fojtíková a Lebiedzik, 2008; König a kol., 2009).

Druhý pokus o reformu nastal v 80. letech, a to kvůli postupujícím rostoucím nákladům na zemědělství v EU, ekologickým dopadům a vnějším tlakům. Mezi roky 1974 a 1979 stouply náklady na SZP o 23 %. V roce 1984 ministři zemědělství odsouhlasili

systém kvót pro mléčné výrobky. V roce 1988 odsouhlasili komplexní balíček stanovující cenový podpůrný systém a do budoucna povolil jeho nárůst o maximálně 74 % hodnoty meziročního HDP Společenství. V reformě z roku 1988 byl opět potvrzen trend odměňování farmářů, kteří se rozhodnou z odvětví odejít (Euractiv, 1999). König a kol. (2009) k uvedenému dodávají, že Evropská komise v roce 1985 vydala Zelenou knihu titulovanou jako „Perspektivy pro společnou zemědělskou politiku“, ve které usilovala o stabilizaci trhů a snížení produkce v problémových oblastech. Reforma byla ovšem neefektivní a výdaje SZP rostly.

V 90. letech tedy potíže s financováním SZP přetrvávaly, a tak bylo přistoupeno k zahájení další reformy SZP v roce 1992 označované jako tzv. McSharryho reforma (pojmenované dle komisaře pro zemědělství v roce 1991). Tato reforma byla značně průlomová, kdy opatření byla cílena na výrazné snižování přímé cenové podpory (pokles intervenčních cen), a to s cílem zajistit konkurenceschopnost zemědělské produkce EU na světových trzích (např. snížení cen obilovin za 3 roky o 29 %). Snížení cen bylo zemědělcům kompenzováno prostřednictvím přímých plateb s podmínkou tzv. úhorování (uvádění půd do klidu). I přes určité úspěchy a radikální zásahy do SZP, hlavní zásady politiky zůstaly neměnné a narůstající nákladovost se snížit ani touto reformou nepodařilo. Charakteristickým rysem či změnou ovšem byl přechod plošně hrazené finanční podpory zemědělcům na přímé platby (Fojtíková a Lebiedzik, 2008). Díky reformě se ustoupilo od původních cílů podporovat produkci jako jediného prostředku pro uchování ekonomiky na venkově. Reforma také akceptovala přínos řízení zásob pro snižování výdajů a začala apelovat na ochranu životního prostředí (Bečvářová, 2001).

V roce 1997 Evropská komise navrhla další reformu SZP nazývanou jako Agenda 2000 a přijatou v roce 1999. Reforma zahrnovala opatření z hlediska snížení limitu výdajů SZP, dále snížení cenových podpor u obilovin, mléka (shodně o 15 %) a hovězího masa (o 20 %) tak, aby byla zajištěna vyšší konkurenceschopnost EU na světových trzích. Další změnou byl větší důraz na nezávadnost a kvalitu potravin (větší zájem spotřebitelů a ochrana životního prostředí, včetně zacházení se zvířaty). Reforma také zahrnovala intenzivnější podporu tržního cílení zemědělců s dopadem na účast Unie v mezinárodním obchodním dění. V neposlední řadě usilovala o integraci ekologických cílů do dané politiky a větší péči o rozvoj venkova. Charakteristikou změnou bylo ovšem cílení SZP spíše na neekonomické aspekty (nezávadnost potravin a jejich kvalita, ochrana přírody,

rozvoj venkova atd.). V roce 2003 byl průběh reformy analyzován a byly navrženy dodatečné korekce (Fojtíková a Lebiedzik, 2008).

Tato reforma z roku 2003 se opět začala nazývat po komisaři zemědělství jako tzv. Fischlerova reforma. Z historického hlediska je nejradikálnější reformou, protože separovala podporu příjmů zemědělců od produkce zavedením jednotných plateb. Díky tomu došlo k posílení druhého pilíře (rozvoj venkova), a to zejména vlivem modulace, která odklonila rozpočtové zdroje od přímé podpory příjmů. Nová SZP měla být více adaptována na spotřebitele a farmáři měli mít větší volnost z hlediska skladby jejich produkce (Euractiv, 1999). Další „novinkou" byl tzv. de-coupling, které odpoutal výši podpor zemědělců od objemu produkce. Zemědělci museli dále reflektovat celkem 19 standardů na ochranu životního prostředí, kvalitu a bezpečnost potravin a vhodných podmínek pro zvířata, což bylo v reformě označeno jako tzv. cross-compliance neboli také pravidla kontroly podmíněnosti. V neposlední řadě reforma tedy také nahradila jednotné platby přímými, kdy zemědělci místo řady plateb obdrželi pouze jednu, u které se vycházelo z plateb v minulosti, počtu obdělávané půdy nebo jejich kombinaci (Štěrbová a kol., 2013).

Doposud poslední, pátá reforma, proběhla v roce 2013, tato reforma zintenzivnila podporu zemědělců, včetně integrace vycházející z pozemků a udržitelného konceptu zemědělství se „zelenými" platbami. Paličková a Kuchyňková (2020) tuto reformu představují jako reformu, která činí SZP „zelenější" prostřednictvím programu ozelenění. SZP i nadále zahrnuje dva pilíře (přímé platby a rozvoj venkova), ale jsou nyní více provázané, díky čemuž dochází také k větší provázanosti vynaložených finančních zdrojů. I v této reformě politika kladla větší důraz na ochranu životního prostředí, dále generační obměnu na venkově mladými farmáři a podporu odvětví čelící specifickým komplikacím. Díky revidované SZP měly státy větší pravomoc v rozhodovacích procesech při cílení finančních prostředků (např. výši nastavení přímých plateb v prvním pilíři). I zde lze evidovat určitý charakteristický rys reformy. Jedná se zejména o cíl v podobě obnovy, uchování a zlepšení ekosystémů závislých na zemědělství pomocí agroenvironmentálních opatření, dále investice pro zajištění vyšší konkurenceschopnosti a inovace zemědělských podniků, podpora vstupu mladých do zemědělství či také krajinná infrastruktura. V neposlední řadě reforma usilovala o podporu diverzifikace ekonomických činností na venkově tak, aby došlo k tvorbě nových pracovních míst a růstu rozvoje.

3.2.5 Financování zemědělské politiky

SZP je financována z prostředků evropského rozpočtu, kdy primární kompetence má v otázce financování zejména Komise EU s asistencí Výboru zemědělských fondů (König a kol., 2009). Prvotně byl pro účel financování této politiky v roce 1962 vybudován fond „Evropský zemědělský záruční a orientační fond“ (EAGGF), ze kterého byly čerpány prostředky v letech 1970 až 2006. Jeho cílem bylo podporovat zemědělskou produkci, zajistit podporu cen a stabilizovat příjmy pro zemědělce. Postupně se k cílům fondu přidala ještě podpora restrukturalizace zemědělství v Unii. Příjmy do fondu pocházely z dovozních cel, příspěvků členských zemí a z vyrovnávacích dávek. V roce 1964 se fond rozdělil na dvě části, kdy první (tzv. záruční) tvořila z 90 % výdaje politiky (např. platby intervenčních opatření, vývozních subvencí, přímých plateb, později také financování rozvoje venkova). Druhá část (tzv. orientační) tvořila zbylých 10 % výdajů SZP určených např. na modernizaci zemědělství, vzdělávání mladých zemědělců. Snahou zde bylo snižovat regionální disparity a podporovat regionální rozvoj. EAGGF ovšem představoval značně nákladný a administrativně komplikovaný způsob financování, což bylo motivem pro následující změny ve financování v roce 2007. Od tohoto roku je SZP financována prostřednictvím dvou nově vybudovaných fondů, z nichž každý je cílen na financování daného pilíře. Jedná se o Evropský zemědělský záruční fond (EAGF) a Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova (EAFRD) (Fojtíková a Lebiedzik, 2008).

Od roku 2007 je tedy SZP financována ze dvou výše uvedených fondů, a to na základě Nařízení rady č. 1290/2005 ze dne 21. června roku 2005 o financování společné zemědělské politiky.

Evropský zemědělský záruční fond

Z fondu EAGF se financují, příp. spolufinancují s příspěvky členských zemí, výdaje jednotné společné organizace trhů, přímé podpory pro zemědělce, výdaje na informační a propagační opatření zemědělských produktů na vnitřním trhu a ve třetích zemích, dále se z fondu financují náklady na veterinární opatření EU a výdaje na sběr a využívání genetických zdrojů. Finanční a programová specifika druhého pilíře SZP (rozvoj venkova) si vyžádala, aby uvedené nařízení z roku 2005 bylo doplněno, a to o nařízení č. 1698/2005 o podpoře pro rozvoj venkova z EAFRD.

Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova

Z fondu EAFRD se spolufinancuje zvyšování konkurenceschopnosti zemědělského a lesnického sektoru, environmentální opatření v zemědělství, zlepšování kvality života na venkově, podpora diverzifikace zemědělského hospodaření a budování místních kapacit (König a kol., 2009; Massot, 2021).

Česká platební agentura

Zákonem č. 256/2000 sb., dne 30. dubna 2004 byl zřízen Státní zemědělský intervenční fond (SZIF) v působnosti Ministerstva zemědělství ČR, který byl pověřený platební agenturou České republiky jakožto zprostředkovatelem finančních podpor z národních zdrojů a EU pro Společnou zemědělskou politiku EU. SZIF zajišťuje nejen kontrolu před proplacením žádostí s respektujícími komunitárními pravidly, ale také aby byly přesně a vyčerpávajícím způsobem vyplacené platby a zároveň včas odevzdané požadované dokumenty v náležité podobě (SZIF, 2013).

Vývoj výdajů SZP na podporu zemědělců za daná referenční období jsou v následující podobě. Na období let 2007-2013 bylo EU uvolněno na podporu zemědělců celkem 420,7 mld. eur (Remongin, 2015). Na období let 2014-2020 bylo uvolněno na předmětnou podporu celkem 408,3 mld. eur (tedy pokles o 12,4 mld. eur/2,9 %) (Kuhn, 2017). Na následující období let 2021-2027 je v rozpočtu EU uvolněno/plánováno pro podporu zemědělců celkem vynaložit 365 mld. eur (pokles oproti letům 2007-2013 o 55,7 mld. eur/13,2 % a pokles oproti předchozímu období let 2014-2020 o 43,3 mld. eur/10,6 %) (European Commission, 2018).

3.3 KONVENČNÍ A EKOLOGICKÉ ZEMĚDĚLSTVÍ

Tato kapitola práce je svým obsahem směřována na sektor zemědělství, konkrétně na dva protikladné a často proti sobě postavené typy zemědělské produkce, a to kritizovanější, ale produktivnější konvenční zemědělství a moderní/šetrné ekologické zemědělství. Seznámení s těmito pojmy je následně uvedeno od základních identifikací a diferencí, přes genezi až po dopady jejich využívání.

3.3.1 Definice pojmů

Konvenční zemědělství = Soomro (2020) tento typ zemědělství definuje jako zemědělské systémy a postupy zahrnující použití syntetických chemických hnojiv, pesticidů, insekticidů, herbicidů atd., geneticky modifikovaných organismů, koncentrované monokultury u výroby, intenzivní zavlažování, intenzivní zpracování a využití půdy, maximální využití zvířat atd. Jedná se tedy o vysoce náročné procesy na zdroje, energie a produktivitu. Tento typ zemědělství se vyvíjel až od konce 19. století a rozšířil se po 2. světové válce. Zpravidla je v kontrastu se zemědělstvím ekologickým. Bruns (1986) dodává, že má tendenci prosazovat se v produkci z jednoho typu plodiny nebo hospodářských zvířat za účelem maximalizovat výtěžek z daného zemědělského procesu. Výtěžky se sice zvyšují, ale neefektivita spočívá nejen ve vyšších nákladech na energii, ale také v dlouhodobých nepříznivých dopadech na životní prostředí. Dle Moudrého a kol. (2007) lze shrnout, že se jedná o označení systému hospodaření převládající v průmyslově vyspělých státech, kdy je charakteristický vyšší intenzitou hospodaření i použitím vyšších energetických a materiálových vstupů s cílem maximalizovat produkci.

Ekologické zemědělství = Je progresivní metodou zemědělství a výroby potravin, nicméně neznamená návrat k tradičním (starým) metodám zemědělství (Konvalina, 2016). Jeho podstata vychází ze zásad trvalého rozvoje a holistického světového názoru. Je produkčním systémem současně usilujícím o uchování a zlepšení přírodních zdrojů a kvalitu životního prostředí. Dochází zde k primární snaze o rovnováhu ekonomických, ekologických i sociálních aspektů a vazeb na globální i lokální úrovni (Moudrý a kol., 2007). Toto zemědělství reaguje na specifické podmínky pro daný region, kdy využívá lokalitu, kulturní, biologické i mechanické postupy podporující cyklování zdrojů, ekologickou rovnováhu a ochranu biodiverzity. Oproti konvenčnímu zemědělství nevyužívá syntetických hnojiv, pesticidů, regulátorů růstu a přísad do krmiv pro hospodářská zvířata, ale využívá střídání plodin, hnojivo od zvířat a rostlin, ruční odplevelení a biologickou likvidaci škůdců (Soomro, 2020). V ekologickém zemědělství se využívají moderní strojní zařízení, doporučené odrůdy plodin, certifikované osivo, šetrně se využívají hospodářská zvířata, implementují se doporučené postupu pro ochranu půdy a vody, včetně inovativních metod recyklace organického odpadu (Altieri, 2018; Noble a Davidson, 2015).

Pro efektivnější vystižení diferencí mezi uvedenými typy zemědělství je uvedeno níže tabulkové rozhraní (tab. 1) s odlišnými cíli, podstatami a souvislostmi u konvenčního a ekologického zemědělství.

Tabulka 1: Konvenční vs. ekologické zemědělství

Konvenční zemědělství	Ekologické zemědělství
Preference kvantity	Preference kvality
Rentabilita výroby je upřednostňována před biologickou a ekologickou rovnováhou	Biologická a ekologická rovnováha je před ekonomickými požadavky
Výrazně specializovaný provoz	Mnohostranný provoz
Jednostranný osevní postup	Pestrý osevní postup
Využití anorganických a rozpustných hnojiv	Využitá organických hnojiv
Používání pesticidů	Samotný pěstitelský systém působí proti enormnímu výskytu chorob, plevelů atd.
Cíl: Maximální výnos a zisk	Cíl: Udržitelnost (bezpečná budoucnost)
Značně negativní dopady na životní prostředí	Nízké negativní dopady na životní prostředí
Využití geneticky modifikovaných plodin	Žádné použití modifikovaných plodin
Používání monokultur	Používání polykultur (rozmanitost)
Nižší biologická rozmanitost	Vysoká biologická rozmanitost
Vyšší výnosy, nižší úrodnost půdy	Nižší výnosy, vyšší úrodnost půdy
Eroze půdy, vyšší náklady na provoz, nižší počet procesů, snazší provoz	Bez eroze půdy, nižší náklady na provoz, vysoký počet procesů, obtížnější provoz

Zdroj: Petr a Dlouhý, 1992; Soomro, 2020

Ekofarma = Jedná se o uzavřenou hospodářskou jednotku zahrnující pozemky, hospodářské budovy, provozní zařízení a případně i hospodářská zvířata, která slouží pro zajištění ekologického zemědělství (Moudrý a kol., 2007).

Životní prostředí = V české terminologii je definováno prostřednictvím zákona č. 17/1992, o životním prostředí, kde v ustanovení § 2 je vymezeno tak, že vytváří přirozené

podmínky existence organismů a člověka, a je předpokladem jejich dalšího vývoje. Je tvořené ovzduším, vodou, horninami, půdou, organismy, ekosystémy a energií. Životní prostředí je tak pojímáno jako hmotný svět tvořený přírodou (složky a ekosystémy) (Tuháček, Jelínková a kol., 2015).

3.3.2 Historie konvenčního a ekologického zemědělství

Konvenční zemědělství využívá ke své produkci plodiny a hospodářská zvířata. V rámci jeho geneze je tedy nutné nahlédnout hlouběji do vývoje společnosti. Zemědělství se vždy vyvíjelo s novými výzvami. Na konci doby kamenné lidé chovali a domestikovali zvířata (kolem roku 2000 př. n. l.), kdy až kolem roku 3200 př. n. l. si lidé začali uvědomovat potřebu lepší zemědělské techniky. První systematické procesy v zemědělství byly zahájeny před 5000 lety keltskou civilizací, která využívala orné zemědělství. Již tato civilizace využívala hnojivo, kde se k chovu zvířat na maso, mléko a oděvy používala větší plocha půdy. Ve velmi omezené míře lze prvky konvenčního zemědělství již spatřovat v této době. Nicméně dnešní podoba konvenčního zemědělství a korespondujících procesů se vyvíjela teprve až od konce 19. století a rozšířila se až po 2. světové válce. Jednalo se o spolehlivý zdroj potravin, který byl ovšem energeticky značně náročný, zato ale vysoce produktivní. Hlavní změny předmětného zemědělství lze nejvíce evidovat začátkem 20. století. Venkované se stěhovali do měst, aby podpořili rozvoj průmyslu. Nové možnosti vědy a techniky zajistily vývoj i v zemědělství, kdy rostla jeho produktivita, původní samozásobitelské postavení se modifikovalo na postavení dodavatele potravin. Již po 1. světové válce (kolem roku 1920) byly zjevné některé negativní dopady konvenčního zemědělství, a to zejména využíváním strojů, minerálních hnojiv atd. docházelo ke snižování kvality půdy (utužení a eroze), dále se snižovala plodnost hospodářských zvířat a klíčivost osiv. Industrializace zemědělství se však intenzivně projevila až tedy po 2. světové válce. Příčinou byl nedostatek potravin ve válce a po ní i politické snahy o potravinovou soběstačnost jednotlivých zemí. Docházelo k likvidaci rodinných farem, ke ztrátě odpovědnosti zemědělců za vlastní půdu, majetek a zvířata. V 70. letech většina rozvojových zemí zintenzivnila konvenční zemědělství, což mělo za následek zhoršení životního prostředí. Za účelem překonání tohoto problému byl podporován koncept udržitelného/ekologického zemědělství ve venkovských i osídlených oblastech. Povědomí o

ekologickém zemědělství bylo podporováno např. ze strany mezinárodních ekologických hnutí. (Behera, Rout a Behera, 2019; Urban, Šarapatka a kol., 2003).

Průkopníci ekologického zemědělství reagovali na negativní vývoj v zemědělství. Většinou se jednalo o obyvatele měst, kteří začali hospodařit velmi jednoduchým způsobem (v 60. letech), které následně začali podporovat i vědci. Kombinace ekonomických a idealistických důvodů byly motivem k rozmachu ekologického zemědělství (v roce 1970). Ekozemědělci zavedli systém dobrovolné kontroly a certifikace ekofarem. Jedná se o kontrolu produkčního postupu hospodaření, ale ne s cílením pouze na analýzu výstupů. Až po více než 30-ti letech (po skandálu s BSE) i EU tento princip kontroly produkčních postupů začala implementovat i v konvenčním zemědělství a při zpracování potravin (Urban, Šarapatka a kol., 2003). „*Hlavními ideami ekologického zemědělství se stává hospodaření v souladu s přírodou s co nejmenší závislostí na vnějších vstupech. Ideální je smíšený systémově uzavřený (recirkulační) ekologický podnik s vazbou rostlinné a živočišné produkce, s ornou půdou i s trvalými travními porosty nebo s pícninami na orné půdě*“ (Urban, Šarapatka a kol., 2003, s.13).

Lze shrnout, že vznik ekologického zemědělství, které se ještě před rokem 1990 označovalo také jako alternativní či organické, bylo motivováno v minulém století zejména negativy zprůmyslněného zemědělství, které poškozovalo životní prostředí, špatně zacházelo s hospodářskými zvířaty, snižovalo kvalitu potravin, ohrožovalo sociální jistoty rolníků a zdraví společnosti (Urban, Šarapatka a kol., 2003). Konkrétně se vznik datuje po 2. světové válce jako reakce na stále rostoucí intenzifikaci zemědělské produkce, a to konkrétně v roce 1960. Tato intenzifikace sice zajistila soběstačnost v produkci potravin, ovšem vedla také k předchozím uvedeným negativním dopadům. Odpovědí na tento stav byl vznik ekologického zemědělství (Hradil, 2002; Zelené zprávy, 2011).

3.3.3 Vliv na životní prostředí

Asi není nijak překvapivé z předchozího textu, že konvenční zemědělské postupy utlačují a více poškozují životní prostředí, a to podstatně drastičtěji než aktuálně propagovanější zemědělství ekologické. Používaná průmyslově vyráběná hnojiva v konvenčním zemědělství nahrazují potřebné vztahy mezi rostlinami/plodinami a bakteriemi fixující dusík. Tedy, používané pesticidy a insekticidy nepříznivě nahrazují

rovnovážné mechanismy v přírodě, jako jsou nezbytní predátoři hmyzu a škůdců. Konvenční zemědělství znečišťuje podzemní a povrchové vody živinami.

Vyjma toho může poměrně vysoké množství dostupných živin v tomto zemědělství způsobit větší náchylnost plodin k napadení hmyzem a dále také může docházet ke snížení nutričních hodnot produkovaných potravin (Altieri, 2018). Konvenční zemědělství potřebuje velké množství půdy, aby bylo dosaženo požadovaných maximálních zisků, díky čemuž dochází také k odlesňování, kdy je nedostatek podzemní vody, která není zadržována v lesích. Od roku 2001 byla vykácena asi 1/3 všech lesů právě kvůli konvenčnímu zemědělství v korespondenci s rostoucí populací a větší potřebou potravin. Odlesňování v tak velkém měřítku ničí ekosystémy, mění potoky pro zásobování vodou, dochází k vysychání podzemní vody a ničení přirozených mokřadů. Z dlouhodobého hlediska vyvolalo konvenční zemědělství po celém světě řadu negativních dopadů. Jedná se zejména o znečištění ovzduší, vody a půdy. Dále nárůst emise skleníkových plynů a „podpora“ pokračujícího globálního oteplování. U pitné vody dochází k její kontaminaci pesticidy a znečištění živinami. U řek vlivem nárůstu půd dochází k tzv. „mrtvým“ zónám, což vše následně souvisí s povodněmi nebo naopak výrazným suchem. Dále dochází k erozi půdy, snižování opylování hmyzem a komplexní biologické rozmanitosti. Ekologické zemědělství částečně neguje, zejména výrazně zlepšuje, biologickou rozmanitost, a to prostřednictvím agrolesnictví, zlepšením zadržování vody v krajině a aplikací opatření na zachování půd (Soomro, 2020). Konvenční zemědělství svou podstatou ovšem nezbytně využívá, pro přírodu i člověka škodlivých látek, pesticidů. Řada pesticidů pro hubení škůdců u geneticky modifikovaných plodin opakovaně selhává u plevelů, patogenů a škůdců, takže lze předpokládat, že negativní dopady se ještě prohloubí, a to intenzivnější implementací pesticidů pro urychlení zničení plevelů a škůdců (Altieri a Nicholls, 2005).

Naproti tomu ekologické zemědělství respektuje přírodní systémy, díky čemuž zachovává a zlepšuje kvalitu půdy a vody, klade důraz na zdraví rostlin, jak již bylo uvedeno také podporuje biologickou rozmanitost a odpovědné využití přírodních zdrojů. Lze také shrnout, že konvenční zemědělství dodává plodinám živiny pocházející z externích zdrojů (uměle vytvořená hnojiva), což následně poškozuje životní prostředí a rozvrací koloběh. Klasické konvenční zemědělské procesy negativně ovlivňují 70 % všech ohrožených druhů ptáků a 49 % veškerých rostlin. Ekologické zemědělství svými zásadami může zvýšit rozmanitost uvnitř druhů prostřednictvím místních a krajových odrůd a plemen. Dále také zvyšuje počet druhů rostlin i zvířat v daném agrosystému a jeho přilehlém okolí. Tyto

aspekty vedou ke komplexní podpoře stability systému. Jak již bylo uvedeno v kap. 3.3.1 této práce, ekologické zemědělství nevyužívá pesticidy a další lehce rozpustná minerální hnojiva. Díky tomu se do podzemní i povrchové vody dostává méně reziduí těchto látek. Dále také minimalizuje erozi půdy, zvyšuje její biologickou činnost, zvyšuje biomasu mikroorganismů v půdě, zvyšuje počet žížal a v neposlední řadě podporuje cirkulaci živin v půdě. Tyto skutečnosti snižují poškozování fyzikálních vlastností půdy a celkově jsou nižší negativní dopady zemědělství na životní prostředí (Zelené zprávy, 2011).

V tabulce 2 této práce jsou shrnuty hlavní negativní dopady konvenčního zemědělství a důsledky těchto dopadů.

Tabulka 2: Primární negativní dopady konvenčního zemědělství a jejich důsledky

Praxe konvenčního zemědělství		**Důsledek**
Použití agrochemikálií	Používání rychle rozpustných minerálních (průmyslových) hnojiv.	Exploatace neobnovitelných zdrojů a energií při výrobě.
		Havárie továren a zásahy při živelných pohromách a válečných konfliktech, průmyslové emise při výrobě.
		Kontaminace podzemních a povrchových vod.
		Snížení půdní úrodnosti, vitality a imunity kulturních rostlin.
	Nadměrné využívání pesticidů.	Tvorba rezistence škůdců, chorob a plevelů.
		Snižování biodiverzity, kontaminace složek životního prostředí a zvyšování nestability ekosystémů.
		Rezidua v potravinách, vliv na zdravotní stav živočichů a lidí.
	Výroba, distribuce a aplikace agrochemikálií.	Exploatace neobnovitelných zdrojů.
		Otravy a možnost kontaminace povrchových a podzemních vod.
		Závislost zemědělců na chemických koncernech.
	Skladování agrochemikálií a likvidace starých zásob.	Staré zátěže ve skladech a nekontrolovatelné "černé" likvidace starých zásob.
	Neznámé dopady.	Nové účinné látek: problémy až za delší čas, nezohledňování kumulativního a synergického efektu při používání více agrochemikálií současně.

Chov hospodářských zvířat	Velkochovy hospodářských zvířat (drůbež, prasata)	Týrání zvířat, špatné podmínky ustájení, transportu i porážky. Nadbytečné chovatelské úpravy těl zvířat (kupírování ocasů, vylamování zubů atd.) Utrpení zvířat: zhoršená kvalita živočišných produktů. Extrém: klecové chovy.
		Znečištění životního prostředí odpady z velkovýkrmen a velkochovů.
	Použití průmyslových krmných směsí, zkrmování kafilerních masokostních mouček, podávání hormonálních látek.	Kontaminace krmiv i látkami nezemědělského původu. Rezidua v potravinách, problémy s obranyschopností organismů atd.
	Řízení reprodukce, umělá inseminace, jednostranné šlechtění plemen na vysokou užitkovost.	Krátkověkost zvířat (např. dojnic), snížená odolnost proti nemocem. Hybridizace ve šlechtění vytváří úzce specializované linie (např.brojleři) neschopné přežít za běžných podmínek.
Skladování a zpracování potravin	Snižování přímého odběru potravin od zemědělců, růst přepravních vzdáleností, nutná dlouhá trvanlivost potravin.	Málo čerstvých potravin pro spotřebitele. Prodej uniformních anonymních potravin. Konvenční potraviny jsou technologicky upravovány. Potraviny obsahují umělé konzervanty, ochucovadla, vitaminy atd. Mění se původní složení potravin.
Změna struktury zemědělství a ekonomická situace rolníků	Nová technika, rozvoj šlechtění a hybridizace. Další různé vnější vstupy.	Větší závislost na dodavatelích vstupů (např. šlechtitelích osiv-hybridní a geneticky modifikovaná osiva nelze přesévat). Zemědělský podnik přestává být soběstačným uzavřeným systémem a je závislý na vnějších vstupech. Zdražování vstupů.
Zemědělci se stávají obětí svého "úspěchu"	Snižování výkupních cen.	Tlak na zemědělce, aby se specializovali-poškození kulturní krajiny a zhoršení kvality půdy. Tlak na stále větší zvyšování výnosů a užitkovosti zvířat vede k nadprodukci. Další intenzifikace, koncentrace a specializace-úbytek rolníků na venkově.
Konečný důsledek industrializace zemědělství	Význam zemědělství ve společnosti poklesl, zhoršila se kvalita potravin, byla poškozena krajina a životní prostředí. Zemědělci jsou trvale závislí na dotacích, údržba kulturní krajiny je pro společnost značně nákladná.	

Zdroj: Urban, Šarapatka a kol., 2003, s. 12

3.3.4 Méně příznivé oblasti

Méně příznivé oblasti neboli ANC platby pro horské oblasti a odlišné oblasti s přírodními omezeními jsou určeny pro podporu všem zemědělcům, kteří v méně příznivých oblastech obhospodařují půdu. Před redefinici oblasti, kde jsou přírodní omezení nesl název LFA. Oblasti členíme na: horské, ostatní a specifické. Jsou vymezeny dle Zákona č. 255/1997 Sb., o zemědělství. Záměrem této asanace je optimalizovat a zlepšit stav životního prostření i obyvatel žijících v daných oblastech a zajistit zemědělcům adekvátní stupeň důchodu.

Horské oblasti jsou vymezeny územím, kde nadmořská výška je větší nebo rovna 600 m nebo více než polovina výměry se nachází ve více jak 15 % svažitosti a její průměrná nadmořská výška se pohybuje v rozmezí 500-600 m. n. m. Horské oblasti označujeme písmenem H a následně je členíme do pěti kategorií (H1 až H5). Ostatní méně příznivé oblasti vymezujeme dvěma kritérii a to buď: zemědělská půda je minimálně ze 60 % znevýhodněna například suchem, zamokřením, nízkou teplotou, strukturou, kyselostí atd. nebo překonání znevýhodnění prostřednictvím investičních opatření či kladnou hodnotou vymezující závaznou normu intenzity půdy. Tyto oblasti dělíme na O1-O3, a to dle prvního kritéria v daném katastrálním území.

Specifické méně příznivé oblasti jsou oblasti, které při porovnání průměru střední hodnoty výnosnosti půdy bez horských oblastí v České republiky mají nižší než 80 procent nebo nižší než 90 % současně se sklonitostí nad 7° plochy větší než 50 % pokrývaném katastrálním území rozlohy zemědělské půdy. Tyto oblasti dále nerozdělujeme (MZe ČR, ©2018c).

Následující tabulka 3 zobrazuje sazby pro jednotlivý oblasti za rok 2020.

Tabulka 3: Sazby pro oblasti za rok 2020

Směnný kurz 26,50 CZK/EUR (pro rok 2020)					
Oblast	**Typ**	**Pro živočišnou výrobu** (za 1 ha)		**Pro rostlinnou výrobu** (za 1 ha)	
		EUR	CZK	EUR	CZK
Horská	H1	219,00	5 803,50	93,00	2 464,50
	H2	206,00	5 459,00	87,00	2 305,50
	H3	145,00	3 842,50	61,00	1 616,50
	H4	176,00	4 664,00	74,00	1 961,00
	H5	132,00	3 498,00	56,00	1 484,00
Ostatní	O1	124,00	3 286,00	53,00	1 404,50
	O2	98,00	2 597,00	41,00	1 086,50
	O3	73,00	1 934,50	31,00	821,50
Specifické	S	67,00	1 775,50	28,00	742,00

Zdroj: Vlastní zpracování dle MZe ČR

3.4 SOUČASNÝ STAV ZEMĚDĚLSTVÍ

V této kapitole je provedena analýza vývoje vybraných aspektů zemědělství, především ekologického zemědělství v ČR a EU, za vybrané roky referenčního období let 2003-2019. Zvoleny byly proměnné v podobě: vývoj ekofarem, množství obdělávané půdy v ekologickém zemědělství a vývoj trhu s hovězím masem ve formě vývoje chovu skotu u obou aktérů analýzy.

Ve zprávě o stavu zemědělství ČR, kterou zpracoval Ústav zemědělské ekonomiky a informací nacházející se pod gescí Ministerstva zemědělství bylo k roku 2019 evidováno přes 49 tis. zemědělských subjektů. Jsou rozděleny na podniky právnických osob, do kterých zahrnujeme obchodní společnosti, družstva a jiné právnické osoby a podniky fyzických osob zahrnující podnikatele dle zákona č. 252/1997 Sb., o zemědělství, a to i fyzické osoby vykonávající chovatelské nebo drobné pěstitelské činnosti nepodléhající evidenci zemědělského podnikatele (MZe ČR, 2019).

Tabulka 4 níže uvádí počet zemědělských podnikatelů s velikostní strukturou obhospodařující zemědělské půdy v hektarech za období 2011-2019. Od roku 2011–2014 docházelo k nárůstu počtu fyzických osob hospodařících na zemědělské půdě, pouze roku 2015 byl znatelný úbytek počtu hospodařících fyzických osob. Oproti tomu počty právnických osob obhospodařující zemědělskou půdu rostly každým rokem. S rostoucím počtem zemědělských podnikatelů roste také výměra obhospodařované zemědělské půdy. V roce 2019 obhospodařuje 41.739 fyzických osob a 4.814 právnických osob.

Tabulka 4: Počet zemědělských podnikatelů obhospodařující zemědělskou půdu

Rok	Fyzické osoby		Právnické osoby	
	Počet	Obhospodařovaná zemědělská půda (ha)	Počet	Obhospodařovaná zemědělská půda (ha)
2011	42 198	1 072 651	3 466	2 467 911
2012	42 350	1 065 865	3 604	2 460 462
2013	42 502	1 072 406	3 747	2 458 729
2014	43 023	1 076 520	3 928	2 445 748
2015	41 631	1 061 620	3 952	2 439 697
2016	41 702	1 058 006	4 153	2 446 448
2017	41 650	1 070 930	4 405	2 450 897
2018	42 399	1 084 382	4 633	2 452 294
2019	41 739	1 081 796	4 814	2 452 029

Zdroj: Vlastní zpracování dle MZe ČR

Nejvýraznější nárůst počtu zemědělských podnikatelů osob fyzických byl zaznamenán v roce 2018 ve výši 42.399 fyz. osob, naopak největší pokles byl v roce 2015. Nejvýraznější nárůst počtu zemědělských podnikatelů právnických osob byl v roce 2017 a nejmenší roku 2015. Ke konci roku 2019 obhospodařuje zemědělskou půdu 41.739 fyzických osob na celkové výměře 1.081.796 ha a 4.814 právnických osob na výměře 2.452.029 ha.

Následující graf 1 vychází z dat tabulky 4 této práce a znázorňuje postupný vývoj evidovaných zemědělských podnikatelů za období 2011-2019 v ČR.

Graf 1: Počet evidovaných zemědělských podnikatelů

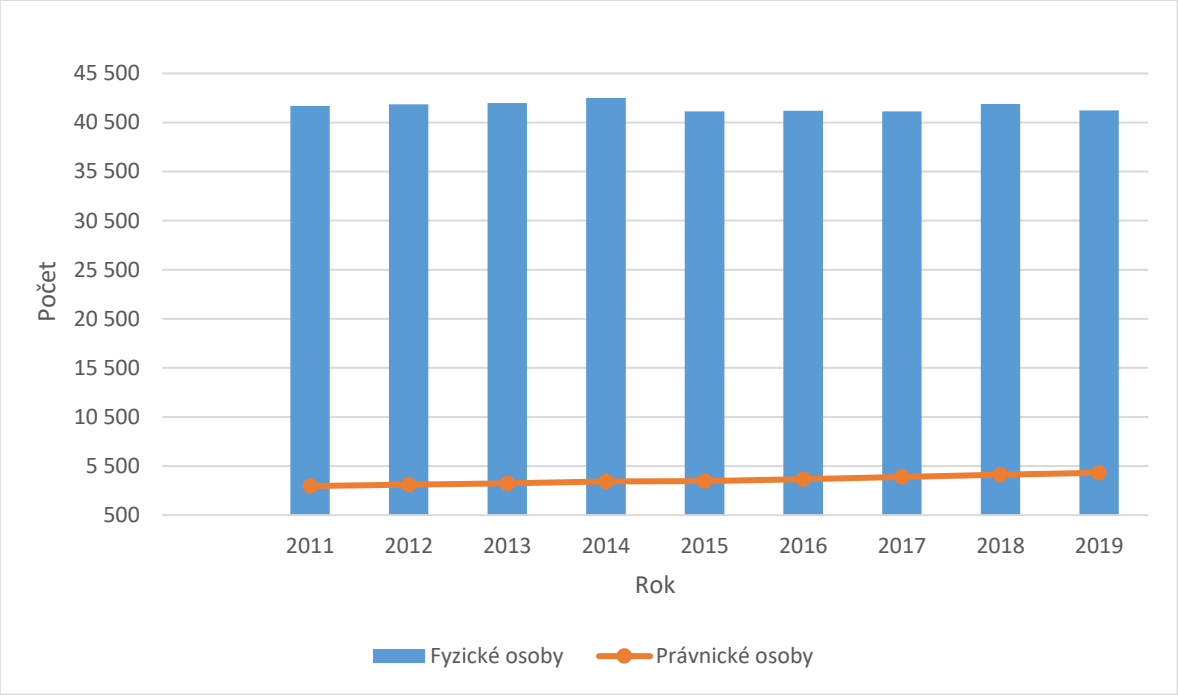

Zdroj: Vlastní zpracování dle MZe ČR

3.4.1 Vývoj farem v ekologickém zemědělství

Vývoj farem v ekologickém zemědělství se již poměrně dlouhodobě a stabilně v EU i ČR těší rostoucí poptávce po ekologických produktech z ekologického zemědělství, které eviduje plynulou ziskovost. Podpora ziskovosti a progresivní poptávky je podpořena propracovanějším, periodickým a intenzivnějším marketingovým systémem, ale také osvětou veřejnosti o větší prospěšnosti ekologických produktů, díky čemuž jsou tyto produkty pro spotřebitele atraktivnější.

Organický trh EU je velmi dynamický a jeho tempo růstu se v různých zemích liší, kdy ČR se řadí mezi rychle rostoucí ekonomiky v tomto sektoru, včetně počtu ekofarem. Neustálý pozitivní vývoj ekologického zemědělství je způsoben kombinací faktorů. Patří sem např. inovativní charakter ekologických potravin a zemědělství, dotace a podpora ze strany EU, rostoucí podpora politiky a zvyšující se poptávka po vysoce kvalitní a udržitelné

produkci potravin ze strany spotřebitelů. Obecně lze stanovit, že spotřebitelé každý rok utratí více za biopotraviny (IFOAM, 2021). Tento aspekt reflektuje i vývoj ekofarem v ekologickém zemědělství obou sledovaných subjektů, kdy meziročně již po celé 21. století počet subjektů působící v předmětném sektoru a splňující podmínky EU pro označení „ekofarma“ narůstá. V ČR se od roku 2003 zvýšil počet ekofarem z 810 na 4.690, což je nárůst o 479 % (3880 subjektů).

Ekologické farmy jsou v ČR vnímány zejména jako producenti široké škály bioproduktů, ale jsou také směrem etického zacházení s hospodářskými zvířaty, k čemuž stále více inklinuje i česká populace. Ekofarmy jsou ovšem stále více populární v rámci rostoucí agroturistiky. Propagace a podpora ekologicky hospodařících farem je jedním z cílů ministerstva zemědělství, ale i celé vlády země (Vorlíček, 2007; Brebbia a Pineda, 2010). Uvedený trvalý nárůst počtu ekofarem byl patrný zejména po vstupu země do EU, kdy čeští farmáři mohli v rámci SZP čerpat dotace z EU na zajištění jejich zemědělských procesů v rámci ekologického zemědělství. V podílu ekologicky hospodařících subjektů zaujímá Česko v EU 2. pozici po Rakousku. Největší nárůst počtu ekofarem byl zaznamenám v letech 2005-2011, pak došlo k několikaleté stagnaci, kdy počty ovšem stále mírně narůstají. Rozloha ekofarem se zvyšuje v průměru o 10.000 ha za rok. 90 % českých ekofarem evidují zisk, ztráty z tohoto podnikání naopak prezentuje jen 3,5 % těchto zemědělských subjektů. Nicméně, dochází ke snížení průměrné výměry půdy na 1 ekofarmu, což je ovšem zpravidla způsobeno rozdělením farmy na menší celky a zakládáním nových farem s menší výměrou (Klekner, Kačer, 2019). Ekofarmy v ČR zahrnují zhruba 15 % zemědělské půdy v zemi, kdy většinou se věnují chovu hospodářských zvířat (nejvíce skotu) (Hrabalová, 2021).

U Evropské unie se počet ekofarem od roku 2003 zvýšil ze 124.835 ekofarem na 330 000, což představuje nárůst o 165,3 % (205 165 subjektů). V rámci komparace lze stanovit, že ČR z hlediska procentuálního nárůstu předčila EU o 313,7 %, kdy ovšem v ČR bylo ekologické zemědělství v počátku sledovaného období ve značném skluzu oproti EU. Hodnotit tak kriticky unijní vývoj nelze. Nicméně, lze z tohoto zjištění usoudit a potvrdit, že v ČR dramaticky vzrostla obliba ekofarem, což se odrazilo i na skladbě trhu s podnikatelskými subjekty. Oproti ČR lze v EU dramatičtější nárůst počtu ekofarem sledovat v letech 2013-2015 (viz. následující tabulka 5 a graf 2), což bylo dáno např. vyšším zakládáním ekofarem v Polsku, Francii a Rumunsku (Hrabalová, 2015).

U EU lze na základě prohlášení Evropské komise o cíli potlačovat nákup pesticidů a hnojiv u zemědělců v Unii v roce 2020 předpokládat, že ekologické zemědělství a podpora

ekofarem bude v následujících letech ústředním bodem ochrany životního prostředí a bezpečnosti potravin. Komise chce do roku 2030 dosáhnout, aby ekologické zemědělství obhospodařovalo celkem 25 % půdy v EU (tedy, aby se oproti roku 2020 tato plocha ztrojnásobila). Lze tedy očekávat maximální propagaci a podporu ekologického zemědělství a ekofarem, kdy nejspíše porostou počty ekofarem s větší dynamikou, protože díky podpoře ze strany Bruselu se bude jednat o ještě více atraktivní tržní prostor, kdy poroste i poptávka po bioproduktech vlivem stále větší poptávky u velkých obchodních řetězců (Zachová, 2020).

Lze předpokládat, že dosavadní pozitivní vývoj u obou subjektů, ale také stále větší poptávka po bioproduktech v Evropě, vyhledávání zdravého životního stylu populací, vyšší uvědomění škodlivosti konvenčního zemědělství na okolí i zdraví společnosti atd., bude motivovat a podporovat růst počtu ekofarem a celkový růst ekologického zemědělství. Nicméně u ČR z hlediska určité omezenosti poptávky a trhu nelze již předpokládat skokové nárůsty počtu ekofarem, ale spíše nárůsty v řádu procent, jako tomu bylo doposud, kdy nová konkurence může eliminovat oslabenou stávající. Růst ekologického zemědělství budou dále podporovat také potravinové řetězce, které postupně produkty z tohoto sektoru zařazují stále ve větším objemu do své denní nabídky, včetně restaurací a dalších stravovacích zařízení. Lze tedy očekávat pokračující růst počtu ekofarem v ČR, ale i EU.

Následující tabulka 5 zobrazuje předchozí popsaný vývoj počtu farem v ekologickém zemědělství za vybrané roky od roku 2003 až po rok 2019 (rok 2020 nebyl z hlediska statistik ČR doposud zveřejněn).

Tabulka 5: Vývoj počtu ekofarem v ČR a EU za vybrané roky období 2003-2019

Rok	**2003**	**2005**	**2007**	**2010**	**2013**
ČR	810	829	1318	3517	3926
EU	124 835	144 550	174 660	186 250	184 900
Rok	**2015**	**2016**	**2017**	**2018**	**2019**
ČR	4115	4243	4399	4596	4690
EU	270 000	295 123	309 982	325 306	330 000

Zdroj: Šejnohová, 2020; European Commission, 2016; Willer, 2017; Willer, Lernoud a Kemper, 2018; Agence Bio, 2019; European Commission, 2019

Následující graf 2 vychází z dat tabulky 5 této práce a znázorňuje procentuální změny vývoje počtu ekofarem v ČR a EU oproti předchozímu monitorovanému roku.

Graf 2: Procentuální změny vývoje ekofarem v ČR a EU za vybrané roky období 2003-2019, v %

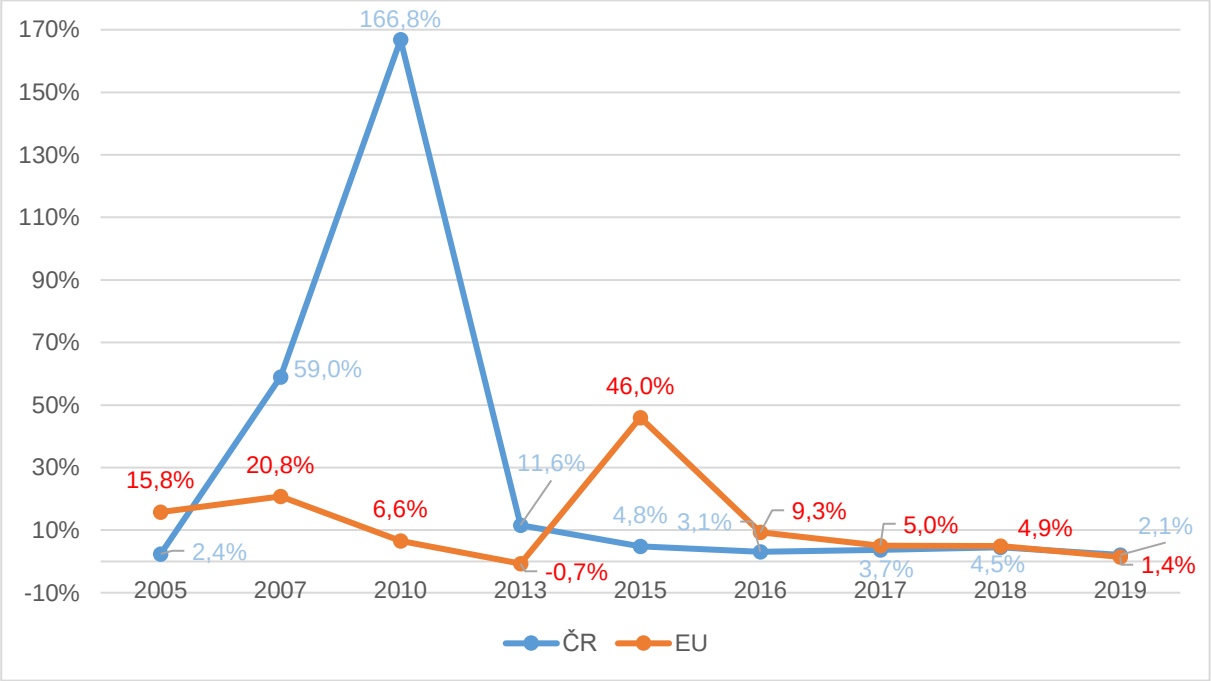

Zdroj: Šejnohová, 2020; European Commission, 2016; Willer, 2017; Willer, Lernoud a Kemper, 2018; Agence Bio, 2019; European Commission, 2019

3.4.2 Vývoj trhu obdělávané půdy

U vývoje obdělávané půdy v ekologickém zemědělství obou analyzovaných aktérů se odráží pozitivní trend růstu podnikajících subjektů, kdy plynulost a výše plochy je výrazně pozitivnější a růstová u Evropské unie. U ČR je oproti růstu počtu ekofarem za sledované roky v mírnějším růstu. U ČR je průměrné tempo růstu předmětné plochy za posledních pět let ve výši 1,86 % (u ekofarem byla tato hodnota na výši 3,64 %). U EU pak tato hodnota za posledních 5 let činí průměr 7,62 % (u ekofarem pak 13,32 %). U ČR lze stanovit, že objem plochy roste značně pomalu, kdy v roce 2019 představuje 14 % z celkové zemědělské plochy. Nicméně, i přes výše uvedený spíše pomalý a nízký růst, v komparaci s EU, která v roce 2019 eviduje pouze 7,7 % obdělávané půdy v ekologickém zemědělství, je i tento výstup u ČR značně pozitivním a nelze jej nijak kriticky hodnotit.

U ČR byla shodná hodnota (7,4 % půdy v ekologickém zemědělství) v roce 2007. ČR je i v tomto ohledu za průměrem EU. Dále je nutné dodat, že u EU vývoj plochy obdělávané půdy v eko zemědělství podporují a zajišťují zejména: Španělsko, Franci, Itálie a Německo, které tvoří více než polovinu celkové výměry. Výrazný nárůst plochy v daném zemědělství v posledních letech pak v EU zajistily zejména následující země: Rakousko, Estonsko a Itálie. Skokové nárůsty půdy v eko zemědělství po vstupu ČR do EU byly dány zejména zvýšením podpor z Programu rozvoje venkova, kdy vzrostly dotace na obhospodařovanou plochu a dále také díky tomu, že ekologičtí zemědělci a výrobci biopotravin byli významně zvýhodněni v investičních podporách u projektů (Venclová, 2020; ASZ, 2007). U ČR lze dále na základě tabulky 5 stanovit, že za celé sledované období došlo k nárůstu obdělávané půdy v eko zemědělství o 112,2 % (nárůst o 285 998 ha). U EU se pak jednalo o nárůst o 172,7 % (nárůst o 9 246 820 ha). Nárůst je tedy vyšší v EU.

Jak již bylo uvedeno výše, EU chce do roku 2030 zajistit, aby celková plochy obhospodařované půdy byla ve výši 25 % (nárůst tedy o 17,3 % za 9 let, což je požadovaný nárůst o 1,9 % za 1 rok). V EU je celkem 171 mil. ha zemědělské půdy (Švecová, 2018), kdy dosavadní tempo růstu za vybrané roky sledované období 2003-2019 bylo v průměrné roční výši 0,5 %, což je tedy rozdíl 1,5 % oproti požadovanému či plánovanému nárůstu. V EU by muselo ročně při stávající celkové ploše zemědělské půdy do půdy v ekologickém hospodářství přibýt 3.249.000 ha, což se ovšem doposud nepodařilo ani v jednom roce. Lze tedy předpokládat, že v EU i nadále poroste objem obdělávané plochy v ekologickém zemědělství, ale pokud nepřijme razantní změny (např. zvýšení podpory ekozemědělců atd.) je uvedený cíl 25 % dle mého názoru na základě historického vývoje nereálný.

Naproti tomu v ČR činí celková zemědělská plocha 4 205 tis. ha. Ministerstvo zemědělství chce do roku 2027 zvýšit podíl ekologicky obhospodařované půdy na 22 %, tedy o 8 % za 6 zbývajících let (Enviweb, 2021). V ČR by tedy mělo dojít k 1,33 % meziročnímu nárůstu ekologicky obhospodařované půdy, aby tento cíl země dosáhla. U ČR je patrnější určitá stagnace růstu podílu předmětné půdy, což chce vláda zvrátit výzkumem a poradenstvím pro ekozemědělce, celkovou podporou ekopodniků, sdružováním zemědělců, snadnějším přístupem na trh, zvýšit podíl biopotravin ve stravování, zvýšit výuku o ekologickém zemědělství, podpořit produkci mléka, ovoce a zeleniny. Dosavadní meziroční nárůst za sledované roky byl v procentuální výši 0,88 %, kdy ovšem tento průměr rapidně narostl vlivem nárůstu v období let 2007-2010. Za posledních pět let předmětný průměr činil kolem 0,5 %.

Z pohledu komparace s EU se ovšem i tak jedná o mírně dosažitelnější cíl s nižší průměrnou rozdílností požadovaného a reálného. Nutno ale také dodat, že za posledních pět let rostl objem plochy v ČR pomaleji než v EU. V případě operování s dosavadním vývojem má pak EU vyšší potenciál zvyšovat půdu v eko zemědělství než v ČR.

Tabulka 6 znázorňuje předchozí popsaný vývoj plochy obdělávané půdy v hektarech v ekologickém zemědělství za vybrané roky od roku 2003 až po rok 2019.

Tabulka 6: Vývoj plochy obdělávané půdy v ekologickém zemědělství v ČR a EU za vybrané roky období 2003-2019, v ha

Rok	**2003**	**2005**	**2007**	**2010**	**2013**
ČR	254 995	254 982	312 890	448 202	493 896
EU	5 353 180	6 259 220	7 038 840	9 031 070	10 110 765
Rok	**2015**	**2016**	**2017**	**2018**	**2019**
ČR	494 661	506 070	520 032	538 894	540 993
EU	11 139 595	12 100 000	12 600 000	13 400 000	14 600 000

Zdroj: Šejnohová, 2020; European Commission, 2016; Frick, 2018; Eurostat, 2019; Eurostat, 2020; IFOAM, 2021

I zde je pomocí grafu 3 zobrazena procentuální změna vývoje plochy půdy v ekologickém zemědělství obou subjektů oproti předchozímu sledovanému roku.

Graf 3: Procentuální změny vývoje plochy půdy v ekologickém zemědělství v ČR a EU vybrané roky období 2003-2019, v %

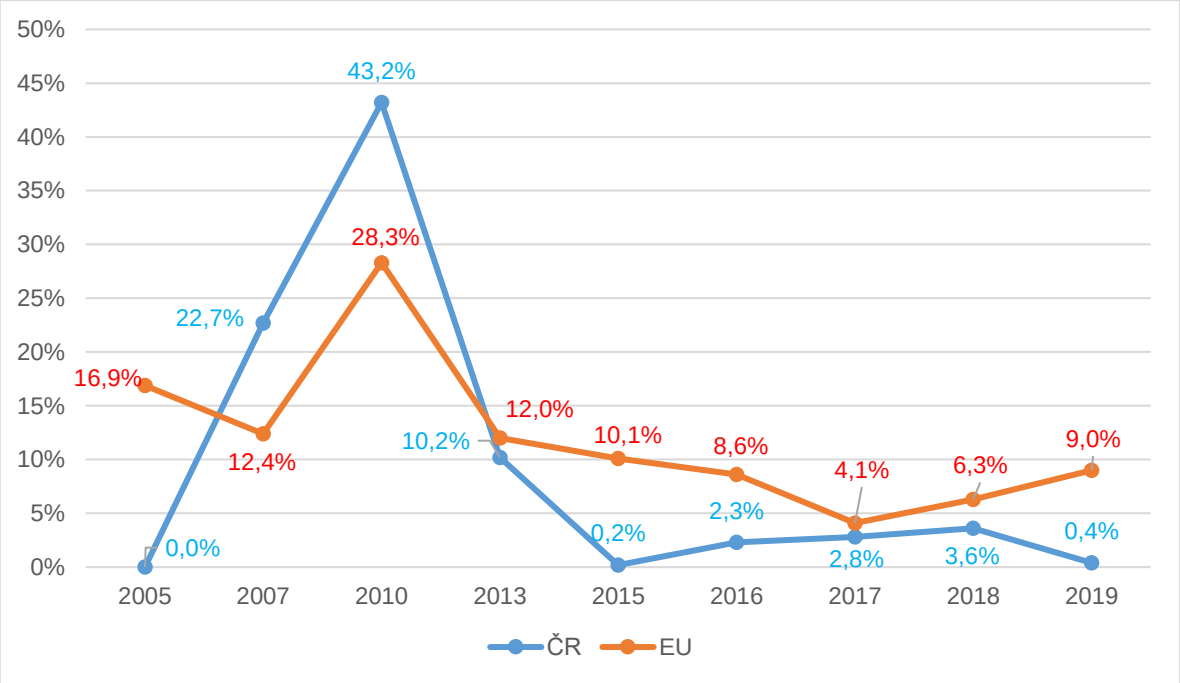

Zdroj: Šejnohová, 2020; European Commission, 2016; Willer, 2017; Willer, Lernoud a Kemper, 2018; Agence Bio, 2019; European Commission, 2019

3.4.3 Vývoj trhu s hovězím masem

Hned v úvodu této poslední kapitoly je nutné uvést poměrně překvapující zjištění, a to poměrně komplikované vyhledávání statistických dat u ekologického zemědělství v EU. U ČR jsou naopak v pravidelné dvouroční frekvenci zpracovávány příslušné ročenky zahrnující klíčová data. U reportů EU ovšem základní informace chybí, uváděna je pouze u vybraných zemí, nebo za určitý rok, ale ne za delší monitorovaný časový úsek. EU chce zvyšovat povědomí u veřejnosti v otázce ekologického zemědělství, kdy ovšem výstupy tohoto sektoru v rámci celé EU jsou fundamentem a ČR má v tomto hlediska silnější pozici oproti EU.

Jako poslední byla tedy zvolena ekologická produkce hovězího masa, potažmo vývoj skotu v ekologickém zemědělství. Následující tabulka znázorňuje základní aspekty u ČR, kdy ovšem neexistují požadované výstupy před vstupem ČR do EU, proto bylo referenční období upraveno na roky 2013-2019. Tabulka zobrazuje produkci hovězího masa v ekologickém zemědělství v tunách v ČR, dále celkovou produkci hovězího masa v ČR

v celém zemědělství a následně procentuální zastoupení hovězího masa z ekologické produkce v rámci celkové produkce, kdy snahou by samozřejmě měl být progresivní trend. Další sekce v tabulce 7 je věnována počtu skotu v ekologickém a celkovém zemědělství v ČR a následně opět procentuální zastoupení skotu chovaného v ekologickém zemědělství oproti celkového hovězímu dobytku.

Tabulka 7: Vývoj vybraných aspektů hovězího masa v ČR za roky 2013-2019

Faktor	**Jedn.**	**2013**	**2014**	**2015**	**2016**	**2017**	**2018**	**2019**
Produkce hovězího masa v EZ*	Tuny	9 460	5 841	5 938	6 063	6027	6547	7098
Σ produkce hovězího masa v ČR	Tuny	64 377	65 069	67 828	71 467	67 299	71 181	72 543
% zastoupení hovězího masa z EZ	%	14,7	9	8,8	8,5	9	9,2	9,8
Faktor	**Jedn.**	**2013**	**2014**	**2015**	**2016**	**2017**	**2018**	**2019**
Počet skotu v EZ	Ks	213 303	224 873	237 635	246 684	255 978	262 061	262 910
Σ počet skotu	tis. ks	1 332.08	1 373.07	1 366.33	1 339.60	1 366.36	1 365.24	1 367.05
% zastoupení skotu z EZ	%	16	16,4	17,4	18,4	18,7	19,2	19,2

**EZ=Ekologické zemědělství*

Zdroj: Hudetzová a Vodička, 2020; European Commission, 2016; ČSÚ, 2021; Eurostat, 2021; Eurostat, 2021a

Vývoj hovězího masa a skotu v ČR lze nyní shrnout, že shodně jako u předchozích analyzovaných proměnných, i v tomto ohledu je trend růstový, kdy od roku 2014 došlo ke zvýšení počtu produkovaného hovězího masa v ekologickém zemědělství o 21,5 % (1 257 tun). V komplexním českém zemědělství došlo k nárůstu o 11,5 %, tudíž dynamika je zde výrazně rychlejší a značí to progresivitu ekologického zemědělství v dané produkci na českém trhu. Vlivem představeného vývoje lze stanovit, že trend bude i nadále pokračovat, a to i vlivem podstaty etičtějšího chovu skotu a celkově zvířat, které je aktuálně stále více v popředí veškerých diskusí. Dynamiku růstu lze očekávat vyšší než u předchozích analyzovaných prvků, vlivem nejvyšší dynamiky růstu za sledované období. Lze tedy

konstatovat, že vývoj produkce hovězího masa u ekofarem v ČR bude nadále příznivý a růstový, jako tomu bylo doposud. Průměrné zastoupení hovězího masa pocházející z ekologického zemědělství činí 9,9 %. S rostoucí produkcí masa koresponduje i nárůst zastoupení chovaného skotu v ekologickém zemědělství vůči celkovému počtu skotu v českém zemědělství, kdy průměrně za sledované období tento poměr činí 17,9 % a i zde je tendence růstová, vyjma posledního sledovaného roku. Nicméně, díky plánované vyšší podpoře ze strany české vlády i EU lze opět očekávat budoucí vývoj v mírné růstové tendenci podpořená veřejností, která stále častěji lobuje za etičtější chov hospodářských zvířat, na což samozřejmě vládní činitelé reagují např. uvedenou podporou ekologických zemědělců. Vývoj je tak v daných ohledech pozitivní, včetně budoucích směrů, které budou více inklinovat k nárůstu hospodářských zvířat v ekologickém prostředí a zemědělství.

Další tabulka této práce (tab. 8) je v obdobné struktuře jako tab. 7, kdy ovšem cílení vývoje je směřováno na EU. Jedná se tedy o zmapování vývoje produkce hovězího masa v EU a počtu skotu v ekologickém a komplexním zemědělství.

Tabulka 8: Vývoj vybraných aspektů hovězího masa v EU za roky 2013-2019

Faktor	**Jedn.**	**2013**	**2014**	**2015**	**2016**	**2017**	**2018**	**2019**
Σ produkce hovězího masa v EU	Tis.tun	7200	7300	6 901	7 093	7 108	7 221	7 220
Faktor	**Jedn.**	**2013**	**2014**	**2015**	**2016**	**2017**	**2018**	**2019**
Počet skotu v EZ	ks	3 552 014	3 630 385	3 709 233	3 997 266	4 310 740	4 605 744	4 817 726
Σ počet skotu	tis. ks	78 019.3	78 690.3	79 302.8	79 697.5	79 009.9	77 840.1	77 161.2
% zastoupení skotu z EZ	%	4,6	4,6	4,7	5	5,5	5,9	6,2

**EZ=Ekologické zemědělství .*

Statistiky (např. Eurostat, Statista atd.) neuvádějí souhrnný vývoj produkce hovězího masa v ekologickém zemědělství na komplexním trhu EU, protože chybí data z některých zemí za určité roky (např. Kypr za roky 2016-2019, Rumunsko za celé sledované období atd.) tento údaj musel být z analýzy vyjmut.

Zdroj: European Commission, 2016; Eurostat, 2019; Eurostat, 2021; Eurostat, 2021a; Statista, 2021;

Z uvedeného vývoje lze nyní shrnout, že produkce hovězího masa má nižší dynamiku a větší kolísavost než u ČR. Tento výstup může být způsoben cílením unijních ekofarem na jiné ekoprodukty. Celkově je produkce hovězího masa na téměř obdobné míře v roce 2019 jako tomu bylo v roce 2013. Je patrné, že v EU není produkce po hovězím mase tak žádoucí a stabilní jako v ČR. Z hlediska zastoupení skotu v ekologickém zemědělství je situace ovšem odlišná, zde je patrný výraznější nárůst, a to o 1.265.715 ks (nárůst o 35,6 %). Skot v ekologickém zemědělství má pak průměrné zastoupení z hlediska veškerého hospodářského skotu 5,2 %. Oproti ČR se jedná o výrazně nižší průměr (o 12,7 %). U EU je ovšem ve vývoji evidentní nepřímá úměra ve vývoji počtu skotu, kdy v komplexní zemědělské produkci dochází k poklesu, ale v ekologické k nárůstu. Budoucí směry mohou reflektovat poměrně intenzivní propagaci ekologického zemědělství, a lze i zde očekávat, že ekologické zemědělství z hlediska počtu chovaného skotu bude narůstat, ovšem na zjištěný propad počtu kusů v komplexním zemědělství mohou reagovat zemědělští producenti a pokles bude spíše ustávat. Dynamika v ekozemědělství ovšem bude pokračovat.

Z předchozích analýz lze v závěru shrnout, že ekologické zemědělství v EU i v ČR má velmi slibnou budoucnost, kdy se jedná o ziskový a růstový trh, který se bude těšit stále větší podpoře ze strany příslušných vlád, ale i ze strany veřejnosti. ČR má výhodnější postavení zejména v propagaci výstupů tohoto zemědělství směrem k veřejnosti a dále z hlediska vývoje na trhu s hovězím masem. EU má naopak mírně výhodnější pozici ve vývoji počtu ekofarem a zejména v objemu plochy obdělávané půdy v ekologickém zemědělství, kdy lze u tohoto aspektu shledávat u ČR největší prostor ke zlepšení a prostor k podpoře směrem k zemědělcům.

4 VLASTNÍ PRÁCE

Empirická část práce je věnována popisu rodinné farmy a její následné analýze pro předpoklad udržitelnosti. Podnikatelský subjekt farma Kabíček je vedena jako zemědělský podnikatel tedy fyzická osoba nezapsaná v obchodním rejstříku, osoba samostatně výdělečně činná. Dle CZ-NACE klasifikace ekonomických činností je 01: Rostlinná a živočišná výroba, myslivost a související činnosti. Veškerá potřebná data pro vypracování vlastní analýzy byla čerpána z daňové evidence farmy za roky 2018 až 2020. Pro přehlednost diplomové práce byly hodnoty z daňové evidence vykázány běžnými účetními instrumenty, použity názvy účtů z účetnictví. Majetková struktura je sestavena jako souhrn stálých aktiv a kapitálová struktura jako souhrn stálých pasiv

4.1 CHARAKTERISTIKA FARMY

Malá rodinná farma Kabíček byla založena po rozpadu JZD roku 1995, kdy se zaregistrovala jako soukromý zemědělec. Nachází se ve Středočeském kraji okresu Příbram v katastrálním území Chválov obce Nechvalice v nadmořské výšce 500-600 m. a obhospodařovala cca 20 ha zemědělské půdy.

Farma je zaměřená na chov skotu bez tržní produkce mléka a v průběhu prvních 10 let od založení byly krávy připouštěny masným plemenem. Později koupili plemenného býka masného plemene Limousine v Odchovně plemenných býků Cunkov s.r.o., kde probíhá každoročně aukce plemenných býků různých plemen.

Postupný nárůst počtu chovaného skotu si žádal investování do modernější technologie a opravy nevyhovující stáje. Farmář po roce 2005 koupil kolový traktor značky John Deere, který financoval za pomoci úvěru a podpoře úroků z úvěrů PGRLF. V roce 2016 farmář pořídil lis na kulaté balíky, tím přestal být závislý na službách od ostatních zemědělských subjektů. Následně získal dotaci z Programu rozvoje venkova na modernizaci nevyhovující stáje, aby měl kde ustájit dobytek a odstavená telata. Dále rodinná farma nakoupila přepravník na balíky, malý nakladač a vystavěla sklad objemových krmiv. Modernizace a nákup nových technologií umožnily farmáři nejen úsporu finančních prostředků, ale zároveň úspory pohonných hmot a dalších nákladů spojených s provozem farmy.

Po patnácti letech hospodaření v konvenčním zemědělství se farma z důvodu minimálního používání průmyslových hnojiv a fungicidů rozhodla pro přechod na ekologické zemědělství, kdy po 2 letech v přechodném období a splnění všech požadavků kladoucích na ekologické zemědělství získala certifikát BIO. Aby farma získala certifikaci BIO musela přestat používat průmyslová hnojiva, fungicidy, herbicidy, insekticidy, řádně čistit zemědělské stroje a techniku, dále ponechat dva metry od pozemků z konvenčního zemědělství a radit se s veterinářem na vhodné léčbě skotu.

Kontrola na ekologické hospodaření a certifikát BIO probíhá každý rok, kontrola je nejen administrativní tedy papírová, ale i fyzická, kdy se kontroluje stav dobytka, jeho vitalita, dostatek krmiva a přísun napájení. U pozemků je kontrola zaměřena na dodržování seče a obnovu travních porostů, popř. likvidaci nedopasků, množství a zdroje krmiva.

4.1.1 Majetková struktura farmy

Majetková struktura je tvořena dlouhodobým hmotným majetkem, finančním a oběžným majetkem znázorněna v tabulce 9. Struktura rodinné farmy je tvořena převážně dlouhodobým majetkem. Na konci roku 2018 farma vykázala dlouhodobý hmotný majetek ve výši 5.150 tis. Kč, v následujícím roce o 70 tis. Kč více a v roce 2020 se hodnota dlouhodobého hmotného majetku navýšila o 65 tis. Kč.

Nejvyšší podíl v dlouhodobém hmotném majetku činí samostatné movité věci, do nichž farma řadí veškerou techniku, které se ve sledovaném období pohybují nad 3.000 tis. Kč.

Do finančního majetku zahrnujeme cenné peníze, peníze v pokladně a na bankovních účtech. Finanční majetek k 31.12.2020 farma vykázala ve výši 150 tis. Kč. Největší podíl ve finančním majetku za rok 2020 mají peníze na bankovních účtech v hodnotě 126 tis. Kč a současně tvoří nejmenší skupinu aktiv.

Dále mezi majetkovou strukturu řadíme oběžný majetek, který je tvořen materiálem, výrobky a pohledávky za odběratele. Farma k 31.12.2018 vykázala oběžný majetek ve výši 548 tis. Kč. V roce 2020 činil oběžný majetek ve výši 651 tis. Kč o 31 tis. Kč více než předchozí rok 2019. Nejvyšší hodnoty oběžného majetku činí výrobky, které oproti předešlému roku vzrostly o 19 tis. Kč na 336 tis. Kč.

Tabulka 9: Majetková struktura

(v tis. Kč)	2018	2019	2020
Dlouhodobý hmotný majetek	**5 150**	**5 220**	**5 285**
Pozemky	139	150	150
Stavby	1 852	1 852	1 852
Samostatné movité věci	3 159	3 218	3 283
Finanční majetek	**66**	**72**	**150**
Cenné papíry	5	5	5
Peníze	20	23	19
Bankovní účty	41	44	126
Oběžný majetek	**547**	**620**	**651**
Materiál	245	298	312
Výrobky	302	317	336
Pohledávky	-	5	3

Zdroj: Vlastní zpracování na základě daňově evidence farmy

Z tabulky 9 vyplývá, že došlo k nárůstu dlouhodobého hmotného majetku, finančního majetku a také oběžného majetku. V roce 2020 farmář pořídil a zařadil do užívání nové zemědělské stroje – diskový podmítač a válce pro úpravu povrchu půdy. Dále je vidět snaha minimalizování volných finančních prostředků, což lze kladně hodnotit, jelikož farma má lepší možnosti zhodnocení v případě investování těchto prostředků. V oběžném majetku došlo v roce 2020 k nárůstu materiálu o 14 tis. Kč a výrobků o 19 tis. Kč oproti roku 2019, zároveň zde poklesly pohledávky o 2 tis. Kč. A to za účelem zajištění plynulého chodu hospodaření.

Struktura rodinné farmy, jak bylo výše popsáno je tvořena převážně dlouhodobým majetkem. Farmář obhospodařuje 47,77 ha zemědělské půdy. V tabulce 10 je znázorněn stav hektarů jednotlivých oblastí za příslušné období.

Tabulka 10: Stavy hektarů jednotlivých oblastí za příslušné období

Rok	Hektar (ha)	Oblast		
		H3	OA	O1
2016	44,44	36,94	7,50	0
2017	51,65	44,25	7,40	0
2018	52,16	44,71	0	7,45
2019	47,04	39,59	0	7,45
2020	47,77	40,14	0	7,63

Zdroj: Vlastní zpracování na základě interních dokumentů farmy

Stavy hektarů jednotlivých oblastí za příslušné období. V roce 2016 farma obhospodařovala 44,44 ha z toho 36,94 v oblasti typu H3 a typu OA 7,50 ha. V roce 2017 a 2018 se výměra půdy v hektarech nepatrně navýšila. Roku 2017 činila celkové výměra půdy 51,65 ha z toho 44,25 ha v oblasti typu H3 a 7,40 ha typu OA. V roce 2018 se celkový stav půdy oproti předešlému roku navýšil o 0,51 ha v oblasti typu H3 farma obhospodařovala 44,71 ha a nově 7,45 ha v oblasti typu O1. V následujících letech byl zaznamenán nepatrný úbytek hektarů. V roce 2019 farma hospodařila na 47,04 ha z toho v oblasti typu H3 na 39,59 a 7,45 typu O1 a roku 2020 obhospodařovala celkem 47,77 ha z toho 40,14 ha v oblasti typu H3 a 7,63 ha v oblasti typu O1.

Rodinná farma je zaměřena na chov skotu bez tržní produkce mléka. Následující tabulka 11 znázorňuje stavy skotu k jednotlivým rokům hospodaření.

Tabulka 11: Stavy skotu k jednotlivým rokům hospodaření

Rok	Krávy (ks)	Telata (ks)		Plemenný býk (ks)
		Jalovice	Býci	
2016	20	10	5	1
2017	20	8	9	1
2018	30	15	10	2
2019	32	13	26	1
2020	34	10	14	1

Zdroj: Vlastní zpracování na základě interních dokumentů farmy

Roku 2016 farma měla 20 krav, jednoho plemenného býka, 10 jalovic a 5 býků, stav krav a plemenného býka se v roce 2017 nezměnil. Postupem času se stavy skotu rozrůstaly. V roce 2018 farma chovala celkem 57 ks skotu z toho 30 krav, 25 telat a 2 plemenné býky. Roku 2019 celkem 72 ks skotu BTPM z toho 32 krav, 39 telat a jednoho plemenného býka, dále v roce 2020 chovala celkem 59 ks skotu z toho stav krav byl na 34 kusech, 24 kusů telat, z čehož 10 ks jalovic a 14 ks býků a jeden plemenný býk.

Během každého roku vozí farma jalovice a býky, staré maximálně 30 měsíců, do jatek v blízkosti rodinné farmy například do Sedlčan a Dublovic. Případně nadbytečný dobytek je prodán jinému majiteli. Dobytek tráví většinu času na pastvinách, kde dochází i k odchovu narozených telat. Pro lepší orientaci stavů skotu hospodaření za období 2016 až 2020 je zde přiložen vývojový graf 4.

Graf 4: Vývoj stavů skotu za jednotlivé období hospodaření

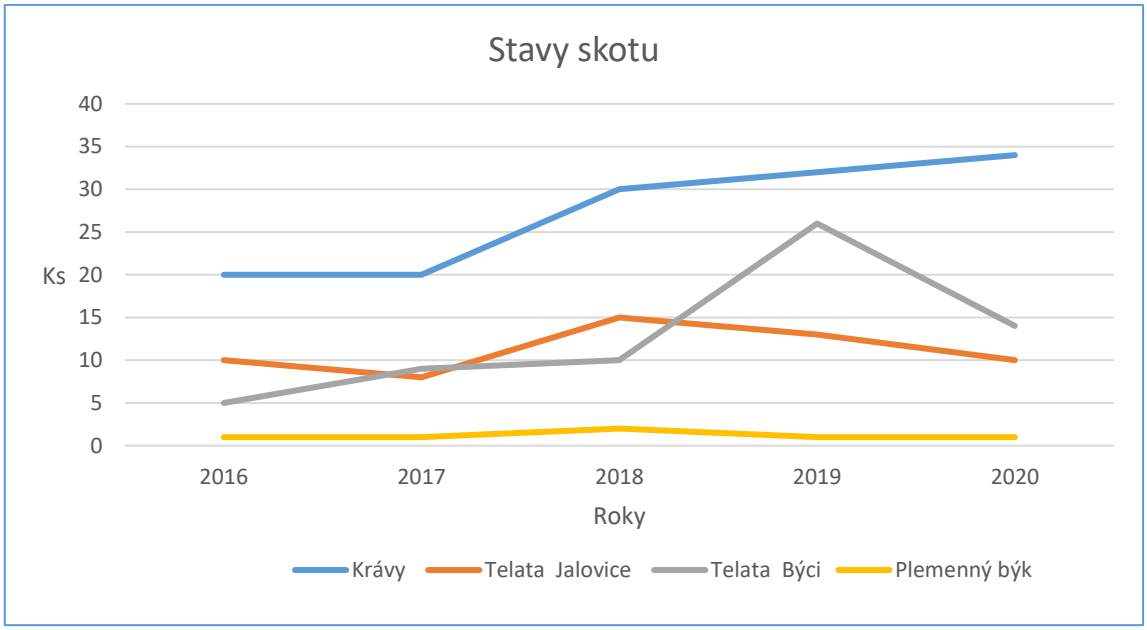

Zdroj: Vlastní zpracování na základě interních dokumentů farmy

4.1.2 Kapitálová struktura farmy

Kapitálovou strukturu farmy tvoří zdroje vlastní a cizí. Mezi vlastní kapitál řadíme základní kapitál, kapitálové a rezervní fondy a výsledek hospodaření. Do cizího kapitálu řadíme rezervy, závazky, úvěry a půjčky (přijaté). Na konci roku 2020 vlastní kapitál činil 3 582 tis. Kč a cizí kapitál dosáhl částky 2 504 tis. Kč. V následující tabulce 12 je vyčíslena kapitálová struktura za období 2018-2020.

Tabulka 12: Kapitálová struktura farmy

(v tis. Kč)	2018	2019	2020
Vlastní kapitál	**3 439**	**3 467**	**3 582**
Účet individuálního podnikatele	3 197	3 197	3 197
Výsledek hospodaření	242	270	385
Cizí kapitál	**2 324**	**2 445**	**2 504**
Rezervy	-	-	-
Krátkodobé závazky	368	429	434
Bankovní úvěry a výpomoci	1 956	2 016	2 070

Zdroj: Vlastní zpracování na základě daňově evidence farmy

Z přehledové tabulky kapitálové struktury farmy vyplývá, že podíl cizího kapitálu je nižší než vlastní kapitál. Největší podíl z vlastního kapitálu tvoří účet individuálního podnikatele, který ve sledovaném období 3.197 tis. Kč. Výsledek hospodaření v roce 2020 se oproti roku 2018 navýšil o 143 tis. Kč. Výnosy farmy činily v roce 2018 1.374 tis. Kč, roku 2019 více než 1.458 tis Kč a k 31.12.2020 byly přes 1.764 tis. Kč včetně poskytnutých dotací. Tržby z výnosů v roce 2018 byly 724 tis. Kč, roku 2019 dosahovaly 858 tis. Kč a v roce 2020 se zvýšily o 205 tis. Kč. Přičemž náklady za rok 2018 byly 1.132 tis. Kč, roku 2019 činily přes 1.188 tis. Kč a v roce 2020 byly více než 1.379 tis. Kč.

Z cizího kapitálu nejvyšší položkou jsou úvěry a půjčky (přijaté), které k roku 2020 byly 2.016 tis. Kč o 54 tis. Kč více než předešlý rok. Farma získala bankovní úvěr na stroje od společnosti MONETA Leasing a na traktor úvěr Erste Leasing, a.s. Krátkodobé závazky činily k 31.12.2020 434 tis. Kč o 66 tis. Kč více než v roce 2018.

4.1.3 Získané dotace farmy

V následující tabulce 13 jsou uvedeny dotace, které v rámci dotační politiky rodinná farma využívala. Symbol „–“ značí dotaci, která nebyla čerpaná a symbol „√“ získané dotace. Získané dotace činí přibližně 60 % příjmů rodinné farmy. Některé dotace jsou na movité věci, tudíž se neprojeví v příjmech rodinné farmy, ale mají vliv na majetek v podobě odpisů.

Tabulka 13: Přehled získaných dotací

Název	**Rok**		
	2018	2019	2020
PRV 2014-2020	√	√	√
Finanční kompenzace	√	√	-
Agroenvironmentálně-klimatické opatření	√	√	√
Ekologické zemědělství	√	√	√
Přechodná vnitrostátní podpora	√	√	√
Tele masného typu	√	√	√
Mladý zemědělec	√	√	-
Greening	√	√	√
ANC	√	√	√
SAPS - jednotná platba na plochu	√	√	√

Zdroj: Vlastní zpracování na základě interních dokumentů farmy

Farma Kabíček čerpala dotace z Programu rozvoje venkova 2014-2020, jejímž cílem je zlepšení, obnova a zachování ekosystémů prostřednictvím agroenvironmentálních opatření, zároveň podporuje vstup mladých začínajících zemědělců do zemědělství a konkurenceschopnosti podniků. Finanční kompenzace se pohybovali v řádu do 5 tis. Kč.

Farma získala dotace na Agroenvironmentálně-klimatické opatření, které podporuje způsoby nakládání se zemědělskou půdou. Farma podporuje zachování zemědělské půdy a

ošetřuje trvale travní porosty. Po přechodu na ekologické zemědělství zatravňovala ornou půdu, aby předešla erozi půdy.

Dále čerpala dotace na ekologické zemědělství, jejímž cílem je šetrné hospodaření s vlivem na životní prostředí. Na pozemcích, na kterých farma intenzivně chová hospodářská zvířata pobírá dotaci na trvale travní porosty, zároveň se na těchto pozemcích provádí určité údržby porostu: sečením a pastvou skotu. Za rok 2020 farma čerpala dotaci na 47,77 ha.

Přechodná vnitrostátní podpora je poskytnuta k jednotné platbě na plochu. Hrazená z rozpočtu České republiky. SAPS – jednotná platba na plochu a přechodné vnitrostátní podpory mají stejné paušální podmínky pro poskytnutí platby.

Dále pobírá dotaci na chov telete masného typu – na masná telata narozená začátkem dubna předešlého roku žádosti až do konce března. V systému Ústřední evidence chovu skotu musí být řádně administrován veškerý skot. K roku 2020 rodinná farma nahlásila do Ústřední evidence 24 kusů telat masného typu.

Dotace na mladého zemědělce byla v roce 2018 a 2019 poskytnuta. Roku 2020 již poskytnuta nebyla.

Farmář čerpal dotaci na greening. Jedná se o přímou platbu příznivé pro klima a životní prostředí. Farmář za dodržování zemědělských postupů na veškerých pozemcích příznivých pro životní prostředí a klima obdržel dotaci v hodnotě přibližně 100 tis. Kč.

Dále dotaci na oblasti s přírodními omezeními ANC, dříve označovány jako LFA méně příznivé oblasti. Roku 2020 farma obhospodařovala celkem 47,77 ha z toho v horské oblasti 40,14 ha typu H3 a v ostatních méně příznivých oblastech 7,63 ha typu O1.

Poslední čerpanou dotací byla SAPS – jednotná platba na plochu, jejímž poskytovatelem je Státní zemědělský intervenční fond a je poskytována z rozpočtu EU na součet všech půdních bloků. Právě tato dotace tvoří jednu z nejvýznamnějších složek příjmů rodinné farmy.

4.2 ANALÝZA ABSOLUTNÍCH DAT

Analýza absolutních dat hodnotí hodnoty jednotlivých položek základních účetních výkazů, daňové evidence. Právě tato analýza je jednou ze základních metod finanční analýzy a slouží k prvotnímu obeznámení s hospodařením podniku, která představuje horizontální a vertikální analýzu.

4.2.1 Horizontální analýza

Horizontální analýza ukazuje o kolik procent nebo o jaké částky se změnily jednotlivé položky daňové evidence rodinné farmy Kabíček v období 2018-2020 (viz vztah č. 1). Absolutní změny jsou vyjádřeny v Kč, relativní změny v procentech.

Tabulka 14: Horizontální analýza aktiv

(v tis. Kč)	2019-2018		2020-2019	
Změna	Absolut.	%	Absolut.	%
Aktiva celkem	**147**	**2,5**	**174**	**2,9**
Dlouhodobý hmotný majetek	**70**	**1,4**	**65**	**1,2**
Pozemky	11	7,9	0	0,0
Stavby	0	0,0	0	0,0
Samostatné movité věci	59	1,9	65	2,0
Finanční majetek	**5**	**7,5**	**78**	**108,3**
Cenné papíry	0	0,0	0	0,0
Peníze	3	15,0	-4	-17,4
Bankovní účty	2	4,8	82	186,4
Oběžný majetek	**72**	**13,1**	**31**	**5,0**
Materiál	53	21,6	14	4,7
Výrobky	14	4,6	19	6,0
Pohledávky	5	0,0	-2	-40,0

Zdroj: Vlastní zpracování na základě daňově evidence farmy

Po provedení horizontální analýzy jsou patrné absolutní a relativní změny aktiv viz tabulka 14. U celkových aktiv došlo k nárůstu o 174 tis. Kč, což bylo způsobeno nárůstem hmotného majetku. V roce 2020 farmář zařadil do užívání diskový podmítač a válce pro úpravu povrchu půdy. Ve finančním majetku došlo k úbytku peněz z pokladny a nárůstu peněz na bankovních účtech o 82 tis. Kč. Zásoby vzrostly o 10,7 %. Pohledávky se snížily o 2 tis. Kč, farmář všechny pohledávky označil jako krátkodobé.

Vývoj celkových aktiv, dlouhodobého hmotného majetku finančního a oběžného majetku, v letech 2018-2020 je zachycen v grafu 5. Vývojový trend dlouhodobého hmotného majetku kopíruje vývojový trend celkových aktiv. Finanční a oběžný majetek má od počátku sledovaného období rostoucí tendenci.

Graf 5: Vývoj aktiv v letech 2018-2020

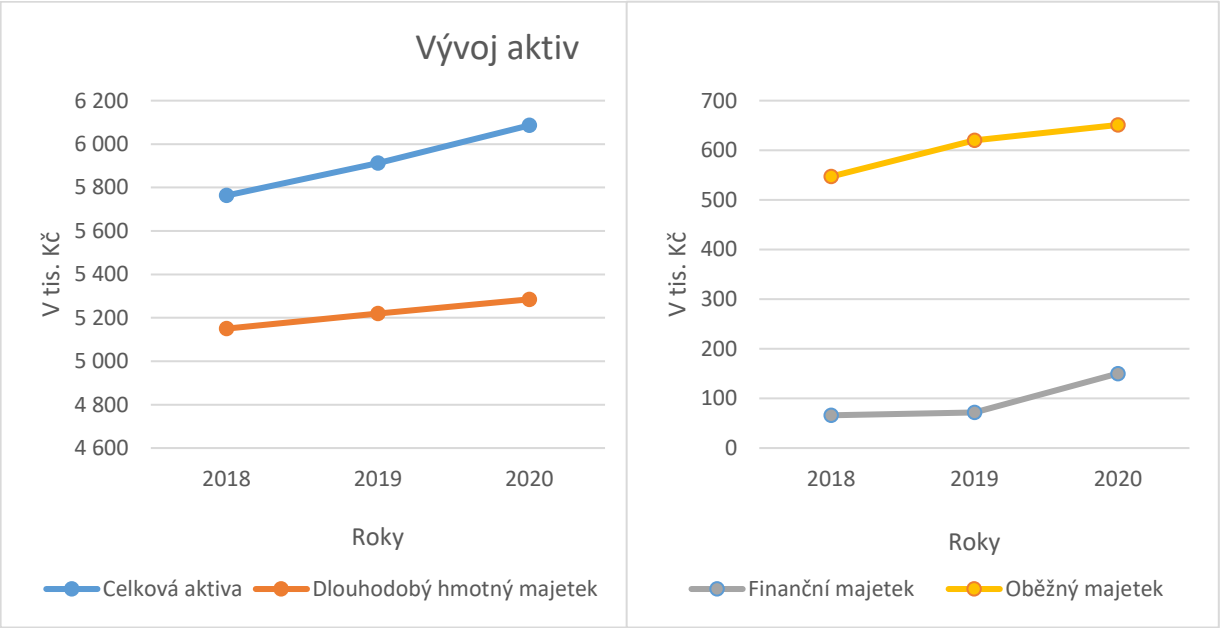

Zdroj: Vlastní zpracování na základě daňově evidence farmy

Horizontální analýza pasiv (tab. 15) poukazuje na meziroční úbytky či nárůsty mezi jednotlivými položkami pasiv a v celkových pasivech za období 2019-2020. Největší nárůst cizího kapitálu můžeme sledovat u úvěrů a půjček (přijatých), kde bankovní úvěry a výpomoci vzrostly o 54 tis. Kč (2,7 %). Farma získala bankovní úvěr na stroje. Další velký nárůst lze sledovat u výsledku hospodaření, který vzrost o 115 tis. Kč, což bylo zapříčiněno hlavně nárůstem poskytnutých dotací na tele masného typu a jednotné platby na plochu.

Tabulka 15: Horizontální analýza pasiv

(v tis. Kč)	2019-2018		2020-2019	
Změna	**Absolut.**	%	**Absolut.**	%
Pasiva celkem	**149**	**2,6**	**174**	**2,9**
Vlastní kapitál	**28**	**0,8**	**115**	**3,3**
Účet individuálního podnikatele	-	0,0	-	0,0
Výsledek hospodaření	28	11,6	115	42,6
Cizí kapitál	**121**	**5,2**	**59**	**2,4**
Rezervy	-	0,0	-	0,0
Krátkodobé závazky	61	16,6	5	1,2
Úvěry a půjčky (přijaté)	60	3,1	54	2,7

Zdroj: Vlastní zpracování na základě daňově evidence farmy

Vývoj celkových pasiv, vlastního a cizího kapitálu je zachycen v grafu 6. Od počátku sledovaného období všechny položky pasiv narůstaly a podléhají stejnému vývoji jako v případě vývoje celkových aktiv. Vlastní kapitál v roce 2020 vzrostl o 115 tis. Kč vzhledem k roku 2019.

Graf 6: Vývoj pasiv v letech 2018-2020

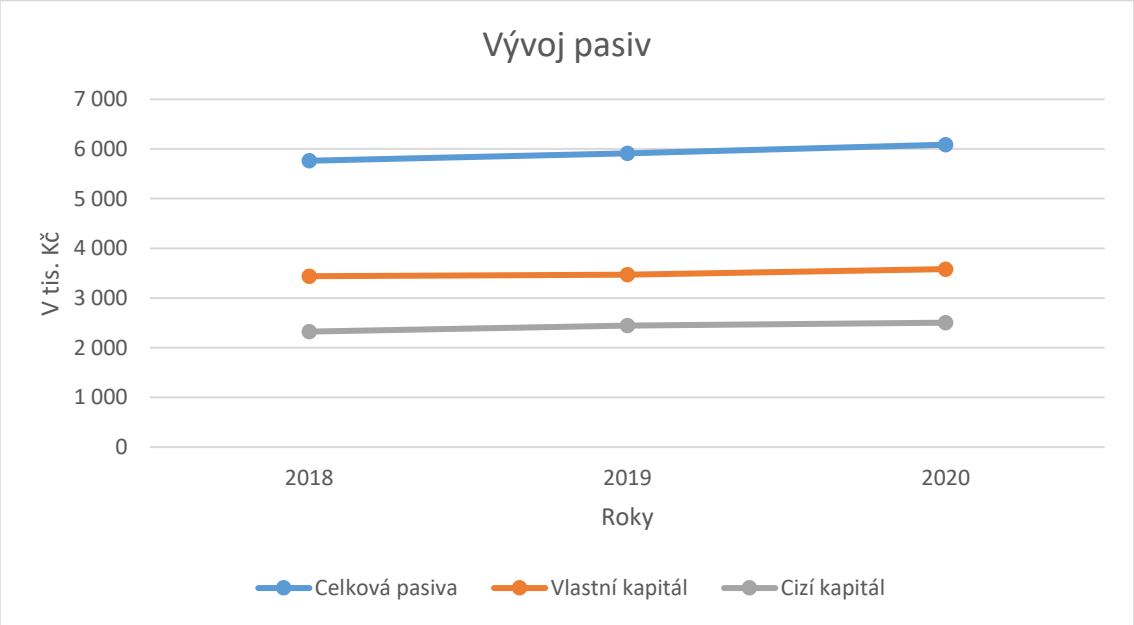

Zdroj: Vlastní zpracování na základě daňově evidence farmy

4.2.2 Vertikální analýza

Vertikální analýza sleduje vnitřní strukturu jednotlivých položek absolutních ukazatelů procentuálním zastoupením individuálních položek na celkové bilanční sumě.

Tabulka 16: Vertikální analýza aktiv

(v tis. Kč)	2018	%	2019	%	2020	%
Aktiva celkem	**5 765**	**100**	**5 912**	**100**	**6 086**	**100**
Dlouhodobý hmotný majetek	**5 150**	**89,3**	**5 220**	**88,3**	**5 285**	**86,8**
Pozemky	139	2,4	150	2,5	150	2,5
Stavby	1 852	32,1	1 852	31,3	1 852	30,4
Samostatné movité věci	3 159	54,8	3 218	54,4	3 283	53,9
Finanční majetek	**67**	**1,2**	**72**	**1,2**	**150**	**2,5**
Cenné papíry	5	0,1	5	0,1	5	0,1
Peníze	20	0,3	23	0,4	19	0,3
Bankovní účty	42	0,7	44	0,7	126	2,1
Oběžný majetek	**548**	**9,5**	**620**	**10,5**	**651**	**10,7**
Materiál	245	4,2	298	5,0	312	5,1
Nedokončená výroba	-	0,0	-	0,0	-	0,0
Výrobky	303	5,3	317	5,4	336	5,5
Pohledávky	-	0,0	5	0,1	3	0,0

Zdroj: Vlastní zpracování na základě daňově evidence farmy

Z tabulky 16 je patrné, že ve sledovaném období měl dlouhodobý hmotný majetek největší podíl na celkových aktivech přes 86,8 %, přičemž většinový podíl byl zapříčiněn nárůstem hodnot samostatných movitých věcí. Dlouhodobým nehmotným majetkem farma nedisponuje. V roce 2020 celkový finanční majetek dosáhl nárůstu o 2,5 %, který se nejméně podílel na celkových aktivech. Oběžný majetek ve sledovaném období nepatrně roste, a to především z důvodu nárůstu zásob a splácení pohledávek. Tento fakt potvrzuje i graf 7.

Graf 7: Struktura aktiv 2018-2020

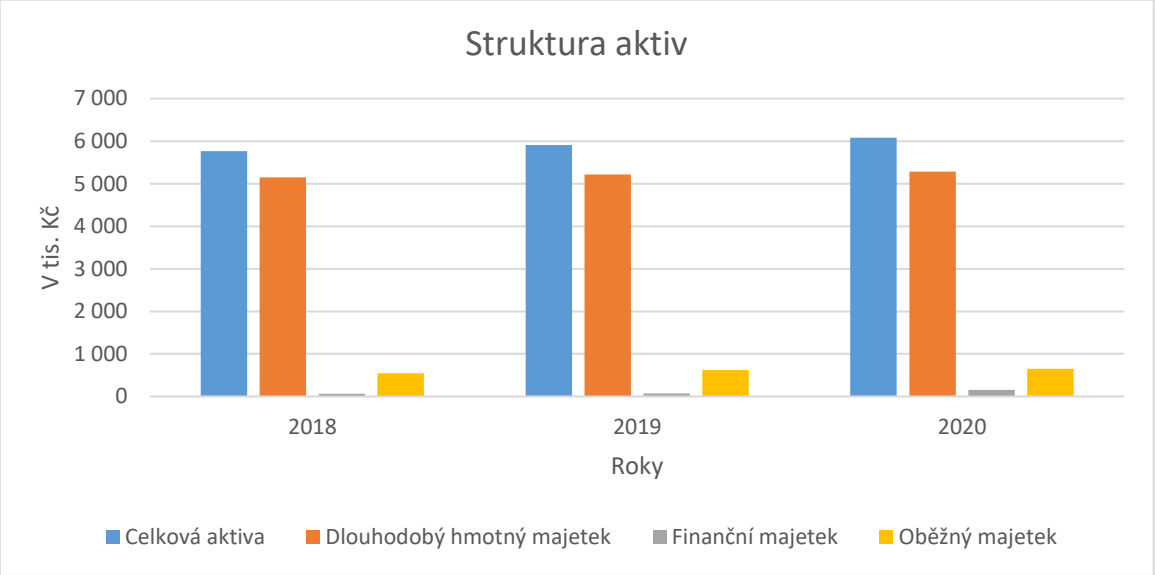

Zdroj: Vlastní zpracování na základě daňově evidence farmy

Tabulka 17: Vertikální analýza pasiv

(v tis. Kč)	**2018**	%	**2019**	%	**2020**	%
Pasiva celkem	**5 763**	**100**	**5 912**	**100**	**6 086**	**100**
Vlastní kapitál	**3 439**	**59,7**	**3 467**	**58,6**	**3 582**	**58,9**
Účet individuálního podnikatele	3 197	55,5	3 197	54,1	3 197	52,5
Výsledek hospodaření	242	4,2	270	4,6	385	6,3
Cizí kapitál	**2 324**	**40,3**	**2 445**	**41,4**	**2 504**	**41,1**
Rezervy	-	0,0	-	0,0	-	0,0
Krátkodobé závazky	368	6,4	429	7,3	434	7,1
Úvěry a výpomoci (přijaté)	1 956	33,9	2 016	34,1	2 070	34,0

Zdroj: Vlastní zpracování na základě daňově evidence farmy

Tabulka 17 znázorňuje vertikální analýzu pasiv, kde má vlastní kapitál viditelný největší podíl na celkových pasivech v relativním vyjádření, hodnoty se pohybovaly mezi 58,6 % - 59,7 %, kdy nejnižší hodnoty byly dosaženy v roce 2019. Ve sledovaném období

se jednotlivé položky zásadně neměnily. Z položek vlastního kapitálu dosahoval účet individuálního podnikatele v období 2018-2020 stejných hodnot, přičemž hodnoty položek výsledku hospodaření každým rokem rostly. Nejvyšších hodnot je dosaženo v roce 2020 na hodnotu 385 tis. Kč a 6,3 % v procentuálním zastoupení na celkových pasivech. Podíl cizího kapitálu na celkových pasivech dosahoval přes 40 %. Nejvýraznější rozdíl mezi procentuálním zastoupením vlastního kapitálu a cizích zdrojů na pasivech v roce 2020 je z důvodu poskytnutých úvěrů na stroje. Krátkodobé závazky se ve sledovaném období pohybují od 6,4 % - 7,3 %. V položkách cizího kapitálu jsou dále úvěry a výpomoci (přijaté), které se za roky 2018-2020 pohybují v rozmezí od 33,9 % - 34,1 % podílu na cizím kapitále.

Podíl vlastního a cizího kapitálu na celkových pasivech je vizuálně znázorněn v následujícím grafu 8.

Graf 8: Struktura pasiv 2018-2020

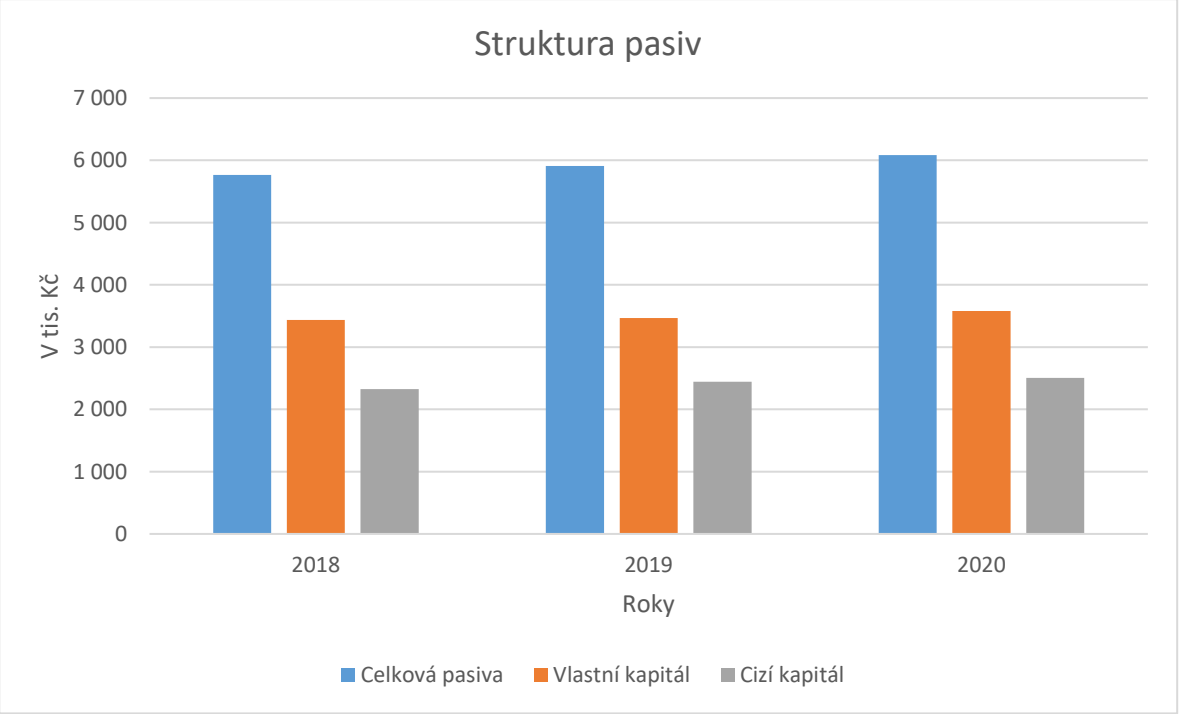

Zdroj: Vlastní zpracování na základě daňově evidence farmy

4.3 ANALÝZA POMĚROVÝCH UKAZATELŮ FARMY

Finanční analýza je předmětně spojena s finančním účetnictvím, ze kterého čerpáme informace a data o hospodaření podniku prostřednictvím základních finančních výkazů a to: rozvahy, výkazu zisků a ztrát, a případně přehledu o peněžních tocích neboli cash flow. Na základě procesu pro finanční účetnictví, který dokumentuje, shromažďuje, třídí a eviduje údaje o hospodaření podniku jsou sestaveny výkazy.

Analýza poměrových ukazatelů byla využita pro zhodnocení stávajícího stavu farmy. Vypracování proběhlo na základě daňové evidence a interních dokumentů rodinné farmy za období 2018-2020. Hospodářské poměry ekologické farmy byly vyhodnoceny za pomoci poměrových ukazatelů finanční analýzy.

Pro vypočtení poměrových ukazatelů rentability bylo zapotřebí údajů o tržbách. Tržby včetně dotací v roce 2018 činily 1.374 tis. Kč a bez dotací 724 tis. Kč, v roce 2019 byly 1.459 tis. Kč a tržby ponížené o dotace 856 tis. Kč V roce 2020 byly tržby 1.764 tis. Kč a bez dotací 1.064 tis. Kč. Výdaje v roce 2018 byly 1.132 tis. Kč, roku 2019 byly 1.189 tis. Kč a v roce 2020 výdaje činily 1.380 tis. Kč.

4.3.1 Ukazatele rentability

Ke zjištění efektivity podnikání je použit klasický přístup. Ukazatelé rentability nám pomáhají určit, zda je efektivnější pracovat s cizím kapitálem nebo s vlastními prostředky, jak vlastní kapitál můžeme zhodnotit v podnikání a ukázat na slabé stránky v hospodaření podniku.

Pro vyhodnocení byly vybrané ukazatele: rentabilita celkového vloženého kapitálu (ROA), rentabilitu vlastního kapitálu (ROE) a rentabilita tržeb (ROS), které jsou vypočteny v následující tabulce 18.

Tabulka 18: Ukazatele rentability

Ukazatel (v %)	**2018**	**2019**	**2020**
ROA	4,19	4,56	6,31
ROA bez dotací	- 7,08	- 5,58	- 5,19
ROE	7,03	7,78	10,73
ROE bez dotací	- 11,87	- 9,52	- 8,82
ROS	33,41	31,43	36,11
ROS bez dotací	- 56,42	- 38,45	- 29,68

Zdroj: Vlastní zpracování na základě daňově evidence farmy

Z prvního pohledu je patrné, že farma bez možnosti pobírání dotací je ztrátová. ROA představuje zhodnocení celkového vloženého kapitálu (viz vztah č. 2) bez ohledu na jeho možnosti financování. Určuje, kolik korun zisku vynese 1 koruna použitých zdrojů. Tato hodnota se pomalu zvyšovala společně se ziskem farmy a v roce 2020 se dostala na hodnotu 6,31 s dotacemi, což vyjadřuje, že zisk vytvořený na 100 Kč celkových aktiv byl 6,31 Kč a bez dotací to je -5,19 Kč.

ROE (viz vztah č. 3) ukazuje, kolik korun zisku tvoří 1 Kč vlastních zdrojů. V roce 2019 je hodnota této rentability na 7,78 %, přičemž v dalším roce narostla o 2,95 %. Z tohoto ukazatele je patrné, že zisk farmy činí více než 10 % vlastních zdrojů, kdy na 100 Kč vlastního kapitálu připadl zisk v hodnotě 10,73 Kč. Ukazatel ROE bez dotací byl v roce 2018 -11,87 %. V roce 2020 ukazatel ROE bez dotací činil -8,82 %, přičemž na 100 Kč vlastního kapitálu připadne ztráta ve výši -8,82 Kč.

ROS (viz vztah č. 4) udává, kolik korun zisku připadne na 1 Kč tržeb. V roce 2019 rentabilita tržeb s dotacemi činila 31,43 % a v roce 2020 narostla o 4,68 %, tudíž na 100 Kč zisku připadne 0,36 Kč tržeb. Avšak je potřebné říct, že do tržeb farmy se nezapočítávají získané dotace, které činí značnou a podstatnou část zisku, ROS bez získaných dotací je opět ztrátový.

Pro lepší představivost vývoje ukazatelů rentability byl vytvořen nadcházející graf 9 uváděný v procentech, kde ukazatele rentability bez dotací jsou ztrátové.

Graf 9: Vývoj ukazatele rentability v %

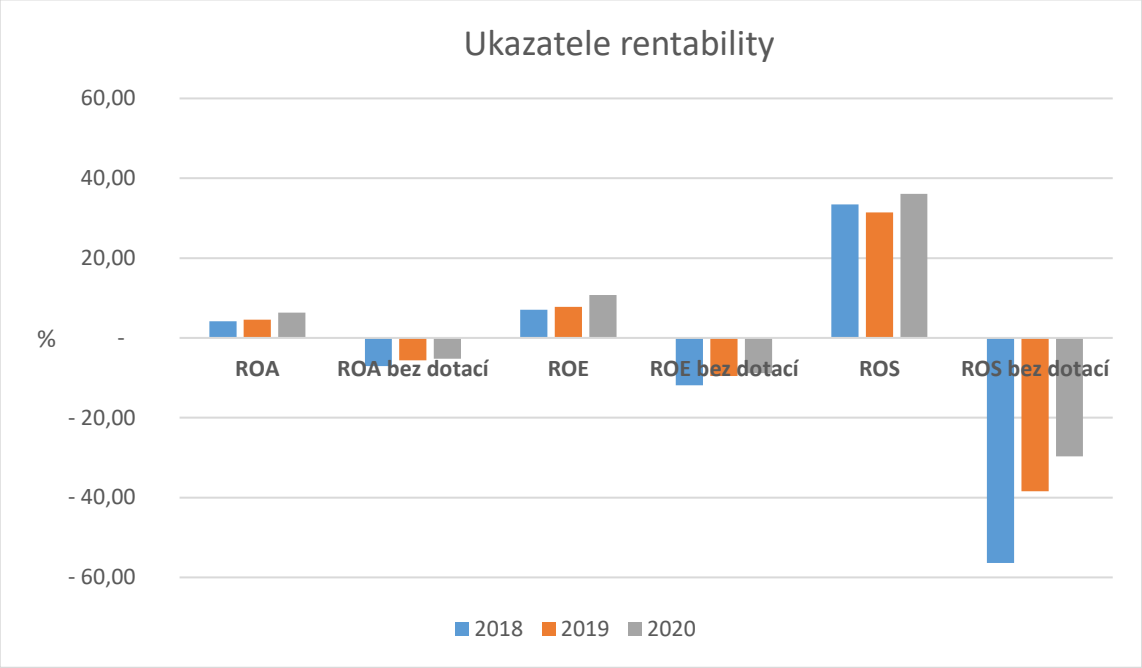

Zdroj: Vlastní zpracování na základě daňově evidence farmy

4.3.2 Ukazatele aktivity

Ukazatele aktivity udávají, jak farma využívá svůj majetek ke svým výkonům. V tabulce 19 jsou zobrazeny ukazatele aktivity za roky 2018–2020.

Tabulka 19: Ukazatele aktivity

Ukazatel	**2018**	**2019**	**2020**
Rychlost obratu zásob	1,32	1,39	1,64
Doba obratu zásob (dny)	276	262	222
Obratovost pohledávek	0,00	164,68	342,26
Doba obratu pohledávek (dny)	0	2	1
Obratovost aktiv	0,13	0,15	0,17

Zdroj: Vlastní zpracování na základě daňově evidence farmy

Rychlost obratu zásob (viz vztah č. 5) udává, kolikrát se přemění zásoby v peněžní prostředky od okamžiku jejich zakoupení. Platí zde, že čím vyšší je doba obratu zásob, tím

nižší je rychlost obratu. V roce 2020 se hodnota zvýšila o 0,32 oproti roku 2018 a zásoby se přemění v peněžní prostředky 1,64krát od okamžiku jejich nákupu. Tento ukazatel souvisí s následujícím ukazatelem doby obratu zásob ve vztahu nepřímé úměrnosti.

Doba obratu zásob (viz vztah č. 6) udává dobu, za kterou se přemění zásoby v peněžní prostředky od okamžiku jejich zakoupení. Tato hodnota by měla být menší než 100 dní. Farma ani v jednom sledovaném období neodpovídá optimálním hodnotám. V roce 2020 se zásoby přemění v peněžní prostředky až za 222 dní o 54 dní méně oproti roku 2018.

Obratovost pohledávek (viz vztah č. 7) vyjadřuje, kolikrát byly pohledávky za sledované období uhrazeny. V roce 2018 farma neevidovala pohledávky. Ve sledovaném období 2019-2020 vykazuje zvyšující se trend, čím vyšší je hodnota obratovosti pohledávek, tím rychleji farma získá hotovost k dalším možným investicím či nákupům. Tato skutečnost je příznivá a nemůže dojít k problémům s likviditou.

Doba obratu pohledávek (viz vztah č. 8) byla v roce 2019 dva dny a v roce následujícím pouze jeden den, což značí, jak dlouho trvá jeden obrat pohledávky. Jde o období od okamžiku vystavení faktury do okamžiku úhrady pohledávky, optimálně by tato hodnota měla být nižší než 90 dní, optimální doba splatnosti pohledávek je 14-30 dní. Ve sledovaném období v roce 2020 od okamžiku vystavení faktury do okamžiku její úhrady uplyne pouze jeden den, a to z důvodu nízké částky pohledávky v řádu 3 tis. Kč.

Obrat aktiv (viz vztah č. 9), který se pohybuje od 0,13 do 0,17, udává kolikrát se aktiva otočí v tržbách. Z tabulky je patrné, že se aktiva v tržbách neotočí ani jednou za rok. Tento trend svědčí o neefektivnosti hospodaření a neúměrné majetkové vybavenosti farmy. Minimální doporučená hodnota tohoto ukazatele je 1, avšak hodnota je ovlivněna i příslušností v odvětví. Lze místo tržeb dosadit výnosy, ale tento výsledek by byl nadhodnocen o výnosy, které nesouvisejí s hlavní činností podniku. Hodnota obratovosti aktiv se pohybuje pod úrovní jedné, lze usuzovat, že vložený majetek může být nadbytečný.

4.3.3 Ukazatele zadluženosti

Finanční strukturu farmy z dlouhodobého hlediska posuzují ukazatele zadluženosti. Optimální počet vlastního i cizího kapitálu se podílí na financování aktiv. Tabulka 20 znázorňuje ukazatele zadluženosti za období 2018-2020.

Tabulka 20: Ukazatele zadluženosti

Ukazatel (v %)	**2018**	**2019**	**2020**
Ukazatel věřitelského rizika	40,33	41,35	41,15
Samofinancování	59,67	58,65	58,85

Zdroj: Vlastní zpracování na základě daňově evidence farmy

Ukazatel věřitelského rizika (viz vztah č. 10) nebo také míra celkové zadluženosti udává, že čím vyšší je výsledek, tím vyšší pravděpodobnost ztráty věřitelských pohledávek je při likvidaci. Za optimální hranici jsou považovány hodnoty 30–50 %. Ve sledovaném období se hodnota pohybuje v optimu a poměr cizích zdrojů k celkovým pasivům činil přes 40 %. Největší podíl na celkové zadluženosti mají dlouhodobé závazky a samostatné movité věci, zároveň je farma z menší části financována z cizích zdrojů.

Ukazatel samofinancování (viz vztah č. 11) vyjadřuje, z kolika procent jsou aktiva financována vlastními zdroji. Hodnota tohoto koeficientu ve sledovaném období vyjadřuje, že byl majetek financován z 59 % z vlastních zdrojů a farma tak není předlužená.

4.3.4 Ukazatele likvidity

Míru schopnosti podniku uhradit své závazky vyjadřuje likvidita. Řadí se spolu s rentabilitou mezi nejdůležitější kritéria finančního zdraví podniku. Mezi skupiny likvidity zahrnujeme okamžitou likviditu, pohotovou likviditu a běžnou likviditu. Tabulka 21 zobrazuje tři ukazatele likvidity za období 2018-2020.

Tabulka 21: Ukazatele likvidity

Položka/ Rok	**Doporučené hodnoty**	**2018**	**2019**	**2020**
Okamžitá likvidita	min. 0,2	0,18	0,17	0,35
Pohotová likvidita	1 - 1,5	0,00	0,01	0,01
Běžná likvidita	1,5 - 2,5	1,49	1,45	1,50

Zdroj: Vlastní zpracování na základě daňově evidence farmy

Doporučená hodnota okamžité likvidity (viz vztah č. 12) je minimálně 0,2. Farma v roce 2018 a 2019 této hodnoty nedosahuje z důvodu nízkého finančního majetku vázaného v pokladně nebo na bankovních účtech. V roce 2020 okamžitá likvidita činí 0,35, tudíž splňuje minimální doporučené hodnoty. V případě vynásobení těchto hodnot 100 procenty, lze říct z kolika procent je možné zaplatit stávající finanční povinnosti. V roce 2020 je možné uhradit finanční povinnosti ze 35 procent.

Z jaké části lze krýt závazky z hotovosti a došlých plateb od odběratelů určuje pohotová likvidita neboli likvidita 2. stupně (viz vztah č. 13), jejíž doporučené hodnoty jsou od 1 do 1,5. Farma těchto hodnot ve sledovaném období nedosahuje, a to z důvodu nízkých hodnot oběžných aktiv po odečtení zásob, kdy v oběžných aktivech zůstaly pouze pohledávky za cca 3 tis. Kč a přibližně 430 tis. Kč krátkodobých závazků.

Běžná likvidita neboli likvidita 3.stupně (viz vztah č. 14) určuje, kolikrát lze krýt krátkodobé závazky z finančních prostředků získaných z plateb došlých od odběratelů, z pokladny, z bankovních účtů, z cenin a prodejem zásob. Doporučené hodnoty pro běžnou likviditu jsou od 1,5 do 2,5. Roku 2018 a 2019 jsou hodnoty těsně po hranicí doporučených hodnot, avšak roku 2020 farma splňuje přesně doporučené hodnoty, v tomto období na každou Kč závazků připadne 1,50 Kč vytvořené hotovosti. Z hlediska platební schopnosti farma v roce 2020 obecně dosahuje doporučených hodnot, kromě pohotové likvidity, kdy se doporučeným hodnotám ani nepřibližuje, což je zapříčiněno především nízkými částkami oběžných aktiv a relativně vysokými částkami krátkodobých závazků.

5 DISKUSE VÝSLEDKŮ

Cestou k udržitelnému rozvoji života je zapotřebí zejména přiměřené využívání krajiny a přírodního bohatství na hranici ekologické přijatelnosti. Prioritou ekologického zemědělství je produkce kvalitní a dostupné zemědělské výroby, omezení spotřeby neobnovitelných zdrojů a zachování nepoškozeného životního prostředí. Ekologické zemědělství (EZ) má dlouholetou tradici a rostou počty farem hospodařících ekologicky.

Rodinná farma začala hospodařit po rozpadu JZD a v roce 1995 se registrovala jako soukromý zemědělec. Ze začátku podnikání farma nedisponovala žádnou novou mechanizací a veškeré nakoupené stroje byly bazarové. Po 15 letech podnikání v konvenčním zemědělství se farma rozhodla přejít na ekologické zemědělství. Důvodem přechodu byl nejen nízký výnos z výkonů rostlinné výroby, ale současně minimální aplikování průmyslových hnojiv a fungicidů. Největší zátěž při přechodu na EZ pro farmu byla administrativa, splnění všech požadavků kladoucích na EZ.

Oproti konvenčnímu zemědělství je v EZ povinná registrace s podmíněnou vstupní kontrolou, přičemž kontrolní systém zde hraje zásadní roli v dodržování ekologických postupů a plnění stanovených pravidel. Ještě předtím, než je uveden ekologický produkt na trh musí proběhnout kontrola a následná certifikace, aby měl spotřebitel jistotu, že byly dodrženy veškeré požadované postupy.

Vážné komplikace po finanční stránce představovala přeměna způsobu hospodaření. Je pochopitelné, že určité změny se nemusí na ekologickém zemědělství projevit hned a zároveň změna způsobu hospodaření hraje obrovskou finanční zátěž, která je dlouhotrvající. Farma by proto měla mít pro přechod na EZ dostatek finančních rezerv.

Podle farmáře je konvenční zemědělství ve využití lidské práce vysoce produktivním a výkonným hospodařením, se kterým je spojeno i mnoho negativních dopadů jako např. degradace půdy, zhoršení kvality ovzduší, snížení úrovně ŽP a společenských problémů. Rozdíly mezi konvenčním a ekologickým zemědělství jsou hlavně v kvantitě a kvalitě. Z ekonomického pohledu jsou produkty, výrobky vyrobené v konvenčním zemědělství několikanásobně levnější než jejich ekologické ekvivalenty. V případě, že by si spotřebitel uvědomil benefity ekologicky vyprodukovaných výrobků a byl ochoten za ně zaplatit mnohdy několikanásobně vyšší cenu, poté by mohlo dojít ke zvýšení ekonomické výhodnosti v oblasti ekologického hospodaření. U výrobků z konvenčního zemědělství

nejsou do konečné ceny zahrnuty externí náklady, které jsou následně použity na odstranění negativních dopadů na ŽP.

Závislost farem na dotacích je víc než zřejmá. Snad každý podnikatel chce získat dostatek finančních prostředků od státu nebo z EU na podporu své činnosti. Internetový deník Ekolist.cz uveřejnil 14. ledna 2022 článek o větší podpoře malých farem. Po roce 2023 by mělo dojít ke změně vyplácení evropských dotací. Menší farmáři získají vetší podíl na dotaci, a tudíž by se mohlo dostat na víc žadatelů. Podle farmáře Němce je to dobře, protože existují určitá pravidla jak pro velké, tak pro malé podniky. Zároveň uvedl, že je mu jedno zda velký podnik obdrží velké dotace, pokud splní pravidla, a naopak u malých podniků, malé dotace. Zemědělec Moulis v deníku uvedl, že spotřebitel rozhodne o tom, zda se s vyšší podporou malých farmářů zvedne soběstačnost země (Ekolist.cz, 2022). Podle mého názoru mají dotace velký vliv na podnikání malých i velkých podniků, například získané dotace na investice do nových technologií zvyšují produktivitu práce a současně mohou snižovat pracovní síly.

5.1 SHRNUTÍ FINANČNÍCH VÝSLEDKŮ FARMY

V předešlých kapitolách byla provedena finanční analýza rodinné farmy Kabíček. Jeho hlavní podnikatelskou činností je rostlinná a živočišná výroba se zaměřením na ekologické zemědělství. Výchozími podklady pro zpracování byla daňová evidence farmy a interní dokumenty za období let 2018 až 2020. Hodnoty z daňové evidence byly pro přehlednost diplomové práce vykázány běžnými účetními nástroji. Majetková struktura byla sestavena jako souhrn stálých aktiv a kapitálová struktura jako souhrn stálých pasiv.

Finanční zdraví rodinné farmy není důležité jen pro poskytování úvěrů od bank, ale z velké části je to podmínkou získání dotací u majority dotačních programů. Všichni žadatelé o dotaci nebo o bankovní úvěr by měli regulérně sledovat výsledky svého hospodaření a s tím související i výsledky rentability vlastněného majetku, aktivity, zadluženosti, ale také likvidity. Hodnocení vychází převážně z účetních výkazů, daňové evidence rodinné farmy a dalších možných dat ovlivňujících riziko dekadence úpadku žadatele. Vývoj v čase je posuzován za pomoci finančních i nefinančních ukazatelů.

Na základě provedené analýzy absolutních dat představující horizontální a vertikální analýzu, která se řadí mezi základní finanční postupy byly položky majetkové a kapitálové

struktury vyhodnoceny za sledované období 2018-2020. Horizontální analýza sledovala absolutní i relativní změny. Pomocí vertikální analýzy byla taktéž zhodnocena majetková a kapitálová struktura farmy, kdy jednotlivé položky aktiv a pasiv absolutních ukazatelů byly procentuálně zastoupeny.

Téměř všechny položky zdrojů i majetku ve sledovaném období nevykazují žádné dramatické výkyvy, což lze považovat za pozitivní skutečnost. Nejvýznamnější podíl tvoří dlouhodobý hmotný majetek, v průměru 86 % celkového majetku aktiv. Pozitivní skutečností je nárůst finančního majetku i zásob oproti roku 2019. Farma nemá žádné nadbytečné zásoby, příznivý stav vykazují i krátkodobé pohledávky, které činí pouze 3 tis. Kč v roce 2020.

Nejvýraznější položkou kapitálové struktury farmy v pasivech na zdrojích činnosti farmy činí vlastní kapitál 59 % a cizí kapitál ve výši 41 %, z čehož plyne, že farma upřednostňuje financování z vlastních zdrojů.

Položky výnosů představují především tržby za prodej vlastních výrobků a služeb. Farma prodala skot na jatka v Sedlčanech, na porážku do Rakouska a chovné jalovice do bio farmy Dublovice. Tržby za služby jsou převážně za vykonávání služeb traktorem např. lisování slámy a sena, převoz balíků a mulčování travních porostů. Dále významnou položkou výnosů činí poskytnuté dotace, bez kterých by se farma neobešla. Největší podíl nákladů činí odpisy dlouhodobého hmotného majetku za stroje, výrobní a prodejní náklady u nichž hraje vysokou roli neustálé zvyšování cen energií a pohonných hmot, spotřeba drobného materiálu např. travní směsi a fólie na balení senáže. Dále drobné opravy a nájemné z pronajatých pozemků.

Pozitivní změny zaznamenal výsledek hospodaření, který v roce 2020 dosahoval 385 tis. Kč o 115 tis. Kč více než roku 2019, čemuž napomohl rostoucí trend výkonů, které nejvíce ovlivňují výsledek hospodaření.

K ukazatelům rentability nejsou doporučené hodnoty, ale obecně by ukazatele měly mít rostoucí tendenci, což v případě farmy je naplněno. Nejvyšších hodnot dosahuje rentabilita tržeb a relativně nejnižší výkyvy nabývá rentabilita celkového vloženého kapitálu.

Ukazatele aktivity se během sledovaného období výrazně nezměnily. Zásoby ani pohledávky farmy nejsou významnými položkami, celkově činí 11 % aktiv. Obrat aktiv, který v roce 2020 dosahoval hodnoty 0,17, nesplňuje optimální hodnoty. Farma by měla efektivněji a úměrněji hospodařit se svým majetkem, zvýšit tržby nebo odprodat některá aktiva.

V souvislosti se zvyšujícím podílem samofinancování činnosti rodinné farmy klesá ukazatel věřitelského rizika. Hodnota koeficientu samofinancování ke konci roku 2020 určuje, že byl majetek farmy financován z 58,85 % z vlastních zdrojů. Z ukazatelů zadluženosti lze konstatovat, že farma není předlužená.

Hodnocení likvidity v roce 2020 je pro farmu příznivé. Hodnoty okamžité a běžné likvidity dosahují na doporučené hodnoty, mají rostoucí trend, avšak nelze opomenout hodnoty pohotové likvidity, držící pod hranicí doporučených hodnot. Vhodnější by bylo vyhodnocovat ukazatele likvidity v kratších časových intervalech. Hodnoty jsou zapříčiněny poklesem krátkodobých pohledávek. Farma by měla zvážit kroky ke zlepšení těchto výsledků. Nízká hodnota tohoto ukazatele je nepříznivá pro věřitele.

5.2 NÁVRHY KE ZLEPŠENÍ EKONOMICKÉ SITUACE FARMY

Z provedené finanční analýzy byl zjištěn pozitivní rostoucí trend výkonů i výsledku hospodaření, který dosahoval kladných hodnot. Za pomoci obdržených dotací se rodinná farma nenachází ve špatné ekonomické situaci

Farma se snaží využívat veškeré možné dotační tituly poskytované z Národních fondů České republiky a z Evropské unie. Po osobních rozhovoru s majitelem farmy a získaných informací od rodinných příslušníků shledávám, že je závislá na příjmu dotací, které tvoří cca 60 % příjmů rodinné farmy, v případě zrušení dotací by farmy nebyla schopna vytvořit zisk a mohlo by to mít i fatální důsledky na její fungování. Aby se ekonomická situace farmy zlepšila, měla by se farma zaměřit na zvýšení tržeb ze služeb a minimalizování dlouhodobých závazků, úvěrů. Současně by bylo vhodné zaměřit se na ty dotační programy, které mají velký vliv na příjmy rodinné farmy, do nichž patří ANC a SAPS. Měla by jich v dalších letech více využívat a pronajímat či nakupovat nové pozemky, čímž by se zvýšily nejen výsledky hospodaření ale také finanční podpora.

V současnosti je životní styl velmi diskutovaným tématem, lidé se snaží kvalitně žít a zdravě jíst, což právě ekologické maso z farmy je. Velikou nevýhodou je, že farma nemá vlastní prostory pro porážení dobytka ani prostory na porcování, zrání a balení hovězího masa. Zrání masa má pozitivní vlastnosti na hovězím mase jako je šťavnatost, křehkost a zvýraznění chuťových vlastností masa. Je zapotřebí tyto prostory vybudovat a tím zvýšit

prosperitu farmy. Následně by zabalené maso bylo prodáváno do dalších prodejen, stánků, kde je vysoký zájem o hovězí maso z domácího chovu. Farma by mohla požádat o dotaci z PRV na investici do hmotného majetku, která je zaměřena na zpracování a uvádění zemědělských produktů na trh. Došlo by ke zvýšení efektivity výroby ale i celkové konkurenceschopnosti zemědělských podnikatelů. Touto podporou by farma investovala do moderních technologií pro zpracování hovězího masa.

V současném rámci lze uvažovat o řešení živočišné výroby formou end-to-end procesu zakomponováním zpracovatelského subjektu a navazujícího prodeje na úrovni farmářských trhů či lokálních prodejen. Uvedené řešení lze samozřejmě realizovat v mnoha funkčních formách, počínaje rozšířením interních kapacit najmutím pracovníků v oblasti zpracování (řezníků) a vybudování „podnikové“ prodejny či účastí na farmářských trzích, přes funkční spolupráci s vybranými externími partnery (řezníky a prodejci), až po vybudování společného podniku s účastí jednotlivých segmentů s definovaným podílem na výsledku hospodaření takové entity. Možností je samozřejmě též přeshraniční spolupráce, když jen samotné výkupní ceny „surového“ hovězího jsou výrazně vyšší než v případě domácí produkce.

Další možností ke zlepšení ekonomické situace farmy je i agroturistika. Lze ji realizovat pomalu v jakémkoliv venkovském prostředí. Agroturistika je vhodným doplňkem pro farmu rodinného typu. V rámci této činnosti by farma mohla zažádat o dotaci z PRV, opatření pro Rozvoj zemědělských podniků a podnikatelské činnosti – Podpora agroturistiky. Tato podpora by vedla k zajištění dostatečných příjmů, pomohla vytvořit nová pracovní místa a došlo by k rozrůznění využívání rodinné farmy. Diverzifikace farmy by také poskytla nejen předávání vlastních zkušeností, ale současně zviditelnění činností na farmě a získávání nové klientely pro domácí výrobky.

Pro maximalizaci zisku a využívání dalších dotačních programů a titulů, které jsou pro farmu zásadní z hlediska příjmů a rozšiřování podnikání, by bylo vhodné spojit se s odborným projektantem zabývající se danou problematikou a analyzovat další možnosti investování, které by byly hrazeny z obdržených dotací. Odborný projektant by se postaral o rozbor individuálních dotací a zajistil kvalitní zpracování případných budoucích žádostí.

Soustředění se na samotnou produkci s sebou přináší výhodu specializace, nevýhodou však může být absolutní závislost na dané oblasti. V případě nepředvídatelných skutečností je tak celý podnik zcela ohrožen (např. v případě celkového odpadnutí poptávky po hovězím mase). V rámci diverzifikace podnikatelské činnosti tak lze uvažovat o

rozličných formách doplňkových činností, které by byly s to nahradit (doplnit) v případě nenadálých skutečností hlavní produkci. Pro využití kapacit polností lze uvažovat např. o v poslední době značně populární produkci lanýžů či produkci dřevní štěpky pěstováním rychlerostoucích dřevin a navazující výrobu energie spalováním biomasy. Zejména posledně uvedené může přinášet výhodné synergie při samotné produkci hovězího včetně snížení závislosti na okolních energetických zdrojích.

5.3 ZHODNOCENÍ RODINNÉ FARMY Z MOŽNOSTÍ TUR

Po konverzi na ekologické zemědělství se farma potýkala se značnými problémy. Prvních pár let bylo problematických hlavně z toho důvodu, že se půda musela obnovit. Dříve farma pěstovala obilí jako pšenici a oves v malém měřítku, tak aby byla soběstačná. Po přechodu na ekologické hospodaření přestala pěstovat plodiny a začala se zabývat pouze pěstování trávy a různých travních směsí s vysokým podílem jetele, který je významný pro půdu z hlediska vysokého obsahu dusíku, ale i pro dobytek. V ekologické rovnováze farmy hraje důležitou roli diverzita. Farmář využívá kvalitnější půdu k pěstování plodin, kde výsledným produktem je seno z prvních sečí a následná produkce senáže z druhých a třetích sečí, tak aby měl dostatek krmiva pro dobytek.

Při přechodu na ekologické zemědělství přišla i změna prostředku hnojení. Farmář před konverzí používal na své farmě hnojiva, které při oblevě či vysokém množství srážek bylo minimálně 70 % vyplaveno do vodních toků a zároveň i při rozprašování chemických postřiků v boji s plevelem jako je bodlák, kopřiva a šťovík. K hnojení používali surovou kejdu, která byla rozmetadlem nebo fekálem rozstříkána na pole a pastviny, přičemž docházelo k velké zátěži nejen na životní prostředí. Dusík i emise čpavku jsou nebezpečné pro všechnu soustavu organismů. Nyní nepoužívá žádná chemická hnojiva, ale pouze organická hnojiva. Další možností je využití digestátu za účelem navrácení živin pro mikroorganismy a rostliny z bioplynové stanice. Na rodinné farmě se snaží pečovat o stromy a keře nejen na pozemcích, ale i pastvinách, aby udrželi rozmanitost využití půdy a půdního pokryvu. Na každé pastvině má skot dostatek stromů pro drbání, které současně používají jako úkryt před sluncem a deštěm. Zalesněné částí na pozemcích mohou mít negativní dopad nad poskytnutými dotacemi vlivem vyměření užitkové zemědělské plochy.

Dříve na farmě chovali ovce, prasata, nyní je farma zaměřena pouze na chov skotu bez tržní produkce mléka. Podle farmáře je důležité si vždy rozmyslet, jaké plemeno budou chovat, protože některé druhy plemen jsou méně odolné, méně produktivní, více náchylné k nemocem a také záleží na plodnosti. Farmář se již druhým rokem snaží o vytvoření čistokrevného bezrohého skotu bez tržní produkce mléka s kvalitním osvalením a klidným temperamentem. Po narození telete na pastvě se vždy přistupuje v podzimním období k odstavu mladých kusů a vytřídění podle toho, zda se jedná o jalovičku nebo býčka. Vždy záleží na množství odchovaných kusů, pokud jich je více jsou následně prodány buď jako masná telata na porážku nebo na chov do jiné farmy. Býci chované na farmě nejsou kastrovaní, z důvodu rychlejšího růstu, avšak tento postoj může vést k útěku z pastviny k jalovicím případně k jinému chovateli dobytka, proto je každodenní povinností farmáře zkontrolovat stavy skotu a ohrad. Šetrným způsobem chovu skotu se docílí jeho přirozeného chování. Cílem farmáře je chovat volně, přirozeně produktivní a zdravé kusy skotu.

Rodinná farma leží v klidném prostředí na jihu Středočeského kraje v malé vesničce, avšak je zde velká konkurence z okolních podniků a družstev jako např. AGRONA spol. s r.o., Zemědělské družstvo Chyšky, Zemědělská společnost Kosova Hora, a.s., dále mezi konkurenty lze zařadit i fyzické osoby, které se zabývají ekologickým zemědělstvím a chovu skotu jako např. Švagr Martin, Benda Jiří a další, kteří hrají roli nejen v množství vlastněných pozemcích, množství chovaného skotu, ale zároveň mají vliv i na výkupní ceny. Rodinná farma ví, že při přechodu na ekologické zemědělství se musela potýkat s množstvím změn, které byly potřebné k zamezení nežádoucích účinků na životní a okolní prostředí. Musela nakoupit potřebné technologie k obhospodařování pozemků a chovu skotu. Nyní již splňuje podmínky trvalé udržitelnosti, dokáže hospodařit bez toxických a chemických látek, avšak bez finanční podpory od státu by to farma těžko zvládla. Rodinná farma má příznivý vliv na celou společnost, biodiverzitu a zdraví zvířat. Ekologické hospodaření se čím dál tím víc dostává do povědomí lidí a dochází k expanzi biopotravin. Někteří zákazníci jsou ochotni zaplatit mnohdy vyšší cenu za bioprodukt a výrobkům z ekologické farmy věří.

Uvedené úvahy a možnosti rozvoje s sebou nicméně přináší nemalý dopad na financování takových projektů (u větších projektů by bylo třeba uvažovat o vstupu cizího kapitálu do podnikání, ať již závazkovou či kapitálovou formou). Samotné řízení takových projektů (jak funkční, tak materiální, finanční) nutně znamená nutnost řešit manažerské přesahy, které zásadním způsobem odklání pozornost od core business, tedy produkci „surového“ hovězího.

Farma je ovlivněna chováním, postoji, ale také rozhodnutími, které na dané farmě majitel a rodina učiní. Důležité je vycházet v dobrém vztahu s okolními podniky, tak aby nedocházelo k rivalitě mezi konkurenty. Rodinná farma musí znát konkurenční prostředí, jejich výhody a nevýhody, dokázat čelit hrozbám od konkurence, znát jejich ceny a dokázat zavčasu reagovat na změny vznikající na trhu. Negativním vlivem působící na farmu je nedostatek volného času, kdy rodina nemůže odjet na dovolenou, jelikož nemá žádného zaměstnance, který by se v době nepřítomnosti rodiny o farmu postaral.

6 ZÁVĚR

Cílem diplomové práce bylo prozkoumat ekonomickou a environmentální udržitelnost rodinné farmy, popsat současný stav zemědělské činnosti, zhodnotit ekonomickou situaci a navrhnout řešení ekonomické stability za účelem identifikace hlavních determinant a návrhu dalšího rozvoje rodinné farmy.

V metodice diplomové práce je charakterizována horizontální a vertikální analýza, dále analýza poměrových ukazatelů, pomocí nichž je zhodnoceno hospodaření podniku. V teoretické časti je nejprve popsán trvale udržitelný rozvoj, který neodmyslitelně patří k zemědělství. Koncepce TUR prosazuje společenský a hospodářský vývoj do souladu s kapacitami ekosystémů, tak aby byly zachovány přírodní hodnoty a biologické rozmanitosti i pro budoucí generace. Dále byla popsána zemědělská politika v ČR a EU, její specifikace, vývoj, reformy a financování zemědělské politiky. V dalším úseku teoretické části je vysvětleno konvenční a ekologické zemědělství, historie, jaký mají vliv na životní prostředí a zároveň popsány méně příznivé oblasti zemědělství. Čtenář je seznámen i se současným stavem zemědělství, který je rozdělen do třech podkapitol zahrnující vývoj farem v ekologickém zemědělství, vývoj trhu obdělávané půdy a vývoj trhu s hovězím masem.

V empirické části byly využívány vztahy a teoretické znalosti z metodiky diplomové práce, z nichž byla zhodnocena nejen ekonomická situace a současně i udržitelnost rodinné farmy. Farma vede daňovou evidenci, ze které byly zpracovány údaje za období 2018-2020.

Ve vlastní práci byla nejdříve stručně charakterizována rodinná farma, její majetková a kapitálová strukturu a také představena dotační politika. Farma pobírá dotace nejen z přímých dotací z PRV, ale také dotační tituly jako SAPS, VCS dobrovolná podpora vázaná na produkci, přechodné vnitrostátní podpory, platba pro zemědělce dodržující postupy hospodaření příznivé pro klima a životní prostředí. V analýze absolutních dat byla provedena horizontální a vertikální analýza, která napomohla k zorientování v daňové evidenci farmy, kdy jednotlivé hodnoty byly pro přehlednost diplomové práce vykázány běžnými účetními nástroji.

Dále byla provedena finanční analýza na základě získaných údajů o podniku z daňové evidence. Veškeré vypočtené hodnoty u poměrových ukazatelů rentability bez možnosti čerpání dotací jsou v záporných hodnotách. Právě tato skutečnost dokládá, že je farma na dotacích závislá, bez dotací by byla ztrátová a nevyplatilo by se dále podnikat.

Z hodnot uvedených s dotacemi plyne, že farma má kladný výsledek hospodaření. K žádnému překvapivému výsledku nedošlo ani u ukazatelů aktivity, které se ve sledovaném období zásadně nezměnily. Pro efektivnější a adekvátnější hospodaření s vlastním majetkem lze uvažovat o odprodeji přebytečných aktiv či růstu tržeb. U ukazatelů likvidity je pro farmu hodnocení příznivé.

Pro zlepšení ekonomické a environmentální udržitelnosti rodinné farmy by bylo vhodné zvýšit tržby za služby a minimalizovat dlouhodobé závazky, úvěry. Dále by farma měla uvažovat o dotacích z Programu rozvoje venkova. Za vhodné je možno považovat dotaci na investici do hmotného majetku zaměřující se na zpracování a uvádění zemědělských produktů na trh, čímž by farma investovala do nákupu moderních technologií pro zpracování hovězího masa a opatření pro rozvoj zemědělských podniků a podnikatelské činnosti směřující k podpoře agroturistiky, jež by vedla k zajištění dalších příjmů rodinné farmy a současně za pomoci dotace byla vytvořena nová pracovní místa.

Zemědělství má svou podstatu a poslání, podílí se na zajištění potravinového bohatství s ohledem na kapacity přírodních zdrojů. Zemědělství je spjato s životním prostředím a krajinou, přičemž velkou roli hraje právě ekologické zemědělství, které klade velký důraz i na ochranu biologické rozmanitosti. Právě z těchto důvodů je podpora ekologického zemědělství nutná, nejen pro ochranu krajiny, zabezpečení obdělávání půdy, kulturního dědictví ale také svou vzdělávací funkcí a tvorbou nových pracovních míst.

7 SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Bibliografie

ALTIERI, A. Miguel. *Agroecology: The Science Of Sustainable Agriculture.* 2. edt. New York: CRC Press, 2018. 433 p. ISBN 978-0-8133-1718-2.

ALTIERI, A. Miguel and Clara I. NICHOLLS. *Agroecology and the Search for a Truly Sustainable Agriculture*. Mexico: United Nations Environmental Programme, Environmental Training Network for Latin America and the Caribbean, 2005. 290 p. ISBN 968-7913-35-5.

BEČVÁŘOVÁ, Věra. *Zemědělská politika.* Brno: ediční středisko MZLU, 2001. 120 s. ISBN 80-7157-514-3.

BEHERA, K. B., ROUT, K. P. and S. BEHERA. *Move Towards Zero Hunger*. Singapore: Springer, 2019. 206 p. ISBN 978-981-32-9799-9.

BREBBIA, A. C. and F. D. PINEDA. *Sustainable Tourism IV*. Boston: WIT Press, 2010. 602 p. ISBN 978-1-84564-458-1.

BRUNS, Mary. *Sustainable Agriculture in Nebraska: A Status Report.* Nebraska: Center for Rural Affairs, 1986. 34 p. ISBN neuvedeno.

FOJTÍKOVÁ, Lenka a Marian LEBIEDZIK. *Společné politiky EU: historie a současnost se zaměřením na Českou republiku.* Praha: C. H. Beck, 2008. 179 s. ISBN 978-80-7179-939-9.

HRADIL, Radomil. *Průvodce českou anthroposofií*. Hranice: Fabula, 2002. 254 s. ISBN 80-86600-00-9.

JENÍČEK, Vladimír a Jaroslav FOLTÝN. *Globální problémy světa: v ekonomických souvislostech*. Praha: C. H. Beck, 2010. 324 s. ISBN 978-80-7400-326-4.

KNOWLES, T., D. DIAMANTIS and J. B. EL-MOURHABI. *The Globalization of Tourism and Hospitality: A Strat.egic Perspective*. London: Continuum, 2001. 259 p. ISBN 0-8264-5144-6.

KONVALINA, Petr. *Organic Farming: A Promising Way of Food Production.* Rijeka: InTech, 2016. 362 p. ISBN 978-953-51-2256-2.

KÖNIG, Petr a kol. *Rozpočet a politiky Evropské unie: příležitost pro změnu.* 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009. 630 s. ISBN 978-80-7400-011-9.

KUNZ, Vilém. *Společenská odpovědnost firem*. Praha: Grada Publishing, 2012. 208 s. ISBN 978-80-247-3983-0.

MAIER, Karel a kol. *Udržitelný rozvoj území.* Praha: Grada Publishing, 2012. 256 s. ISBN 978-80-247-4198-7.

MCCOOL, F. Stephen and Neil R. MOISEY. *Tourism, Recreation and Sustainability: Linking Culture and the Environment.* 2 edt. Oxfordshire: CAB International, 2009. 296 p. ISBN 978-1-84593-470-5.

MOUDRÝ, Jan a kol. *Základní principy ekologického zemědělství*. České Budějovice: Zemědělská fakulta Jihočeské univerzity, 2007. 39 s. ISBN 978-80-7394-041-6.

MULAČOVÁ, V., MULAČ, P. a kol. *Obchodní podnikání ve 21. století.* Praha: Grada Publishing, 2013. 520 s. ISBN 978-80-247-4780-4.

NOBLE, Darla and John DAVIDSON. *Welcome to My Farm- Agri-tourism at its Best – 17 Ways to make Money From Your Farm*. USA: Mendon Cottage Books, 2015. 46 p. ISBN 2-34765-870-9.

PAVLÍK, Marek a kol. *Jak úspěšně řídit obec a region: cíle, nástroje, trendy, zahraniční zkušenosti.* Praha: Grada Publishing, 2014. 160 s. ISBN 978-80-247-5256-3.

POPESCU, Gabriel and Andrei JEAN-VASILE. *Agricultural Management Strategies in a Changing Economy.* Hershey: Business Science Reference, 2015. 439 p. ISBN 978-1-4666-7521-6.

REID, David. *Sustainable Development: An Introductory Guide*. New York: Taylor & Francis, 1995. 290 p. ISBN 978-1-85383-241-3.

ROBERTSON, Margaret. *Sustainability Principles and Practice*. 2 edt. New York: Routledge, 2017. 398 p. ISBN 978-1-138-650224-4.

SEDLÁČEK, J. *Finanční analýza podniku*. Brno: Computer Press, 2011, ISBN 978-80-251-3386-6.

SOUKUP, Jindřich a kol. *Zdroje a perspektivy evropských ekonomik na počátku 21. století v kontextu soudobé globalizace.* Praha: Management Press, 2015. 151 s. ISBN 978-80-7261-281-9.

SRPOVÁ, J. ŘEHOŘEK, V. a kol. *Základy podnikání*. Praha: Grada Publishing, 2010. 432 s. ISBN 978-80-247-3339-5.

STŘELEČEK, F., LOSOSOVÁ, J. a R. ZDENĚK. Vliv dotací na situaci českých zemědělských podniků. České Budějovice: Ekonomická fakulta Jihočeské univerzity, 2009. 85 s. ISBN 978-80-7394-174-1.

SYNEK, M., KISLINGEROVÁ, E. a kol. *Podniková ekonomika.* 5. vyd. Praha: C. H. Beck, 2010. 498 s. ISBN 978-80-7400-336-3.

ŠTĚRBOVÁ, Ludmila a kol. *Mezinárodní obchod ve světové krizi 21. století*. Praha: Grada Publishing, 2013. 368 s. ISBN 978-80-247-4694-4.

ŠUBRT, Jiří a kol. *Soudobá sociologie IV: aktuální a každodenní.* Praha: Univerzita Karlova, 2010. 382 s. ISBN 978-80-246-1789-3.

TUHÁČEK, M., JELÍNKOVÁ, J. a kol. *Právo životního prostředí: praktický průvodce.* Praha: Grada Publishing, 2015. 288 s. ISBN 978-80-247-5464-2.

UNITED NATIONS. *Report of the United Nations Conference on Environment and Development Rio de Janeiro, 3-14 June 1992*. New York: United Nations, 1993. 486 p. ISBN 92-1-100498-5.

URBAN, J., ŠARAPATKA, B. a kol. *Ekologické zemědělství: základy ekologického zemědělství, agroenvironmentální aspekty a pěstování rostlin.* Praha: Ministerstvo životního prostředí ČR, 2003. 280 s. ISBN 80-7212-274-6. ¨

VALACH, J. a kol. *Finanční řízení podniku*, Praha: Ekopress, 1999. 324 s. ISBN 80-86119-21-1.

Internetové zdroje

AGENCE BIO. *Organic Farming and Market in the European Union* [online]. *Agence Bio* @ 2019 [cit. 2021-09-10]. Dostupné z: https://www.agencebio.org/wp-content/uploads/2020/04/Organic_farming_market_EU_2019.pdf.

ASZ. *MZe: Plocha ekologicky obhospodařované půdy vzrostla o 35 000 ha* [online]. *Asociace soukromého zemědělství ČR* @ 1998-2021 [cit. 2021-09-03]. Dostupné z: https://www.asz.cz/cs/zpravy-z-tisku/ekologicke-zemedelstvi/mze-plocha-ekologicky-obhospodarovane-pudy-vzrostla-o-35-000-ha.html.

ČSÚ. *Výroba masa* [online]. *Český statistický úřad* @ 2021 [cit. 2021-10-05]. Dostupné z: https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt&pvo=ZEM08&z=T&f=TABULKA&skupId=1913&katalog=30840&pvo=ZEM08&evo=v112_!_ZEM08AA-CR_2.

EKOLIST.CZ, *Zemědělec: Větší podpora malých farem, kterou chce vláda, pomůže krajině i oboru - Ekolist.cz*: *životní prostředí, příroda, ekologie, klima, biodiverzita, energetika, krajina, doprava i cestování* [online]. Copyright © 2022 [cit. 2022-01-18]. Dostupné z: https://ekolist.cz/cz/zpravodajstvi/zpravy/zemedelec-vetsi-podpora-malych-farem-kterou-chce-vlada-pomuze-krajine-i-oboru

ENVIWEB. *Téměř čtvrtina zemědělské půdy ČR bude do sedmi let v režimu ekologického zemědělství. Vyplývá to z plánu Ministerstva zemědělství na roky 2021-2027* [online]. *Enviweb* © 1999-2021 [cit. 2021-09-12]. Dostupné z: http://www.enviweb.cz/119124.

EURACTIV. *Reformy Společné zemědělské politiky* [online]. *Euractiv* © 1999-2021 [cit. 2021-11-30]. Dostupné z: https://euractiv.cz/section/zemedelstvi/linksdossier/reformy-spolen-zemdlsk-politiky/.

EUROPEAN COMMISSION. *Organic Farming in the EU* [online]. *European Commission* @ 2020 [cit. 2021-09-10]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/food-farming-fisheries/farming/documents/factsheet-eu-organic-action-plan_en.pdf.

EUROPEAN COMMISSION. *EU Budget: the Common Agricultural Policy beyond 2020* [online]. *European Commission* © 2018 [cit. 2021-12-01]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/MEMO_18_3974.

EUROPEAN COMMISSION. *Facts and figures on organic agriculture in the European Union* [online]. *European Commission* @ 2016 [cit. 2021-12-15]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/agriculture/rica/pdf/Organic_2016_web_new.pdf.

EUROSTAT. *Organic livestock (from 2012 onwards): Live bovine animals* [online]. *Eurostat* @ 2021 [cit. 2021-06-11]. Dostupné z: https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do.

EUROSTAT. *Organic production of animal products (from 2012 onwards): Czechia* [online]. *Eurostat* @ 2021 [cit. 2021a-06-21]. Dostupné z: https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do.

EUROSTAT. *Agriculture: EU organic area up 34% since 2012* [online]. *Eurostat* @ 2021 [cit. 2021-10-29]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/ddn-20200129-2.

EUROSTAT. *Agriculture: EU organic area up 25% since 2012* [online]. *Eurostat* @ 2021 [cit. 2021-10-30]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/DDN-20190130-1.

EUROSTAT. *Archive: Meat production statistics* [online]. *Eurostat* @ 2019 [cit. 2021-08-02]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Archive:Meat_production_statistics&oldid=420454.

EVROPSKÁ KOMISE. *Budoucnost společné zemědělské politiky* [online]. *Evropská komise* © 2021 [cit. 2021-12-11]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/key-policies/common-agricultural-policy/future-cap_cs.

EVROPSKÁ KOMISE. *Cíle společné zemědělské politiky* [online]. *Evropská komise* © 2021 [cit. 2021-07-26]. Dostupné z: https://ec.europa.eu/info/food-farming-fisheries/key-policies/common-agricultural-policy/cap-glance_cs.

FAO. *Land use in agriculture by the numbers* [online]. *Food and Agriculture Organizationof the United Nations* © 2021 [cit. 2021-06-07]. Dostupné z: http://www.fao.org/sustainability/news/detail/en/c/1274219/.

FRICK. *European organic market grew by double digits and organic area reached 13.5 million hectares in 2016* [online]. *Forschungsinstitut für biologischen Landbau FiBL* @ 2017 [cit. 2021-08-14]. Dostupné z: https://www.fibl.org/en/info-centre/news/european-organic-market-grew-by-double-digits-and-organic-area-reached-13-5-million-hectares-in-2016.html.

GABIÑA, Juanjo, *What are the pillars of sustainability, and how can I explain it?* [online]. *Quora, Inc.* © 2021 [cit. 2021-07-02]. Dostupné z: https://www.quora.com/What-are-the-pillars-of-sustainability-and-how-can-I-explain-it.

HRABALOVÁ, Andrea. *Ekologické zemědělství v ČR – zaostřeno na živočišnou produkci* [online]. *Náš chov* @ 2021 [cit. 2021-08-22]. Dostupné z: https://www.naschov.cz/ekologicke-zemedelstvi-v-cr-zaostreno-na-zivocisnou-produkci/.

HRABALOVÁ, Andrea. *Vývoj ekologického zemědělství v Evropské unii* [online]. *Asociace soukromého zemědělství ČR* @ 1998-2021 [cit. 2021-07-15]. Dostupné z: https://www.asz.cz/cs/zpravy-z-tisku/ekologicke-zemedelstvi/vyvoj-ekologickeho-zemedelstvi-v-evropske-unii.html.

HUDETZOVÁ, Kateřina a Jan Vodička. *Situační a výhledová zpráva: skot-hovězí maso* [online]. *Ministerstvo zemědělství* @ 2020 [cit. 2021-9-15]. Dostupné z: https://pro-bio.cz/wp-content/uploads/2021/01/Skot_2020_web_.pdf.

IFOAM. *Organic in Europe: Production and consumption moving beyond a niche* [online]. *IFOAM Organics Europe* @ 2021 [cit. 2021-07-14]. Dostupné z: https://www.organicseurope.bio/about-us/organic-in-europe/.

KLEKNER, Radim a Jan KAČER. *Statistická záhada: Česko je evropskou velmocí ekofarem, předčí i západní země* [online]. *Economia, a.s.* @ 1999-2021 [cit. 2021-08-05]. Dostupné z: https://zpravy.aktualne.cz/ekonomika/ekofarmy-v-cesku-rozloha-pocet-srovnani-s-eu/r~d11541b2682711e9b6a9ac1f6b220ee8/v~sl:38b64386cd2c9132c897973409ccc1a8/.

KUHN, Michael. *New challenges for the EU Common Agricultural Policy* [online]. *Europeinfos, Magazin der Kommission der Bischofskonferenzen der EU und des Jesuit European Office* © 2017 [cit. 2021-04-02]. Dostupné z: http://www.europe-infos.eu/new-challenges-for-the-eu-common-agricultural-policy.

MATTHEWS, A., SALVATICI, L. and M. SCOPPOLA. *Trade Impacts of Agricultural Support in the EU* [online]. *International Agricultural Trade Research Consortium* © 2017 [cit.2021-10-05]. Dostupné z: https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:oChA-gMKsSsJ:https://ageconsearch.umn.edu/bitstream/252767/2/IATRC%2520CP19%2520-%2520Matthews%2520Salvatici%2520Scoppola.pdf+&cd=2&hl=cs&ct=clnk&gl=cz.

MASSOT, Albert. *Financování společné zemědělské politiky* [online]. *Evropský parlament* © 2021 [cit. 2021-09-02]. Dostupné z: https://www.europarl.europa.eu/factsheets/cs/sheet/106/financovani-spolecne-zemedelske-politiky.

MMR. *Cestovní ruch a udržitelný rozvoj* [online]. *Ministerstvo pro místní rozvoj ČR* © 2007 [cit. 2021-06-09]. Dostupné z: http://www.mmr.cz/getmedia/b973337b-cccc-42a3-9d19-2b23356dcff2/GetFile15_1.pdf.

MZe ČR, ©2018 c): EAGRI. Metodika k provádění nařízení vlády č. 43/2018 Sb., [Online], [Citace: 2021-08-08], Dotupné z: http://eagri.cz/public/web/file/579120/Metodika_LFA_ANC_2018.pdf. ISBN 97880-7434-429-9.

MZe ČR – Zpráva o stavu zemědělství ČR - „*Zelená zpráva"*, za roky 2011-2019. [online]. ©2019 [cit. 2021-08-10]. Dostupné z: https://eagri.cz/public/web/mze/zemedelstvi/publikace-a-dokumenty/zelene-zpravy/

PALIČKOVÁ, Iveta a Petra KUCHYŇKOVÁ. *ČR a EU – zemědělství* [online]. *Vláda České republiky* © 2005-2021 [cit. 2021-12-15]. Dostupné z: https://www.euroskop.cz/9109/sekce/cr-a-eu---zemedelstvi/.

REMONGIN, Xavier. *A New Deal on the CAP Budget to Prepare a New Reform* [online]. *French Food in the US – The Agriculture Department* © 2015 [cit. 2021-05-06]. Dostupné z: https://frenchfoodintheus.org/840.

SDC. *Our Concept of Sustainable Development* [online]. *Sustainable Development Community e. V.* © 2015-2021 [cit. 2021-09-05]. Dostupné z: https://sdc-ev.org/our-focus/.

SOOMRO, Ahsen. *Conventional Farming vs. Sustainable Agriculture* [online]. *Environment Buddy* © 2021 [cit. 2021-10-10]. Dostupné z: https://www.environmentbuddy.com/farming/conventional-farming-vs-sustainable-agriculture/.

STATISTA. *Forecast volume of beef and veal produced in the European Union (EU 28) from 2015 to 2029** [online] *Statista @* 2021 [cit. 2021-02-08]. Dostupné z:

https://www.statista.com/statistics/545399/beef-and-veal-production-volume-european-union-28/.

STÁTNÍ ZEMĚDĚLSKÝ INTERVENČNÍ FOND. Státní zemědělský intervenční fond [online]. Praha: Státní zemědělský intervenční fond, ©2013 [cit. 2021-03-01]. Dostupné z: https://www.szif.cz/cs/szif

ŠEJNOHOVÁ, Hana. *Statistická šetření ekologického zemědělství: základní statistické údaje (2019)* [online]. *Ústav zemědělské ekonomiky a informací* @ 2020 [cit. 2021-09-02]. Dostupné z: http://eagri.cz/public/web/file/668681/Statistika_ekologickeho_zemedelstvi_2019.pdf.

ŠVECOVÁ, Radka. *Jak skutečně vypadá zemědělství v Evropské unii?* [online] *Asociace soukromého zemědělství ČR* @ 1998-2021 [cit. 2021-08-17]. Dostupné z: https://www.asz.cz/cs/aktualne-z-asz/jak-skutecne-vypada-zemedelstvi-v-evropske-unii.html.

VENCLOVÁ, Barbora. *Ekologické zemědělství v České republice a srovnání s EU* [online]. *Úroda* @ 2020 [cit. 2021-09-09]. Dostupné z: https://www.uroda.cz/ekologicke-zemedelstvi-v-ceske-republice-a-srovnani-s-eu/.

VORLÍČEK, Petr. *Počet ekofarem rychle roste* [online]. *Asociace soukromého zemědělství ČR* @ 1998-2021 [cit. 2021-12-10]. Dostupné z: https://www.asz.cz/cs/zpravy-z-tisku/ekologicke-zemedelstvi/pocet-ekofarem-rychle-roste.html.

WILLER, Helga. *Bio in Europa: Biomarkt wächst zweistellig, Biofläche steigt auf fast 13 Millionen Hektar an* [online]. *Forschungsinstitut für biologischen Landbau FiBL* @ 2017 [cit. 2021-10-14]. Dostupné z: https://www.fibl.org/de/infothek/meldung/bio-in-europa-biomarkt-waechst-zweistellig-bioflaeche-steigt-auf-fast-13-millionen-hektar-an.html.

WILLER, H., LERNOUD, J. and L. KEMPER. *The World of Organic Agriculture 2018: Summary* [online]. *FiBL & IFOAM – Organics International* @ 2018 [cit. 2021-08-23]. Dostupné z: https://orgprints.org/id/eprint/34674/1/willer-etal-2018-world-of-organic-summary.pdf.

WORLDOMETER. *Current World Population* [online]. *Worldometer* © 2021 [cit. 2021-08-12]. Dostupné z: https://www.worldometers.info/world-population/.

ZACHOVÁ, Aneta. *Ekofarmy by do roku 2030 měly zabírat čtvrtinu evropské zemědělské půdy, navrhuje Komise* [online]. *Euractiv @* 1999-2021 [cit. 2021-07-20]. Dostupné z: https://euractiv.cz/section/klima-a-zivotni-prostredi/news/ekofarmy-by-do-roku-2030-mely-zabirat-ctvrtinu-evropske-zemedelske-pudy-navrhuje-komise/.

ZELENÉ ZPRÁVY. *Dopady ekologického zemědělství na životní prostředí* [online]. *Zelené zprávy* © 2011 [cit. 2021-09-28]. Dostupné z: http://www.zelenezpravy.cz/dopady-ekologickeho-zemedelstvi-na-zivotni-prostredi/.